

UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

**VZTAHY MEZI EVROPSKÝM SOUDNÍM
DVOREM A EVROPSKÝM SOUDEM PRO
LIDSKÁ PRÁVA A JEJICH ŘEŠENÍ**

KONZULTANT: Prof. JUDr. PhDr. Michal Tomášek, DrSc.

VYPRACOVALA: Mgr. Kristýna Oberfalcerová

BŘEZEN 2008

UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

VZTAHY MEZI EVROPSKÝM SOUDNÍM
DVOREM A EVROPSKÝM SOUDEM PRO
LIDSKÁ PRÁVA A JEJICH ŘEŠENÍ

KONZULTANT: Prof. JUDr. PhDr. Michal Tomášek, DrSc.

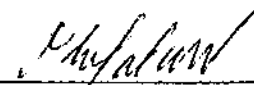
VYPRACOVALA: Mgr. Kristýna Oberfalcerová

BŘEZEN 2008

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 8. března 2008

Mgr. Kristýna Oberfalcerová

Obsah

Seznam použitých zkratk	3
Úvod	4
Kapitola I Dostupnost soudní ochrany lidských práv před ESD a před ESLP	8
Oddíl 1 Kompetence ESD a ESLP v rámci kontroly dodržování základních lidských práv a svobod	8
Oddíl 2 Možnosti podání žalob či stížností na porušení práv zaručených EULPS před ESD a ESLP	10
Oddíl 3 Právní účinky rozsudků ESD a ESLP	17
Kapitola II ESD a ESLP - vzájemný vliv	19
Oddíl 1 Aplikace EULPS Evropským soudním dvorem za účelem ochrany základních práv v ES	19
§1 Ochrana základních práv pomocí obecných principů komunitárního práva a odkazů na ustanovení EULPS	19
§2 Přímá aplikace článků EULPS inspirovaná judikaturou ESLP	24
A) Rozhodnutí Baustahlgewebe GmbH v. Komise	24
B) Rozhodnutí Grant v. South-West Trains Ltd.	24
Oddíl 2 ESLP ovlivněný komunitárním právem a judikaturou ESD	25
§1 Uznání komunitární zvláštnosti	25
A) Rozsudek Moustaquim ESLP	26
B) Rozsudek Piermont ESLP	26
§2 Interpretace EULPS s pomocí komunitárního práva a judikatury ESD	27
A) Rozhodnutí Niegel v. Francie ESLP	28
B) Rozhodnutí Pellegrin v. Francie ESLP	28
C) Rozsudek Mendizabal v. Francie ESLP	29
Oddíl 3 Nadnárodní dialog mezi soudci ESD a ESLP	31
Kapitola III Konkurence mezi ESD a ESLP – některá kontradiktorní rozhodnutí	34
Oddíl 1 Nedotknutelnost obydlí (článek 8 EULPS)	34
§1 rozsudek Hoechst v. Komise ESD	34
§2 Rozsudky Chapeli a Niemietz ESLP	35
§3 Rozsudek Roquette Freres SA Evropského soudního dvora	36
Oddíl 2 Svoboda projevu (článek 10 EULPS)	38
§1 Okolnosti případu	38
§2 Dva protichůdné rozsudky	39
A) Rozsudek Grogan Evropského soudního dvora	39
B) Rozsudek Open Door a Dublin Well Women Evropského soudu pro lidská práva	40
Oddíl 3 Právo na spravedlivý proces (článek 6 EULPS)	40
§1 Princip rovnosti zbraní a sporného řízení	40
A) Nařízení Emesa Sugar v. Abiba ESD	41
B) Rozsudek Kress v. Francii ESLP	42
C) Rozsudek CED Viandes a ostatní v. Francie ESLP	43
§2 Právo mlčet – právo nesvědčit a nevypovídat ve svůj neprospěch	43
A) Rozsudek Orkem v. Komise Evropských společenství Evropského soudního dvora	43
B) Rozsudek Funke v. Francie Evropského soudu pro lidská práva	44
C) Potvrzení rozsudku Funke v. Francie, rozsudek Saunders v. Spojené království	45
D) Rozsudky Mannesmannrohren-Werke Tribunálu 1. stupně a ESD	45
Kapitola IV Superiorita Evropského soudu pro lidská práva	48
Oddíl 1 Kontrola aplikace sekundárního komunitárního práva	48
§1 Odmítnutí ESLP přímo kontrolovat soulad norem komunitárního práva s EULPS	48
A) Rozhodnutí C.F.D.T. v. ES	49
B) Rozhodnutí Ilse Hess v. Velká Británie	50
C) Rozhodnutí Dufay v. ES	51
§2 Kontrola jednání a rozhodnutí státních orgánů členských států založených na normách komunitárního práva	52
A) Uznání možnosti kontroly souladu vnitrostátních norem založených na komunitárním právu s EULPS a nejistoty z toho vyplývající	52
a) Uznání možnosti této kontroly: rozhodnutí Komise pro lidská práva Tété v. Francie	52
b) Nejistota a zúžený výklad zásady obdobné ochrany základních práv a svobod	53

i. Rozhodnutí M & Co v. SRN	53
ii. Rozhodnutí Komise pro lidská práva Procola a další v. Lucembursko	55
c) Rozhodnutí ESLP Bosphorus v. Irsko	56
d) Rozhodnutí Cooperative des Agriculteurs de Mayenne a Cooperative Laitiere Maine-Anjou v. Francie	58
B) Odmítnutí uznat komunitární výjimku: rozsudek ESLP Cantoni v. Francie	59
C) Kontrola aplikace článku 234 Smlouvy ES a rozsudek Lutz John v. Německo ESLP	61
Oddíl 2 Nevyřešená otázka kontroly primárního komunitárního práva Evropským soudem pro lidská práva	63
§1 Rozšíření odpovědnosti členských států v rozsudku Matthews v. Velká Británie	64
§2 Důsledky rozsudku Matthews v. Spojené království	67
A) Odpovědnost členských států v případě přenesení kompetencí na jiný subjekt mezinárodního práva	67
B) Vykonstruované řešení: 15 stížností proti 15 členským státům ES	68
a) Případ Guérin v. patnáct členských států EU	69
b) Případ Senator Lines GmbH v. patnáct členských států Evropských společenství	69
c) Případ Segi v. členské státy EU ESLP	70
Kapitola V Posílení ochrany základních práv v EU	73
Oddíl 1 Posílení ochrany základních práv vyplývající z Amsterdamské smlouvy	73
Oddíl 2 Charta základních práv Evropské unie a její vliv na dualitu systémů ochrany lidských práv v EU	76
Oddíl 3 Evropský ombudsman	80
Oddíl 4 Zřízení Agentury Evropské Unie pro základní práva	82
Kapitola VI Možnosti úpravy vztahů mezi ESLP a ESD	85
Oddíl 1 Nástupnictví ES nebo EU za členské státy v systému Rady Evropy	85
Oddíl 2 Přistoupení ES nebo EU k EULPS	87
§1 Posudek ESD 2/94	89
§2 Význam posudku ESD 2/94	91
§3 Výhody přistoupení	93
§4 Modality přistoupení	101
§5 Nezbytné technické úpravy	102
Oddíl 3 Lisabonská smlouva modifikující Smlouvu ES a Smlouvu EU	105
§1 Inkorporace Charty základních práv a svobod do primárního práva	107
§2 Základy přistoupení EU k EULPS	109
§3 Rozšíření pravomocí Evropského soudního dvora	112
§4 Dostupnost soudní ochrany lidských práv v EU v Lisabonské smlouvě	113
§5 Budoucnost a nezbytnost Lisabonské smlouvy	115
Závěr	118
Seznam použité literatury	120
Seznam použité judikatury	126

Seznam použitých zkratk

ES – Evropská společenství

ESD – Evropský soudní dvůr

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

EU – Evropská unie

EULPS – Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

SES – Smlouva o evropských společenstvích

SEU – Smlouva o evropské unii

Úvod

Základní lidská práva zaručují důstojnost každé lidské bytosti ve všech oblastech života a jsou určujícími pro stupeň demokratizace společnosti. V průběhu posledních padesáti let získala ochrana lidských práv nový rozměr a byla široce uznána na mezinárodní, regionální i národní úrovni. Po druhé světové válce byly evropské státy vedeny touhou předejít dalším krvavým střetům a ukázaly vůli chránit a zaručit tato práva. Z tohoto důvodu byla v roce 1950 v rámci Rady Evropy uzavřena Evropská úmluva základních lidských práv a svobod (EULPS). Touto smlouvou byl zároveň vytvořen Evropský soud pro lidská práva (ESLP), soudní orgán, jehož úkolem je ochraňovat práva zaručená EULPS.

Všechny státy Rady Evropy jsou zároveň smluvními státy EULPS, z čehož vyplývá, že všechny členské státy Evropské unie (EU) jsou jejími smluvními státy, přestože, z důvodu existence mnohých Protokolů patřících k této úmluvě a možnosti výhrad i individuálních deklarácí, jsou závazky těchto jednotlivých států zčásti rozdílné. Evropská unie ani Evropská společenství (ES) k EULPS nikdy nepřistoupily z důvodů, které budou rozvedeny dále.

Evropská unie má v současné době 27 členských států, které na ni přenesly velkou část svých pravomocí a které se zároveň podrobily pravomoci Evropského soudního dvora (ESD).

Paradoxem Evropské unie je skutečnost, přestože komunitární právo, primární nebo odvozené obsahuje ustanovení chránící základní lidská práva a to hlavně v oblasti zákazu diskriminace, že zakládající smlouvy Evropské unie a Evropských společenství neobsahují deklaraci nebo katalog zaručených základních práv a svobod, které jsou obsaženy ve většině ústav demokratických států a v EULPS. Nepřítomnost tohoto katalogu základních práv byla důvodem diskuse o nedostatku demokracie (*déficit démocratique*) v EU a přivedla německý Ústavní soud k tomu, aby ve slavném rozsudku *Solange I*¹ prohlásil, že pokud integrační proces v Evropském společenství nedosáhne

¹ Německý Ústavní soud, nařízení z 29. května 1974, komentář : V. Constantinesco, *Revue trimestrielle de droit européen*, 1987, str. 545 a Tomuschat, « Les rapports entre le droit communautaire et le droit

dostatečného stupně tak, aby komunitární právo obsahovalo katalog základních práv, ustanovených parlamentem a odpovídajících katalogu základních práv obsažených v německém Základním zákoně (ústavní zákon), může kontrolovat, jestli komunitární legislativa je v souladu se základními právy zaručenými německým Základním zákonem. Tento postoj byl ve zřejmém rozporu s judikaturou ESD týkající se přednosti komunitárního práva před právem národním, včetně práva ústavního². Ve snaze zaplnit tuto právní mezeru a vyřešit problém dodržování základních práv ESD vybudoval judikaturu chránící tato práva na základě obecných principů komunitárního práva (*principes généraux du droit communautaire*). V roce 2000 byla během konání Mezivládní konference v Nice přijata Charta základních práv Evropské unie, ale nebyl nalezen dostatečný konsensus k tomu, aby jí byla přiznána právní závaznost.

Z výše uvedeného vyplývá, že v Evropě existují v současné době tři roviny ochrany základních práv, mezinárodní ochranu lidských práv zaručených například Všeobecnou deklarací lidských práv nepočítaje. Jedná se v první řadě o rovinu národní, neboť každý z 27 členských států EU má svůj systém ochrany základních práv, včetně jejich soudní ochrany. Dále pak dva nezávislé soudní systémy ochrany základních práv, jeden v rámci Rady Evropy a druhý v rámci Evropské unie. Do pravomoci ESLP patří pouze základní lidská práva a svobody, zatímco ochrana základních práv rozhodně netvoří hlavní součást pravomocí ESD. Evropská společenství byla zprvu konstruována jako regionální organizace s hospodářskými cíli a tato ochrana se postupně vyvinula v judikatuře ESD, neboť kompetence ES se postupně rozšiřovaly, vliv komunitárního práva na individuální práva jednotlivců rostl a ochrana základních práv se stala naprosto nezbytnou pro uznání legitimity evropských institucí.

Z důvodu existence těchto dvou nezávislých soudních systémů ochrany základních práv existuje nebezpečí materiálních a procedurálních interferencí. Z pohledu členských států EU je tato situace také nepřijatelná, neboť v případě těchto interferencí budou nuceny si vybrat mezi jedním z těchto systémů, což znamená, že mohou porušovat buď komunitární, nebo mezinárodní smluvní právo. Navíc je nutné si uvědomit, že ESLP nemůže přímo kontrolovat, jestli normy komunitárního práva respektují základní práva

interne allemand dans la jurisprudence récente de la Cour constitutionnelle allemande », CDE, 1989, str. 163

zaručená EULPS, jedinou možností zůstává kontrola národních norem implementujících komunitární právo nebo aplikace přímo aplikovatelných komunitárních aktů národními orgány a soudy.

Přidružení Evropské unie k Radě Evropy a její přistoupení k EULPS není možné, neboť podle zakládajících smluv Evropská unie nemá právní subjektivitu, a proto nemůže být nositelem práv a povinností na mezinárodní úrovni. Přestože část doktríny³ sdílí názor, že EU postupně získala mezinárodní právní subjektivitu, neboť některé státy ji uznaly, je nutné poznamenat, že Rada ministrů ve svém prohlášení⁴ poznamenala, že Maastrichtská smlouva nemá za následek vznik právní subjektivity EU. Z tohoto důvodu by bylo nesprávné se domnívat, že EU je subjektem mezinárodního práva. Přistoupení Evropských společenství k EULPS bylo odmítnuto Evropským soudním dvorem v roce 1996⁵, který rozhodl, že ES nemá dostatečné pravomoci pro toto přistoupení a že není možné, aby se soudní systém ES podrobil Strasbourškému soudu. Je také nutné poznamenat, že smlouva zakládající Radu Evropy a EULPS prozatím umožňuje přistoupení pouze státům a nikoliv mezinárodním či regionálním organizacím, proto by bylo nutné je změnit, což by znamenalo, že všechny členské státy Rady Evropy by s tím musely souhlasit.

Vztahy mezi ESD a ESLP jsou velmi komplexní, navzájem se ovlivňují a odvolávají se na judikaturu toho druhého, ale přesto existují určité otázky, na které tyto dva soudy nenašly shodné odpovědi. Důležitými zůstávají i otázky rozsahu a dostupnosti ochrany lidských práv před jednotlivými soudy. Je možné říci, že na jedné straně se tyto dva soudní systémy doplňují, ale na druhé straně je mezi nimi určitá konkurence. Existují dokonce i určité náznaky superiority Evropského soudu pro lidská práva nad ESD, neboť ESLP za určitých podmínek kontroluje, i když nepřímo, soulad mezi komunitárními akty a EULPS. Analýza vztahů mezi ESD a ESLP tedy ukazuje, že

² Nově, CICE, 2000, Tanja Kreil, C-285/98, také o německém Základním zákoně

³ Např. Tizzano A., « La personnalité juridique de l'Union européenne », in *Mélanges Waelbroeck*, tome 1, Bruylant, Bruxelles, 1999, Van Raepenbusch, S., « L'émergence de l'UE dans l'ordre juridique international », in *Mélanges Ignaz Seidl-Hohenveldern*, Kluwer International Law, 1998, opačný názor : Vignes D., « L'absence de personnalité juridique de l'UE : Amsterdam persiste et signe », in *Mélanges Ignaz Seidl-Hohenveldern*, Kluwer International Law, 1998,

⁴ Déclaration du Conseil de l'UE, 1993

⁵ ESD, posudek „Přistoupení Společenství k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod“, z 28.3.1996, č. 2/94

existují určité nejasnosti, které je nutné vyřešit za účelem dosažení koherence ochrany lidských práv v Evropě. Doktrína i některé evropské instituce navrhuji různá řešení, ze kterých se zdá být nejpravděpodobnější přistoupení ES nebo EU k EULPS.

Návrh smlouvy zakládající ústavu pro Evropu, který byl v roce 2005 odmítnut, obsahoval ustanovení, která na jedné straně dávaly Evropské unii právní subjektivitu a na straně druhé předpokládaly její přistoupení k EULPS, ovšem ani tato ustanovení neřešila otázku vzájemných vztahů mezi oběma soudy. Z pohledu mezinárodního práva by bylo logické, aby ESD po přistoupení EU k EULPS plně respektoval judikaturu ESLP a aby se podrobil jeho pravomoci, stejně jako jsou mu podrobena rozhodnutí soudů jiných členů Radu Evropy.

Lisabonská smlouva přijatá na konci roku 2007, která je v současné době připravena k ratifikaci členskými státy EU, se od návrhu smlouvy zakládající ústavu pro Evropu příliš neliší a stejně jako tento návrh dává EU právní subjektivitu, z Charty základních práv EU dělá oficiálně závazný dokument a předpokládá přistoupení EU k EULPS.

Kapitola I

Dostupnost soudní ochrany lidských práv před ESD a před ESLP

Účinnost ochrany lidských práv je závislá na možnostech, které se nabízejí jednotlivci k uplatnění práv zaručených v instrumentech ochrany lidských práv, a na účincích přiznaných rozhodnutím orgánů pověřených kontrolou dodržování těchto práv. Rozsah této ochrany je daný dostupností soudní ochrany dotyčných práv. Tato dostupnost závisí jednak na pravomocích soudů určených k ochraně lidských práv a dále na podmínkách přijatelnosti žalob či stížností na porušení takto zaručených základních práv a svobod.

Oddíl 1

Kompetence ESD a ESLP v rámci kontroly dodržování základních lidských práv a svobod

ESLP je pověřen ochranou všech práv obsažených v EULPS a protokolech, které jsou k ní připojeny. Jde tedy o universální kompetenci ochrany lidských práv bez ohledu na oblast práva, ve které k porušení základních práv dochází. Na druhou stranu ESD má pravomoc kontrolovat dodržování lidských práv pouze v rámci kompetencí, které pro ES vyplývají ze zakládajících smluv.

Příslušnost *ratione materiae* ESLP zahrnuje rozsah práv a svobod, jejichž porušení mohou stěžovatelé namítat a Soud je oprávněn je přezkoumávat. Stížnosti, které namítají porušení práv, které nejsou zakotvené v EULPS, budou prohlášeny za stížnosti nepřijatelné. Lidská práva garantována EULPS lze rozdělit do tří kategorií: nedotknutelnost osobnosti, vláda práva a pluralismus a tolerance v životě společnosti⁶. EULPS není pojímána jako uzavřený katalog práv. Naopak, její hmotněprávní ustanovení se progresivně rozšiřují prostřednictvím protokolů, pozměňujících či dodatkových, a prostřednictvím výkladu, ke kterému přistupují orgány, jež EULPS aplikují. Orgány Rady Evropy na ni nahlízejí jako na žijící instrument ve světle dnešních podmínek.⁷

⁶ Šturma, P., Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, C.H. Beck, Praha 1999, str. 24

⁷ ESLP, Tyrer v. Spojené království, 25.4.1978, A, č.26, 2 EHRR I

Prislušnost *ratione loci* ESLP spočívá v tom, že stížnost je slučitelná s EULPS, jestliže je postavena na skutečnostech, ke kterým došlo na území, jež spadá pod jurisdikci dotčeného státu. Musí se tedy vztahovat ke skutečnostem podléhající jurisdikci tohoto státu.

Evropským společenstvím a Evropské unii byly pravomoci propůjčeny zakládajícími smlouvami na základě principu speciality, nemohou proto jednat mimo tyto pravomoci. Tento princip je zapsán v článku 5 Smlouvy ES: „Společenství jedná v mezích pravomocí svěřených mu touto smlouvou a cílů v ní stanovených ...činnost Společenství nepřekročí rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů této smlouvy.“ Změna či rozšíření těchto kompetencí jsou možné pouze na základě změny zakládajících smluv, která je možná pouze jednomyslným rozhodnutím členských států, které podléhá ratifikaci ve všech členských státech a kterým souhlasí s přidělením dalších kompetencí Společenstvím. ESD kontroluje respektování principu speciality ze strany institucí ES v rámci žalob na zrušení pro porušení právního podkladu (*base juridique*). To znamená, že instituce, která dotyčný akt přijala, nepoužila správné ustanovení Smlouvy ES, také jinak ustanovení, které dává ES pravomoc jednat v dané oblasti.⁸ Důsledky principu speciality jsou zmírněny jednak možností rozšíření kompetencí ES pomocí článku 308 Smlouvy ES a pak použitím teorie implicitních pravomocí (*compétences implicites, implied powers*). Podle judikatury ESD nemůže mít aplikace článku 308 Smlouvy ES za následek pověření ES jinými pravomocemi než těmi, které vyplývají ze Smlouvy ES.⁹ ESD vykládal velmi široce takzvanou komunitární nezbytnost (*nécessité communautaire*), která umožňuje použití tohoto článku,¹⁰ ale nyní není takto široký výklad nutný, neboť jednotlivé modifikace zakládajících smluv dostatečně rozšířily kompetence ES. ESD také rozhodl, že není možné použít článek 308 Smlouvy ES v případě, kdy v této smlouvě existuje jiný právní podklad pro přijetí dotyčného aktu.¹¹ Výběr právního podkladu pro přijetí aktů ES musí

⁸ Např. ESD, 16.6.1993, Francie v. Komise, C-325/91

⁹ ESD, posudek z 15.11.1996, o přistoupení ES k EULPS, 2/94

¹⁰ Článek 308 Smlouvy ES: „Ukáže-li se, že k dosažení některého z cílů Společenství v rámci společného trhu je nezbytná určitá činnost Společenství, a tato smlouva mu k tomu neposkytuje nezbytné pravomoci, přijme Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem jednomyslně vhodná opatření.“

¹¹ ESD, 7.7.1992, Parlament s podporou Komise v. Rada, C-295-90

být založen na objektivních prvcích a musí být kontrolovatelný v rámci soudního řízení.¹²

ESD aplikoval teorii implicitních pravomocí zejména v případě vnějších kompetencí ES. V roce 1971 rozhodoval ESD o tom, zda ES může uzavřít mezinárodní smlouvu v oblasti dopravy, tedy v oblasti, pro kterou Smlouva ES přímo neposkytovala ES potřebné kompetence. ESD rozhodl, že taková pravomoc nevyplývá pouze z explicitního svěřením pravomoci Smlouvou ES, ale může také vyplývat z jiných ustanovení či aktů, přijatých institucemi Společenství v rámci těchto ustanovení.¹³ V rozsudku Kramer¹⁴ ESD připustil, že vnější pravomoc je nutným prodloužením (prolongement) vnitřní komunitární pravomoci a může být použita, jestliže je nutná vnější činnost ES v dané oblasti, a to i v případě, kdy odpovídající vnitřní normativní pravomoci ES nebylo ještě použito. Nicméně se zdá, že v posudku ve věci Dohody o Světové obchodní organizaci¹⁵ se ESD vrátil k použití teorie implicitních pravomocí na základě principu souběžnosti vnitřních a vnějších pravomocí (parallélisme des compétences internes et externes), které více odpovídá logice rozsudku AETR.

Ohledně lidských práv se ES ESD vyjádřil o kompetencích v posudku 2/94 o přistoupení ES k EULPS, o kterém bude pojednáno v 5. kapitole.

Oddíl 2

Možnosti podání žalob či stížností na porušení práv zaručených EULPS před ESD a ESLP

Dle článku 34 EULPS může ESLP přijímat stížnosti od každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv zaručených EULPS a jejími protokoly. Jedná se o individuální stížnosti, které mohou být podány jednotlivcem, který se stal obětí porušení základního práva stanoveného v EULPS. Jednotlivec se nemůže na ESLP obrátit se stížností na činnost fyzických osob nebo soukromých právnických osob, ale ESLP ve své judikatuře zdůraznil, že se stát

¹² ESD, 11.6.1991, Komise v. Rada, „Dioxyde de titane“, C-300/89, „Le choix de la base juridique doit être fondé sur des éléments objectifs, susceptibles de contrôle juridictionnel.“

¹³ ESD, 31.3.1971, Komise v. Rada, „AETR“, 22/70, „une telle compétence résulte non seulement d'une attribution explicite par le traité, mais peut découler également d'autres dispositions et d'actes pris, dans le cadre de ces dispositions, par les institutions de la Communauté.“

¹⁴ ESD, 14.7.1976, Kramer, 3,4 et 6/76

¹⁵ ESD, posudek z 15.11.1994, Dohoda o Světové obchodní organizaci, 1/94

nemůže zbavit své odpovědnosti tím, že by delegoval své závazky například na soukromé právnické osoby.¹⁶ ESLP se zabývá i stížnostmi obchodních společností, tedy právnických osob.¹⁷

Fyzická nebo právnická osoba, jež chce zahájit řízení před ESLP, musí být obětí porušení práv zaručených EULPS, což znamená, že musí doložit, že má na podání osobní zájem a že porušení spadá do jurisdikce dotčeného státu. Podle ESLP : „Aby se stěžovatel mohl považovat za poškozeného v důsledku porušení EULPS nebo jejích protokolů, musí mezi ním jako takovým a uváděným porušením existovat dostatečně přímý vztah.“ ESD také připouští podání stížnosti v případě takzvaných potenciálních obětí, což znamená, že jednotlivec je považován za poškozeného ve smyslu článku 34 EULPS, pokud existuje skutečné riziko, že dojde k porušení jeho práva. Například ve věci *Cambell and Consans v. Spojené království*¹⁸ Komise na ochranu lidských práv rozhodla, že nebezpečí potenciálního použití tělesných trestů jako prostředku k dosažení disciplíny ve škole zakládá potřebu stěžovatelů se přímo a hned zajímat o tyto tělesné tresty, a stížnost přijala. ESD rovněž uznal přípustnost stížnosti podané takzvanou nepřímou obětí¹⁹, jestliže jsou splněny dvě podmínky : musí existovat přímá oběť porušení základních práv, skutečná či potenciální, a mezi přímou a nepřímou obětí musí existovat úzké a osobní pouto. Na druhou stranu ESLP připouští možnost ztráty statusu oběti a to ve třech případech: pokud státní orgány uznaly, že došlo k porušení EULPS, pokud stěžovateli byla přiznána náhrada škody a pokud bylo se stěžovatelem zacházeno tak, že existují dostatečné poznatky umožňující odhadnout rozsah porušení vztahujících se práv.²⁰

Dalšími podmínkami přijatelnosti stížnosti ESLP je, že poškozený musí vyčerpat všechny vnitrostátní opravné prostředky a že stížnost musí být podána ve lhůtě šesti měsíců od konečného vnitrostátního rozhodnutí. Stížnost bude dále nepřijatelná, jestliže je v podstatě stejná jako stížnost kterou před tím projednávána ESLP²¹ a nebo která byla

¹⁶ Např. ESLP, *Costello-Roberts v. Spojené království*, (1995) 19 EHHR 112

¹⁷ Např. ESLP, *National and Provincial Building Society and others v. Spojené království*, (1998) 25 EHHR 127

¹⁸ EKLPS, *Cambell and Consans v. Spojené království*, (1981) 3 EHR 531

¹⁹ ESLP, rozsudek *Nolkenbockoff*, 25.8.1987, A 123, odst. 33

²⁰ ESLP, *Eckle v. Německo*, (1983) 5 EHRR 1

²¹ Např. ESLP, 13.10.1983, *Allan v. Itálie*, 9621/81, DR 217, opakující se stížnost stěžovatele ve stejné věci je prohlášena za nepřijatelnou, pokud se v ní neobjeví nová relevantní informace.

předložena jinému mezinárodnímu vyšetřovacímu orgánu. Stížnost bude nepřijatelná na základě tohoto důvodu, jestliže je její obsah identický s obsahem stížnosti, která byla podána u jiného orgánu a pokud neobsahuje žádné nové skutečnosti. Například ve věci *Pauger v. Rakousko*²² stěžovatel namítal porušení článku 6 EULPS z důvodu nekonání veřejného jednání ve věci diskriminujícího ustanovení ohledně pozůstalých. Rozhodnutí Komise OSN pro lidská práva v téže věci se zabývalo diskriminací, zatímco stížnost k ESLP se zabývala právem na spravedlivý proces, proto stížnost byla přijatelná. Na první pohled by se mohlo zdát, že se toto pravidlo bude aplikovat v případě rozhodnutí ESD ve stejné věci, a tím bude vyloučeno nebezpečí kontradiktorních rozhodnutí mezi ESD a ESLP. ESLP však v případě ESD toto pravidlo neaplikuje, proto je možné, že nastane situace, kdy budou oba soudy rozhodovat ve stejné věci s možností, že dospějí k rozdílným řešením. Tento závěr pravděpodobně vyplývá z toho, že ESLP jedná s ESD spíše jako s vnitrostátním soudem než se soudem mezinárodní povahy. Na druhé straně však nevyžaduje, aby stížnostem proti vnitrostátním předpisům, které provádějí komunitární akt, předcházelo řízení před ESD.

Podmínka vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků je upřesněna v článku 13 EULPS, dle kterého je nutné, aby existoval národní mechanismus, jenž jednotlivci umožňuje zabezpečit vyhovění nároku vyplývajících z EULPS na základě relevantních zákonů. Aby byla stížnost přijatelná, je tedy nutné, aby byly vyčerpány efektivní, adekvátní právní prostředky nápravy vztahující se k tvrzenému porušení. ESLP nicméně rozhodl, že tato podmínka nemusí být splněna v případě stížnosti na průtahy řízení ve smyslu článku 6 EULPS.²³

Stížnost může být dále prohlášena za nepřijatelnou, jestliže je pokládána za neslučitelnou s ustanoveními EULPS a jejich Protokolů, dle ustanovení o jurisdikci ESLP, nebo pokud je zjevně nepodložená nebo pokud zneužívá právo podat stížnost. ESLP může rozhodnout o zamítnutí stížnosti ve všech stádiích řízení. Podle článku 28 EULPS může Výbor jednomyslně rozhodnout o nepřijatelnosti stížnosti, přičemž toto rozhodnutí je konečné. Neučiní-li toto rozhodnutí Výbor, může jej učinit Senát, a jeho rozsudek je konečný.

²² ESLP, *Pauger v. Rakousko*, (1998) 25 EHRR 105

²³ ESLP, 10.7.2003, *Hartman v. Česká republika*, č. 53341/99

Přístup občanů EU k ESD za účelem ochrany základních práv je značně limitován. V soudním systému ES existují tři různá řízení, která mohou mít význam pro ochranu těchto práv : přezkum legality komunitárních aktů na základě článku 230 Smlouvy ES, žaloba pro nečinnost (recours en carence) dle článku 232 Smlouvy ES a žaloba na náhradu škody způsobené institucemi nebo úředníky ES ve smyslu článků 235 a 288 této smlouvy.

Žaloba o náhradu škody za škodu způsobenou v rámci mimosmluvní odpovědnosti ES je založena přímo na komunitárním právu. Podle článku 288§2 Smlouvy : „V případě mimosmluvní odpovědnosti nahradí Společenství v souladu s obecnými zásadami společných právních řádů členských států škody způsobené jeho orgány nebo jeho zaměstnanci při výkonu jejich funkcí.“ ESD nejdříve rozhodl, že k tomu, aby mohla být škoda nahrazena, je nutné, aby byla nejdříve podána žaloba na přezkum legality aktu, kterým byla škoda způsobena²⁴, ale pak tento závěr změnil tak, že je nyní možné žádat odškodnění za škodu způsobenou komunitárním aktem, aniž by před tím byla podána žaloba pro nezákonnost tohoto aktu.²⁵

Žaloba pro nečinnost může být podána v případě, kdy orgán ES, který měl povinnost něco konat, tuto povinnost nesplnil. Právnícké a fyzické osoby mohou tuto žalobu podat, jestliže daný orgán nevydal jím určený akt, který vydat měl. Tento akt musí být schopný mít právní účinky (doit etre susceptible de créer des effets de droit) a musí se bezprostředně a osobně dotýkat stěžovatele. Pokud tyto podmínky, které jsou stejné jako ty v případě žaloby na přezkum zákonnosti komunitárních aktů, nejsou splněny, žaloba pro nečinnost bude zamítnuta.²⁶

Podle článku 230 Smlouvy ES ESD přezkoumává legalitu komunitárních aktů. Každá fyzická a právnícká osoba může podat žalobu proti rozhodnutím, která jí jsou určena, jakož i proti rozhodnutím, která, byť vydána ve formě nařízení nebo rozhodnutí určeného jiné osobě, se jí bezprostředně a osobně dotýkají. Přestože toto ustanovení klade důraz na pojem rozhodnutí, ESD uznal, že akt obecného významu (acte de portée

²⁴ ESD, 15.7.1963, Plumann, 25/62

²⁵ ESD, 2.12.1971, Zuckerfabrik Schoppenstedt, 5/71

²⁶ ESD, 10.6.1982, Lord Bethell, 246/81

générale) jako například nařízení, může být předmětem žaloby podané jednotlivcem, pokud se jej tento akt osobně dotýká.²⁷

Podle judikatury ESD se akt dotýká jednotlivce bezprostředně, jestliže má vliv na jeho právní situaci a nenechává vnitrostátnímu nebo komunitárnímu orgánu, který má tento akt aplikovat, žádnou možnost volného uvážení (*pouvoir discrétionnaire*). Musí se tedy jednat o předpis, jehož aplikace je automatická, bez nutnosti přijetí prováděcích předpisů.²⁸ Žalobce se tedy nachází ve stejné pozici, jako kdyby byl adresátem dotčeného aktu.

Akt, jehož není adresátem, se jednotlivce dotýká osobně, jestliže se ho týká z důvodu jeho zvláštní povahy nebo faktické skutečnosti, která jej odlišuje od ostatních jednotlivců, a takto ho individualizuje jako kdyby se nacházel v pozici adresáta daného aktu.²⁹

Tyto dvě podmínky, které musí být splněny právníckými a fyzickými osobami³⁰, musí být splněny kumulativně a ESD je vykládá velmi restriktivně, což má ze následků, že tyto osoby skoro nemají možnost požadovat kontrolu legality obecně závazných aktů, nařízení a směrnic. Tato skutečnost představuje slabinu soudní ochrany legality a základních lidských práv v systému ES. ESD již dlouho přiznává osobám podléhajícím aplikaci komunitárního práva právo na efektivní soudní ochranu jejich práv, které vyplývají z komunitárního práva, a to na základě obecných principů komunitárního práva vyplývajících z ústavních tradic společných členským státům a článků 6 a 13 EULPS.³¹ Charta základních práv Unie, která však nemá právní závaznost, zaručuje v článku 47, právo na účinné právní prostředky nápravy a na spravedlivý proces, které se zdá být širší než právo vyplývající z EULPS, jenž ho přiznává pouze v rámci

²⁷ ESD, 16.5.1991, *Extramet Industrie v. Rada*, C-358/89

²⁸ ESD, 5.5.1998, *Dreyfus v. Komise*, C-386/96

²⁹ Judikatura ESD je v tomto bodu ustálená od rozsudku *Plumann* z 15.7.1963, 25/63, „Un particulier est individuellement concerné par un acte dont il n'est pas le destinataire si l'acte en question l'atteint en raison de certaines qualités qui lui sont particulières ou d'une situation de fait qui le caractérise par rapport à toute autre personne et, de ce fait, l'individualise d'une manière analogue à celle dont le serait le destinataire.“

³⁰ Instituce ES (Parlament, Rada, Komise) a členské státy mohou stejnou žalobu podat i bez splnění těchto podmínek, Účetní dvůr a Evropská centrální banka musí prokázat, že mají zájem na tom, aby bylo o zákonnosti daného aktu rozhodnuto (interet a agir) a žaloba musí vést k ochraně jejich práv (doit tendre a la sauvegarde des prérogatives de celles-ci).

³¹ Např. ESD, 15.5.1986, *Johnston*, 222/84

občanskoprávních a trestních řízeních. Je však nutné tuto skutečnost relativizovat, neboť ESLP svým výkladem značně rozšířil pole působnosti článků 6 a 13 EULPS.

ESD vysvětluje toto omezení možností podání žalob pro nezákonnost komunitárních aktů jednotlivci existencí takzvané zvláštnosti komunitárního právního řádu (spécificité de l'ordre juridique communautaire).³² Obecné komunitární akty se jednotlivce přímo nedotýkají, dotýkají se ho pouze vnitrostátní předpisy, které tyto akty provádějí, a proti těmto vnitrostátním předpisům se jednotlivec může bránit před národním soudcem. V případě, že nezákonnost vnitrostátního předpisu vyplývá z obecného komunitárního aktu, národní soudce může a v některých případech musí položit předběžnou otázku Evropskému soudnímu dvoru. Článek 234 Smlouvy ES dává ESD pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se interpretace a platnosti aktů přijatých orgány ES. Národní soudy nejsou však v žádném případě oprávněny prohlásit za neplatné komunitární akty. Tuto pravomoc má pouze ESD.³³

Toto odůvodnění má však určité slabiny. Dostupnost ESD prostřednictvím předběžné otázky není neomezená, neboť jednotlivec nemůže jednat přímo před ESD, národní soudce rozhoduje sám o tom, zda ESD tuto otázku položí a může ji odmítnout, jestliže je přesvědčen, že toho není třeba pro řešení případu, o kterém má rozhodnout. Pouze soudy poslední instance mají podle článku 234 Smlouvy ES povinnost položit předběžnou otázku. V rámci hlavy IV Smlouvy ES, o vízové, azylové a přistěhovalecké politice, tuto povinnost nemají ani tyto soudy. Možnost položit předběžnou otázku ESD je dále velmi limitována, podle článku 35 Smlouvy EU, v rámci policejní a soudní spolupráce.

Ohledně předběžných otázek o platnosti komunitárních aktů vyžaduje ESD splnění další podmínky. V rozsudku TWD Textilwerke Deggendorf³⁴ rozhodl, že je nepřijatelná předběžná otázka o platnosti individuálního aktu, proti kterému nebyla podána žaloba na přezkum legality, neboť její přijetí by mělo za následek obcházení lhůt existujících pro podání takové žaloby. Tato výjimka nepřijatelnosti (exception d'irrecevabilité) se neaplikuje v případě obecných aktů, a to ani těch, které se bezprostředně a osobně

³² Duthéil de la Rochère, J., Droit au juge, accès à la justice européenne, in Les cours européennes-Luxembourg et Strasbourg, Revue Pourvoir n. 96, Seuil 2001, str. 138

³³ ESD, 22.10.1987, Foto-Frost, 314/85

³⁴ ESD, 9.3.1994, TWD Textilwerke Deggendorf, C-188/92

dotýkají jednotlivce, z důvodu nejistoty panující ohledně interpretace těchto pojmů.³⁵ Je však potřeba si položit otázku, zda je toto řešení stále platné, neboť v rozsudku *Nachi Europe GmbH*³⁶ ESD rozšířil aplikaci této výjimky i na nařízení o antidumpingu, které jsou obecnými akty, jež se ve většině případů bezprostředně a osobně dotýkají určitého počtu osob.

Dále je nutné poznamenat, že řízení o předběžné otázce je velmi dlouhé a nákladné. Instituce ES také stále častěji přijímají akty, které nemusí být prováděny vnitrostátními předpisy a jsou přímo aplikovatelné na národní úrovni (*self-executing acts*). V tomto případě tedy neexistují národní předpisy, jejichž legalita by mohla být přezkoumána národními soudy. Jednotlivec by tedy nejdříve musel porušit komunitární předpis a poté podat žaloby proti sankci, kterou by mu národní orgán případně uložil z důvodu tohoto porušení, a tím zpochybnit legalitu tohoto komunitárního aktu. Je tedy možné konstatovat, že řízení před národními soudy nezaručuje účinnou ochranu základních práv a svobod v případě jejich porušení komunitárními akty. Pouze přímá dostupnost ESD, která by se otevřela jednotlivci, by mohla odstranit tyto slabiny. Toto je také jedním z důvodů, proč se stále více jednotlivců obrací na ESLP spíše než na ESD. ESLP však odmítá kontrolovat tyto komunitární akty, neboť ES není smluvní stranou EULPS.

Tribunál 1. stupně se pokusil o obrat v judikatuře ESD a navrhol přehodnotit pojem jednotlivce osobě dotčené komunitárním aktem.³⁷ Generální advokát Jacobs zaujal podobnou pozici ve svém stanovisku ve věci *Union de Pequenos Agricultores v. Rada*³⁸, ve kterém navrhol, aby se článek 230§4 Smlouvy vykládal tak, že komunitární akt se jednotlivce osobně dotýká v případě, kdy poškozuje nebo by mohl poškozovat jeho zájmy zásadním způsobem.³⁹ ESD⁴⁰ však rozhodl svoji judikaturu v tomto ohledu neměnit a zdůraznil, že právo rozšířit dostupnost soudní ochrany jednotlivce před ESD náleží pouze členským státům, které by musely změnit zakládající smlouvy. Jedním z dalších důvodů pro toto rozhodnutí je skutečnost, že takové rozšíření dostupnosti by

³⁵ ESD, 12.12.1996, *Accrington Beef S.A.*, C-241/95

³⁶ ESD, 15.2.2001, *Nachi Europe GmbH*, C-239/99

³⁷ Tribunál 1. stupně, 3.5.2002, *Jégo-Quérel v. Komise*, T-177/01

³⁸ Posudek z 2.1.3.2002, C-50/00

³⁹ „un particulier est individuellement concerné par une mesure communautaire lorsque la mesure nuit, ou est susceptible de nuire à ses intérêts de manière substantielle.“

⁴⁰ ESD, 25.7.2002, *Union Pequenos Agricultores v. Rada*, C-50/00

mělo za následek podstatné zvýšení počtu žalob, se kterými by se komunitární soudní systém za současné situace nevyrovnal, což by vedlo k dalšímu prodloužení řízení. Tribunál 1.stupně se po tomto rozsudku ESD vrátil zpět k tradiční judikatuře⁴¹ a, jak se dalo očekávat, ESD zrušil rozsudek Tribunálu 1.stupně ve věci Jego-Quéré a žalobu zamítl.⁴²

Oddíl 3

Právní účinky rozsudků ESD a ESLP

Ve věci samé rozhoduje ESLP rozsudkem, který má deklaratorní povahu a způsob jeho vnitrostátního výkonu je na volbě členského státu. ESLP neukládá konkrétní chování dotčené straně, s výjimkou povinnosti zaplatit poškozenému určitou částku z titulu spravedlivého zadostiučinění. Vzhledem k tomu, že rozsudky ESLP mají deklaratorní povahu, nemohou vyvolat právní účinky, které by rušily konečné vnitrostátní rozhodnutí ve věci. Rozhodnutím ESLP není možné ani vyžadovat na členském státu Rady Evropy, aby přijal určitá opatření, kterými by se zabránilo dalšímu porušování EULPS. V kompetenci ESLP není ani to, aby prostřednictvím svého rozhodnutí nařídil kompatibilitu zákona dotčeného státu s EULPS. Podle článku 41 EULPS se smluvní strany zavazují, že se budou řídit konečnými rozsudky ESLP ve všech sporech, jichž jsou stranami. Dohled nad výkonem rozsudku ESLP patří do pravomocí Výboru ministrů Rady Evropy, který může vyvinout značný diplomatický tlak na členský stát, aby se rozsudku podřídil. Pokud to členský stát odmítne, dopouští se porušení Statutu Rady Evropy a Výbor pak může na základě článku 8 Statutu pozastavit jeho právo na zastoupení v tomto orgánu nebo ho vyloučit z Rady Evropy. Jedná se však o výjimečné opatření, o kterém se zatím uvažovalo pouze jednou.

Rozsudek ESLP je závazný *inter partes*, ale všechny členské státy se zavázaly, na základě článku 1 EULPS, respektovat lidská práva a judikatura ESLP je velmi důležitá při realizaci tohoto závazku. V mnoha případech vedl odsuzující rozsudek ESLP k legislativním změnám ve smluvních státech.⁴³

⁴¹ Tribunal 1.stupně, VVG International et Metalsivas v. Komise, T-155/02R

⁴² ESD, 1.4.2004, Jego –Quéré v. Komise, C-263/02P

⁴³ Např. ESLP, Campbell a Cosans v. Spojené království měl za následek změnu školského zákona a ke zrušení tělesných trestů ve státních i soukromých školách.

Jestliže ESD rozhodne o tom, že komunitární akt je nezákonný, zároveň tento akt svým rozsudkem zruší.⁴⁴ Zrušení aktu má mít za následek jeho zánik a zánik jeho účinků od okamžiku, kdy byl přijat.⁴⁵ Podle článku 233 Smlouvy ES: „Orgán nebo orgány, jejichž akt byl prohlášen za neplatný...jsou povinny přijmout opatření vyplývající z rozsudku Soudního dvora.“ Tyto orgány mají dále povinnost zajistit zánik aktů, které jsou sice nezávislé na zrušeném aktu, ale mají stejné či podobné vady.⁴⁶ Špatná aplikace takového zrušujícího rozsudku umožňuje dovolávat se odpovědnosti ES.

Prohlášení neplatnosti komunitárního aktu v rámci předběžné otázky o platnosti vytváří pro soudce, který tuto otázku položil, tento akt a národní předpisy, které ho provádějí, neaplikovat.⁴⁷ Rozsudek prohlašující neplatnost je pro všechny ostatní soudy dostatečným důvodem k tomu, aby dotčený akt považovaly za neplatný.⁴⁸ ESD použil par analogie ustanovení článku 230 Smlouvy ES o žalobě na přezkum legality komunitárního aktu a rozhodl, že orgán, který je autorem dotyčného textu, musí přijmout všechna opatření vyplývající z rozsudku prohlašujícího neplatnost aktu v rámci předběžné otázky.⁴⁹

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že uplatnění základních práv je v rámci ES omezeno jednak povahou žalob, které přicházejí v úvahu, a jednak rozsahem kompetencí svěřených ES a EU zakládajícími smlouvami. ESLP kontroluje dodržování lidských práv ve všech oblastech, ale váha jeho rozsudků, z pohledu možnosti jejich vykonatelnosti a možných sankcí za jejich nedodržování, je menší.

⁴⁴ Např. ESD, 11.5.2002, Deutsche Post AG a IECC, C-428/98P

⁴⁵ Článek 231 Smlouvy ES: „Je-li žaloba opodstatněná, Soudní dvůr prohlásí akt za neplatný od počátku.“

⁴⁶ ESD, 26.4.1988, Asteris, 27, 193, 99 a 215/86

⁴⁷ ESD, 2.3.1989, Pinna, 359/87

⁴⁸ ESD, 13.5.1981, International Chemical Corporation, 66/88

⁴⁹ ESD, 19.10.1977, Ruckdeschel, 124/76

Kapitola II

ESD a ESLP - vzájemný vliv

Při porovnávání judikatury ESD a ESLP je zřejmé, že mezi nimi existuje vztah vzájemného vlivu, je však nutné upřesnit, jaký je rozsah tohoto vlivu a jaké jsou jeho limity. ESLP a EULPS zřejmým způsobem ovlivnily vývoj judikatury Evropského soudního dvora týkající se základních práv a svobod, zatímco komunitární právo a judikatura ESD výrazně ovlivnily judikaturu ESLP ohledně některých pojmů obsažených v EULPS.

Oddíl 1

Aplikace EULPS Evropským soudním dvorem za účelem ochrany základních práv v ES

Vzhledem k tomu, že smlouvy zakládající ES a EU neobsahují žádný katalog základních práv a svobod, ESD často používá EULPS, aby zaručil dostatečnou ochranu základních práv uvnitř ES. Nejdříve se EULPS pouze inspiroval a vybudoval systém ochrany těchto práv na teorii obecných principů komunitárního práva (General Principles of Community Law, principes généraux du droit communautaire), ale v posledních letech se odvolává přímo na EULPS a na judikaturu ESLP.

§1 Ochrana základních práv pomocí obecných principů komunitárního práva a odkazů na ustanovení EULPS

Přestože smlouvy zakládající ES a EU neobsahovaly ustanovení ochraňující dostatečně základní práva a ještě před tím než byly modifikovány a ochrana základních práv posílena, ESD vydával rozhodnutí kterými chránil základní lidská práva a svobody v komunitárním právním řádu. Četnost odkazů na EULPS se v judikatuře ESD postupně zvyšovala, stejně tak jako četnost rozhodnutí ochraňující základní práva a to v návaznosti na rozšiřování kompetencí ES.

Již v rozsudku Stauder⁵⁰ z roku 1969 se objevil odkaz na základní práva a svobody jako součást obecných principů komunitárního práva. V následujícím roce ESD rozhodl v

⁵⁰ ESD, 12.11.1969, Stauder v. Ville d'Ulm, 29/69

rozsudku Internationale Handelsgesellschaft⁵¹, že dodržování základních práv tvoří podstatnou součást obecných principů komunitárního práva, jejichž dodržování zajišťuje, a že ochrana těchto práv, při jejichž tvorbě se inspiruje ústavními tradicemi společnými členskými státy (traditions constitutionnelles communes aux Etats membres), musí být zaručena v rámci struktury a cílů ES. Přestože se zde ESD přímo neodvolává na EULPS, včlenil základní lidská práva a svobody do obecných principů komunitárního práva přejímajíc tak řešení navrhané generálním advokátem Lagrange.

První odkaz na EULPS, se objevil v rozsudku Nold⁵² v roce 1974, ve kterém ESD přidal ke zdrojům inspirace pro tvorbu obecných principů komunitárního práva, kterými byly v dřívějších rozsudcích ústavní tradice společné členskými státy, i mezinárodní instrumenty týkající se ochrany lidských práv, ke kterým členské státy přistoupily. Podle ESD mohou tyto instrumenty poskytnout indikace, na které by se měl brát zřetel v rámci komunitárního práva. Vzhledem ke skutečnosti, že Francie v této době ještě neratifikovala EULPS, je EULPS v tomto rozsudku přímo zmíněna pouze navrhovatelem, ale implicitní odkaz na ní je zcela zřejmý⁵³.

V rozsudku Rutilli⁵⁴ zmínil ESD poprvé přímo články 8,9,10 a 11 EULPS, a omezil tak kompetenci, kterou členskými státy dával čl. 48§3 smlouvy ES v rámci omezení volného pohybu pracujících.

V roce 1978, v rozsudku Defrenne⁵⁵ se ESD odvolával přímo na Evropskou sociální chartu z roku 1961, aniž by zmínil EULPS, přestože mohla být také aplikována.

To, že EULPS není jediným mezinárodním instrumentem, ze kterých ESD čerpá inspiraci pro tvorbu obecných principů komunitárního práva v oblasti lidských práv, bylo zdůrazněno v rozsudku Blaizot⁵⁶, ve kterém se ESD opět odvolával na tuto Chartu.

⁵¹ ESD, 17.12.1970, Internationale Handelsgesellschaft v. Einfuhr und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, 11/70

⁵² ESD, 14.5.1974, Nold v. Komise, 4/73

⁵³ Monet H., „La Communauté européenne et la Convention européenne des droits de l'homme“, RTDH 1994, str. 501

⁵⁴ ESD, 27.10.1975, Rutilli v. Francie, 36/75

⁵⁵ ESD, 15.6.1978, Defrenne v. Sabena, 149/77

⁵⁶ ESD, 2.2.1988, Blaizot v. Université de Liege, 24/86

Kromě toho jsou velmi časté i rozsudky, ve kterých se ESD inspiroval Mezinárodním paktem o občanských a politických právech⁵⁷.

Ještě je nutné zmínit rozhodnutí ve věci Hauer⁵⁸, které je považováno vůbec za první obsahující detailní analýzu ustanovení EULPS. ESD v tomto rozhodnutí analyzoval článek 1 Protokolu č.1 EULPS, aby odpověděl na otázku, zda článek 2 nařízení Rady 1162/76/EHS, zakazující na tři roky výsadbu vína porušuje majetková práva stěžovatele. Nicméně ESD zde odmítá aplikovat tento Protokol a zakládá svou odpověď na velmi podrobném rozboru ústavních pravidel a praxe členských států.

ESD později pak i Tribunál 1. stupně kladl na ochranu lidských práv čím dál tím větší důraz. V roce 1989 zakotvil, že EULPS hraje zvláštní významnou roli v ochraně základních práv v rámci ES.⁵⁹ Později v případě PIS and Cornwall County Council⁶⁰ se přímo odvolal na judikaturu ESLP. A v rozsudku Baustahlgewebe GmbH⁶¹ ESD použil judikaturu ESLP ohledně práva na spravedlivý proces zakotveného v článku 6 EULPS. Podle Gérarda Cohen-Jonathana je toto rozhodnutí jedním z nejvýstižnějších příkladů, ve kterých se ESD přímo a výslovně opírá o rozhodovací praxi ESLP a kde soudci z Luxembourg „jednají jako opravdoví soudci lidských práv“.

V často komentovaném rozhodnutí Schmidberger, Internationale Transporte und Planzuge,⁶² které potvrdilo směr sledovaný již v dřívějším rozsudku Familiapress,⁶³ je zřetelné, že ESD se snaží chránit práva zaručená EULPS, v tomto případě svobodu projevu, proti ekonomickým právům, volný pohyb zboží, vyplývajících ze SES. V pozdějším případě Omega Spielhallen und Automatenausstellungen GmbH⁶⁴ také ESD hledal rovnováhu mezi základními ekonomickými svobodami zaručenými v SES a lidskými právy a rozhodl se ve prospěch těch druhých. Je ale nutné podotknout, že ESD bere ekonomická a lidská práva za komplementární, aniž by mezi nimi byla hierarchie. V rozhodnutí z roku 2003 ESD argumentuje tím, že svoboda projevu a volný pohyb

⁵⁷ Např. ESD, 18.10.1989, Orkem v. Komise, 374/87

⁵⁸ ESD, 13.12.1979, Hauer v. Land Rheinland-Pfalz, 44/79

⁵⁹ ESD, Hoechst, 21.9.1989, 46/87 a 227/88

⁶⁰ ESD, PIS and Cornwall County Council, 30/4/1996, C-13/94

⁶¹ ESD, Baustahlgewebe GmbH, 17.12.1998, C-185/95

⁶² ESD, Schmidberger Internationale Transporte und Planzuge, 12.6.2003, C-112/00

⁶³ ESD, Familiapress, 26.6.1997, C-368/95

⁶⁴ ESD, Omega Spielhallen und Automatenausstellungen GmbH, 14.10.2004, C-36/02

zboží mají stejné postavení, ale rozhodli, že rakouské úřady nemohou být odpovědné za to, že byla přerušena mezinárodní přeprava zboží, když asociaci na ochranu životního prostředí povolily zorganizovat manifestaci v Brennenském průmysku, která ochromila dopravu mezi Rakouskem a Itálií na 30 hodin. Schmidberger mezinárodní dopravní společnost, jejíž kamiony byly v průmysku zablokovány chtěla od rakouských úřadů dostat náhradu škody za to, že nezaručily volný pohyb zboží mezi členskými státy ES.

V červnu 2005 pak ESD použil judikaturu ESLP ještě extenzivněji a vydal rozsudek Pupino,⁶⁵ kterým zakotvil přímý účinek rozhodnutí EU v trestních věcech. Přestože předběžné návrhy rozhodnutí často a podrobně citovaly judikaturu ESLP, finální rozhodnutí je založeno na EULPS a na rozhodovací praxi ESD, čímž odůvodňuje tento průlomové rozhodnutí potvrzující nadřazenost práva EU v oblasti Spravedlnosti a vnitra a ukazující, že ESD hodlá kontrolovat respekt lidských práv v této oblasti. Hlavním problémem bylo, jestli jsou italské soudy povinny interpretovat národní zákon o svědectví nezletilých, kteří byli obětí trestného činu, v souladu s rámcovým rozhodnutím EU o zacházení se zvláště zranitelnými oběťmi v trestním řízení.

18. července 2005 se německý Ústavní soud, který ve svém rozhodnutí ohledně Maastrichtské smlouvy z roku 1993 uvedl, že nebude právo EU aplikovat v případě nedostatečné ochrany lidských práv, rozhodl, že bude rozsudek Pupino ignorovat a prohlásil Evropský zatýkací rozkaz, týkající se vydání německého občana do Španělska, za neplatný. Ze separátního rozhodnutí soudce Gerhardta vyplývá, že o existence rozsudku Pupino dobře věděli, ale nevyvodili z něho žádné důsledky. Podle tohoto soudu není ochrana lidských práv v této oblasti dostatečně zaručena. Tento německý zákon implementující tento akt EU nepřiměřeně zasahuje do práva německých občanů nebýt vydán, neboť zákony nevyčerpaly všechny meze výkladu vyplývající z rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu tak, že inkorporace tohoto rozhodnutí do národního zákonodárství by měla být založena na nejvyšším možném stupni ochrany tohoto základního práva. Zákon o Evropském zatýkacím rozkazu také porušuje právo na spravedlivý proces, protože nezaručuje možnost soudního přezkumu rozhodnutí o vydání do jiného členského státu. Proto není vydání německého občana do jiného státu ES možné až do té doby než německý zákonodárce změní německý zákon

⁶⁵ ESD, Pupino, 16.6.2005, C-105/03

implementující zmíněné rámcové rozhodnutí EU⁶⁶ a uvede jej do souladu s německým Základním zákonem obsahujícím list základních lidských práv zaručených v Německu na ústavní úrovni. Toto rozhodnutí zavrhuje Evropský zatýkací rozkaz z důvodu nedostatečné ochrany lidských práv ukazuje to, jak národní ústavní a nejvyšší soudy na této ochraně lpí a jak tak dokáží vyvinout tlak na instituce EU, aby se touto otázkou zabývaly a aby ESD aplikoval co možná nejvyšší standard ochrany těchto práv.

Obecně lze tedy říci, že citace ustanovení EULPS a judikatury ESLP v rozhodnutích ESD jsou nyní zcela běžné a lucemburští soudci jsou v tomto ohledu méně opatrní než tomu bylo v dřívějších letech. Pro období mezi 1974 a 1998 je možné nalézt více než 70 rozhodnutí ESD a názorů generálních advokátů, ve kterých je o ESLP a EULPS zmínka. Toto číslo je ještě úměrně vyšší pro období mezi 2001 a 2003, vyskytují se v 37 rozsudcích ESD a 22 rozsudcích TPS. Nejen, že ESD ve svých rozhodnutích vychází z EULPS a judikatury ESLP, ale odkazy na tyto dokumenty se ještě znásobily. Jestliže se odkaz v rozsudku Nold z roku 1974 objevil pouze jednom v rozsudku Schmidberger z roku 2003 se objevil již v osmi bodech.

Aplikace EULPS ESD se vyvinula z obecných odkazů na stále se rozšiřující integraci EULPS do judikatury tohoto soudu. ESD nepochybně pomohl zmírnit debatu o sporech mezi „Evropou lidských práv“ a „Evropou obchodu“ tím, že svá rozhodnutí čím dál více zakládá na EULPS a rozhodovací praxi ESLP. Jestliže ale ESD používá EULPS k tomu, aby zlepšil ochranu lidských práv v EU je pozitivním elementem stalo se také že aplikace EULPS byla zdrojem určitých zmatků. Soudci z Luxembourg jsou možná velmi horliví v aplikaci EULPS, ale zdá se, že se necítí být tímto textem vázáni.

Na závěr je nutné podotknout, že od okamžiku, kdy se EULPS stala zdrojem inspirace pro tvorbu obecných principů komunitárního práva, rozhodnutí obsahující odkaz na tuto úmluvu začala být velmi častá. Můžeme například zmínit rozsudek Heintz van Landewijck⁶⁷, ve kterém ESD odmítl zařadit Komisi mezi soudy ve smyslu čl.6§1

⁶⁶ „the Act encroaches upon the freedom from extradition in a disproportionate manner because the legislature has not exhausted the margins afforded to it by the Framework Decision on the European arrest warrant in such a way that the implementation of the Framework Decision for incorporation into national law shows the highest possible consideration in respect of the fundamental right concerned. Moreover, the European Arrest Warrant Act infringes the guarantee of recourse to a court because there is no possibility of challenging the judicial decision that grants extradition. Hence, the extradition of a German citizen is not possible as long as the legislature does not adopt a new Act implementing the appropriate provision of the Basic Law.“

⁶⁷ ESD, 29.10.1980, Heintz van Landewijck v. Komise, 209-215 a 218/78

EULPS, rozsudek *Musique diffusion francaise*⁶⁸, ve kterém ESD uznal existenci práva na obhajobu ve všech řízeních, včetně správních, vyplývajících přímo z komunitárního právního řádu, a rozsudky *Johnston*⁶⁹ a *Heylens*⁷⁰, ve kterých se plně objevuje zcela autonomní aplikace EULPS, neboť ESD zde zakotvil právo na efektivní právní prostředek (*recours juridictionnel effectif*) proti všem rozhodnutím národních orgánů, kterými je někomu upíráno právo vyplývající pro něho z komunitárního práva.

§2 Přímá aplikace článků EULPS inspirovaná judikaturou ESLP

Vedle odkazů na ústavní tradice společně členským státním, obecných principů komunitárního práva a mezinárodních instrumentů chránících lidská práva začal ESD přímo aplikovat ustanovení EULPS a inspiroval se přímo judikaturou ESLP. Tato tendence se projevila zejména ve dvou rozhodnutích, *Baustahlgewebe*⁷¹ a *Grant*⁷².

A) Rozhodnutí Baustahlgewebe GmbH v. Komise

Důležitost tohoto rozsudku spočívá v tom, že ESD v něm přímo aplikoval článek 6§1 EULPS a konstatoval, že řízení před Tribunálem I.stupně ES bylo příliš dlouhé a znamenalo tedy porušení práva na spravedlivý proces. V tomto případě byl rozsudek vynesena 22 měsíců po skončení ústního jednání a ESD rozhodl, přestože projednávaná věc byla velmi složitá, že Tribunál I. stupně ES musí respektovat přiměřenost délky řízení. ESD tedy aplikoval EULPS přímo na řízení založené na komunitárním právu, a tak ukázal svoji vůli zaručit dodržování práv, které tato úmluva uvádí.

B) Rozhodnutí Grant v. South-West Trains Ltd.

Rozhodnutí *Grant v. South-West Trains Ltd.* bylo vydáno v řízení o předběžné otázce. Industrial Tribunal ESD položil otázky týkající se odmítnutí zaměstnavatele přiznat slevu na dopravu pro partnera stejného pohlaví. ESD měl rozhodnout, jestli toto odmítnutí je diskriminací ve smyslu článku 119 smlouvy ES a směrnice 75/117, jestliže stejné výhody jsou přiznány partnerům opačného pohlaví. Aby mohl ESD odpovědět na tuto otázku, analyzoval v první řadě právní řády členských států a pak judikaturu ESLP.

⁶⁸ ESD, 7.6.1983, *Musique diffusion francaise v. Komise*, 100-103/80

⁶⁹ ESD, 15.5.1986, *Johnston v. Chief Constable of the RUC*, 222/84

⁷⁰ ESD, 15.10.1987, *UNECTEF v. Heylens*, 222/86

⁷¹ ESD, 17.12.1998, *Baustahlgewebe GmbH v. Komise*, C-185/95

⁷² ESD, 17.2.1998, *Grant v. South-West Trains Ltd.* C-249/96

ESD odkázal zejména na sérii rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva, která rozhodla, přestože se postoj vůči homosexuálním vztahům značně změnil, že tyto vztahy nemohou být zahrnuty pod článek 8 EULPS, který zaručuje respekt rodinného života. Z tohoto důvodu nejsou národní zákony, které dávají určitá práva pouze partnerům opačného pohlaví, v rozporu s článkem 14 EULPS zakazujícím diskriminaci. ESD mimo jiné zmínil i rozhodovací praxi ESLP ohledně článku 12 EULPS zaručujícího právo uzavřít manželství, podle níž se tento článek týká pouze osob opačného pohlaví. Z těchto rozhodnutí ESD dovedil, že není možné přirovnat homosexuální páry k párům heterosexuálním, proto komunitární právo nezakazuje diskriminaci založenou na sexuální orientaci. Z tohoto rozsudku je zřejmé, že ESD přímo aplikoval pravidla vytvořená ESLP a založená na EULPS.

K tomuto bodu je vhodné poznamenat, že článek 33 Charty základních práv Evropské unie poskytuje ochranu rodinného života, aniž by rozlišoval mezi rodinou v tradičním smyslu a rodinami složenými z partnerů stejného pohlaví, bude ovšem záležet na ESD, zda využije této stylizace k tomu, aby rozšířil zákaz diskriminace i na osoby stejného pohlaví. Článek 13 smlouvy EU mimo jiné uvádí, že Rada může na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem učinit jednomyslně opatření k potírání diskriminace z důvodů pohlaví či sexuální orientace.

Oddíl 2

ESLP ovlivněný komunitárním právem a judikaturou ESD

Strasbouržský soud na druhé straně buď přizpůsobuje interpretaci EULPS tzv. komunitární zvláštnosti (*spécificité communautaire*), nebo se opírá o komunitární právo za účelem jejího výkladu.

§1 Uznání komunitární zvláštnosti

ESLP uznal existenci komunitární zvláštnosti v rozsudku *Moustaquim*⁷³ v roce 1991 a upevnil tento postoj v rozsudku *Piermont*⁷⁴ z roku 1995.

⁷³ ESLP, 18.2.1991, *Moustaquim v. Belgie*, č. 12313/86

⁷⁴ ESLP, 27.4.1995, *Piermont v. Francie*, č. 15773/89 a 15774/89

A) Rozsudek Moustaquim ESLP

Rozsudek Moustaquim je prvním rozhodnutím, ve kterém ESLP uznal zvláštnost komunitárního právního řádu. V tomto případě se jednalo o marockého státního příslušníka, který žil v Belgii od svých dvou let. V roce 1982, po odsouzení k trestu odnětí svobody byl z tohoto státu vyhoštěn. Rozhodnutí o vyhoštění bylo zrušeno po čtyřech letech a pan Moustaquim podal stížnost k ESLP pro porušení článků 8, 14, 3, 6, a 7 EULPS. Komise pro lidská práva tuto stížnost přijala, ale uznala pouze porušení článku, který zaručuje právo na respektování rodinného života. ESLP potvrdil toto rozhodnutí, uznal tedy, že článek 8 byl porušen. Ohledně porušení článku 14, zakazujícím mimo jiné i diskriminaci z důvodu národnosti rozhodl, že zákaz vyhoštění belgických občanů je objektivně ospravedlnitelný, neboť nemohou být vyhoštěni ze svého vlastního státu. A ohledně zákazu vyhoštění občanů z jiných členských států EU argumentoval tím, že Belgie patří do společenství států, které spojuje zvláštní právní řád (*ordre juridique spécifique*), což ospravedlňuje zvláštní zacházení s občany pocházejícími ze států, které tvoří toto společenství. Tímto tedy ESLP uznal, že ES tvoří zvláštní právní řád, který v tomto případě ospravedlňuje rozdíly v zacházení mezi občany ze států EU a občany z ostatních států, což znamená, že zákaz diskriminace nebyl porušen.

B) Rozsudek Piermont ESLP

V rozhodnutí Piermont uznal ESLP zvláštnost komunitárního zřízení vzhledem k pojmu občanství ES a rozhodl, že občan členského státu ES nemůže být považován za cizince ve smyslu článku 16 EULPS o omezení politické činnosti cizinců. Paní Piermont, německá občanka a poslankyně Evropského parlamentu se zúčastnila předvolební kampaně a tradičního protiatomového pochodu nezávislých ve Francouzské Polynésii. Místní úřady přijaly rozhodnutí o jejím vyhoštění, které bylo zrušeno správním soudem, ale pak znovu potvrzeno Státní radou (*Conseil d'Etat*), která hraje ve francouzském právu roli nejvyššího správního soudu. Stěžovatelka tedy opustila Polynésii, ale později přijela do Nové Kaledonie, kde byla podrobena policejní kontrole a zadržována až do okamžiku, kdy bylo přijato další rozhodnutí o jejím vyhoštění. I toto rozhodnutí bylo zrušeno správním soudem a později potvrzeno Státní radou, paní Piermont tedy podala stížnost ke Komisi pro lidská práva pro porušení několika článků EULPS a 4.

Protokolu, který zaručuje právo volného pohybu. Tato Komise uznala porušení článku 10 EULPS, tedy svobody projevu.

Článek 16 EULPS umožňuje smluvním stranám omezovat politickou činnost cizinců, Francie tedy založila své argumenty na tomto článku. Stěžovatelka se na druhé straně odvolávala na své evropského občanství a na svoji funkci poslankyně Evropského parlamentu. ESLP zamítl její argumenty ohledně evropského občanství, neboť v době jejího vyhoštění, tedy před přijetím Maastrichtské smlouvy, komunitární právo ještě neuznávalo jeho existenci, avšak rozhodl, že příslušnost pani Piermont k členskému státu ES a navíc její funkce poslankyně Evropského parlamentu jsou překážkou pro aplikaci článku 16 EULPS, proto nebylo možné omezovat její svobodu projevu, zaručenou článkem 10 EULPS.

Z tohoto rozhodnutí je tedy zřejmé, že ESLP odmítl považovat německou státní příslušnici za cizince na území jiného členského státu EU a takto tedy uznal zvláštnost komunitárního zřízení.

§2 Interpretace EULPS s pomocí komunitárního práva a judikatury ESD

Vedle uznání zvláštnosti komunitárního zřízení ESLP použil v některých rozhodnutích, jako například ve věci *Niegel*⁷⁵ nebo ve věci *Pellegrin*⁷⁶ komunitární právo a judikaturu ESD pro výklad EULPS. Tato dvě rozhodnutí jasně dokazují vzájemné vlivy mezi oběma soudy, neboť ESLP se v obou případech opírá o komunitární výklad pojmu tzv. zaměstnání ve veřejné správě, aby rozšířil pole působnosti článku 6 EULPS. Nicméně je nutné poznamenat, že v rozhodnutí *Stec a ostatní v. Velká Británie*⁷⁷ ESLP práva dal najevo, že judikatura ESD je sice důležitá ale nikoliv rozhodující. Ohledně rozsudků ESD obsahujícím odůvodnění možnosti určit rozdílný věkový limit pro muže a ženy z pohledu zákazu diskriminace ESLP poznamenal, že „přestože toto odůvodnění není rozhodující pro tento případ z pohledu článku 14 EULP.....je nutné závěrům ESD přikládat velmi přesvědčivou hodnotu⁷⁸.“

⁷⁵ ESLP, 17.3.1997, *Niegel v. Francie*, č. 18725/91

⁷⁶ ESLP, 8.12. 1999, *Pellegrin v. Francie*, č. 28541/95

⁷⁷ ESLP, 12.4.2006, *Stec a ostatní v. Velká Británie*, č. 65731/01 a 65900/01

⁷⁸ „Concernant ce point, qui, tout en n'étant pas déterminant pour la question soulevée au regard de l'article 14 de la Convention, n'en revêt pas moins une importance capitale, il y a lieu d'attacher un poids particulier à la valeur hautement persuasive de la conclusion à laquelle a abouti la CJCE. »

A) Rozhodnutí Niegel v. Francie ESLP

Řešení případu Niegel v. Francie záviselo na otázce, zda zaměstnankyně radnice je zaměstnankyní ve veřejné správě, neboť článek 6 EULPS je aplikovatelný pouze na spory soukromoprávního charakteru. Stěžovatelka argumentovala tím, že ve vztahu k radnici je zaměstnankyní a její pracovní smlouva má čistě soukromoprávní charakter. Naproti tomu francouzská vláda se odvolávala na to, že stěžovatelka je úředníkem státní správy, a proto se na její pracovní vztahy nemůže článek 6 EULPS vztahovat.

Komise pro lidská práva použila odůvodnění vytvořené ESD pro vymezení pole působnosti výjimky zaměstnání ve státní správě v rámci volného pohybu pracovníků a usoudila, že se jedná o soukromoprávní vztah. Zde je však nutné podotknout, že Komise v tomto rozhodnutí nikde přímo neodkazovala na ESD nebo na komunitární právo, nicméně je nevyvratitelné, že použila definici vytvořenou ESD pro aplikaci komunitárního práva.

ESLP ovšem nepotvrdil toto rozhodnutí Komise pro lidská práva a rozhodl, že se nejedná o spor soukromoprávního charakteru, a proto nemohla být Francie odsouzena na základě článku 6 EULPS.

B) Rozhodnutí Pellegrin v. Francie ESLP

Na rozdíl od předchozího rozhodnutí je to v rozhodnutí Pellegrin v. Francie přímo ESLP, který postavil své odůvodnění na judikatuře ESD, na kterou se přímo odvolává. Otázka, na kterou měl ESLP odpovědět, byla podobná té v předchozím případě, tedy soukromoprávní povaha zaměstnání ve státní správě. ESLP konstatoval, že článek 6§1 EULPS je aplikovatelný pouze, jedná-li se o soukromoprávní vztah, a zmínil výjimku z principu volného pohybu osob a restriktivní výklad této výjimky používaný ESD. Podle ESD se jedná o případy, ve kterých se zaměstnanec přímo či nepřímo účastní výkonu státní správy nebo ve kterých se jedná o zajištění obecných zájmů státu nebo veřejné správy.

ESLP zaznamenal, že smluvní státy jsou v nejistotě ohledně aplikace článku 6§1 EULPS na spory mezi státem a státními úředníky, a prohlásil, že je nutné tuto nejistotu odstranit. Proto se rozhodl vytvořit autonomní definici tohoto pojmu na základě funkcionálních kritérií, tedy podle postu, který zaměstnanec zastává, a úkolů, které mu

jsou přidělovány. Z této definice pak dovedl, že jsou vyjmuty z pole působnosti článku 6§1 EULPS pouze spory mezi státem a úředníky, jejichž zaměstnání zahrnuje činnost, ve které státní správa plní funkci zajišťování obecných státních zájmů. Z tohoto odůvodnění je zřejmé, že ESLP převzal kritérium obecného zájmu vytvořeného judikaturou ESD.

V tomto případě pak ESLP rozhodl, že pan Pellegrin zastával funkci, jejichž předmětem bylo zajišťování obecného zájmu, a proto nebyl článek 6§1 EULPS aplikovatelný a jeho stížnost musela být zamítnuta.

C) Rozsudek Mendizabal v. Francie ESLP⁷⁹

V tomto rozhodnutí rozhodl ESLP na základě práv vyplývajících z komunitárního práva pro všechny občany EU a interpretuje EULP ve světle komunitárního práva a zejména pak povinnosti členských států EU vyplývajících z práva občanů EU na pobyt v jiném členském státě.

Paní Mendizabal španělské státní příslušnosti žila ve Francii od roku 1975 a v roce 1976 jí byl přiznán statut politického uprchlíka. Od roku 1979 do roku 1989 pak ve Francii pobývala na základě ročních povolení k pobytu. V roce 1984 se jí narodila dcera francouzské státní příslušnosti a provdala se za španělského občana, který byl jedním z vůdců ETA a v roce 1992 byl extradován z Francie do Španělska. Od roku 1989 do roku 2003 se pokoušela získat trvalé povolení k pobytu, ale bylo jí vždy přiznáno pouze dočasné povolení pobytu na tři měsíce. V roce 1996 dokonce podala žalobu proti implicitnímu rozhodnutí o zamítnutí žádosti povolení trvalého pobytu a správní soud v Pau jí dal za pravdu. Trvalé povolení pobytu na 10 let však dostala až v roce 2003.

Paní Mendizabal se proto rozhodla podat žalobu k ESLP, ve které si stěžovala na to, že po dobu 14 let jí francouzské úřady neudělily povolení pobytu, na které měla právo, což mělo negativní vliv na její soukromý a rodinný život ve smyslu článku 8 EULP. Dále si pak stěžovala na neúčinnou právní ochranu a chybějící efektivní opravné prostředky proti rozhodnutím francouzských správních úřadů a to na základě článku 13 EULP.

ESLP neuznal porušení článku 13 EULP, ale ohledně porušení článku 8 EULP ESLP sice poznamenal, že podle ustálené judikatury není jednotlivci zaručeno právo na vstup

a pobyt v jiném státě, neboť každý stát má na základě mezinárodního práva možnost kontrolovat vstup a pobyt cizinců na jeho území, nicméně paní Mendizabal je občankou EU a její právo na pobyt ve Francii a získání povolení pobytu na nejméně 5 let vyplývá přímo z komunitárního práva. Vzhledem k tomu, že paní Mendizabal žila ve Francii po dobu 14 let, měla skutečnost, že jí nebylo vydáno trvalé povolení pobytu, nepochybně negativní vliv na její soukromý a rodinný život a článek 8 EULP byl porušen.

Mezi ESD a ESLP existuje tedy určitá komplementarita, ale jejich vztah má ještě další rozměr. Vědomě či nikoliv, ESLP podporuje zásadu přednosti komunitárního práva, zakotvenou ESD již v roce 1964, ale která je občas těžko aplikovatelná na národní úrovni.

V roce 1993 Evropská komise pro lidská práva silně vyzývala národní soudy, aby pokládaly předběžné otázky ESD. V rozsudcích *Soc. Divagsa v. Španělsko*⁸⁰ a *Fritz and Nana S. v. Francie*,⁸¹ ve kterých byla stížnost zamítnuta, Komise rozhodla, že odmítnutí národního soudu položit ESD předběžnou otázku může být považováno za porušení článku 6 EULPS, pokud by toto odmítnutí bylo čistě svévolné⁸². ESLP tento typ řízení dále podpořil tím, že odmítl započítat jeho délku do celkové doby trvání řízení s ohledem s právem na to, aby bylo o individuálních právech rozhodnuto v přiměřené době v rámci článku 6 EULPS⁸³. Možnost odsouzení za porušení práva na spravedlivý proces z důvodu nepřiměřené délky řízení by tak neměla odrazující účinek pro národní soudce a předběžné otázky by ESD spíše kladli.

V roce 1997 pak ESLP odsoudil Řecko⁸⁴ za to, že neaplikovalo rozhodnutí Rady států založené na rozhodnutí o předběžné otázce ESD a tím řecké státní správě nekompromisně přiměřel zásadu nadřazenosti komunitárního práva. Stejně tak v rozsudcích *Dangeville and Cabinet Diot et SA Gras proti Francii*⁸⁵ ESLP odsoudil Francii za to, že neuvedla národní právo do souladu s právem EU. Tuto rozhodovací praxi pak ESLP potvrdil ještě v rozsudku *AON Conseil et Courage S.A.* a ostatní v.

⁷⁹ ESLP, *Maria Isabel Aistimuno Mendizabal v. Francie*, 12.6.2005, č. 51431/99

⁸⁰ EKLP, *Soc. Divegsa v. Španělsko*, z 12.5.1993

⁸¹ EKLP, *Fritz and Nana v. Francie*, z 28.6.1993

⁸² Např. ESLP, *Robert Grifhorst v. Francie*, 7.9.2006, č. 28336/02

⁸³ Např. ESLP, *Kefalas a ostatní v. Řecku*, 27.4.2006, č. 40051/02

⁸⁴ ESLP, *Hornsby v. Řecko*, z 19.3.1997

⁸⁵ ESLP, *Dangeville and Cabinet Diot et SA Gras v. Francie*, z 16.4.2002 a 22.7.2003

Francie⁸⁶. Takže ESLP nejen bere ohledy na komunitární právo a rozhodovací praxi ESD, ale zároveň se cítí tak trochu zodpovědný za kontrolu jeho aplikace členskými státy ES a tak podporuje implementaci a koherenci evropského práva. Je nepochybné, že tato role ESLP nenáleží stejně tak jako ESD nepřisluší rozhodovat o porušování základních lidských práv mimo oblasti pravomoci ES a eventuálně EU.

Oddíl 3

Nadnárodní dialog mezi soudci ESD a ESLP

Od roku 1998 se soudci a úředníci ESD setkávají se soudci a úředníky ESLP v rámci periodických ale neoficiálních schůzí. Během dlouhých let spolu hovořili skrze své rozsudky, ale nyní má jejich dialog mnoho podob: od okamžiku, kdy se ESLP stal stálým soudem v roce 1998 se soudci setkávali v rámci bilaterálních porad, navzájem se zvou přednášet projevy, někteří se setkávají i soukromě nebo jsou ve stálém telefonickém nebo emailovém kontaktu. Často se také setkávají na různých kolokviích⁸⁷ o evropských otázkách nebo dávají interview o svých vzájemných vztazích. Největší roli ve sblížení obou soudů hráli jejich prezidenti. Luzius Wildhaber z ESLP a G.C.Rodriguez Iglesias z ESD jsou hlavními osobami zabývajícími se otázkou vztahů mezi těmito soudy. Od října 2003 je novým prezidentem ESD Vassilios Skouris, který těmto otázkám také věnuje velkou pozornost. Generální advokát Francis Jacobs, který pravidelně navštěvuje Strasbourg, hraje v tomto ohledu také významnou roli. Přestože ne všichni byli a jsou nadšeni z otevření tohoto dialogu mezi zmíněnými soudy, je nutné přiznat, že činnost zmíněných osob měla na vývoj ochrany lidských práv v Evropě velký vliv. Tento dialog naznačuje, že většina soudců se nesnaží o to, aby jeden soud získal převahu nad druhým, ale že se snaží vybudovat konstruktivní dialog, který by byl ku prospěchu jednotlivců a který by umožnil zvýšení efektivity ochrany jejich základních práv. Jedním z nejvěřejších dialogů bylo setkání v rámci slavnostního otevření audience 31.ledna 2002, prezident ESLP Widhaber deklaroval: „Evropská unie

⁸⁶ ESLP, AON Conseil et Courage S.A. a ostatní v. Francie, 25.1.2007, č. 70160/01

⁸⁷ Workshop with Costa J.-P. (EC Court judge) and Ph. Léger (advocate general at the ECJ), *Constitution européenne, démocratie et droits de l'homme* colloquium at the Sorbonne, 13-14 March 2003, nebo E.g. the Luxembourg symposium on the relationship between the Council of Europe Human Rights and the Convention and EU Fundamental Rights Charter, Schengen, 16 September 2002; the "Globalization and the Judiciary" conference organised by the Texas International Law Journal and the University of Texas School of Law, 4 and 5 September 2003.

nyní řeší budoucnost Charty a otázku přistoupení Evropského společenství k Evropské úmluvě o lidských právech. Rada Evropy se na tyto dvě otázky vždy dívala jako na komplementární spíše než alternativní. Je legitimní se ptát, jestli z pohledu vzájemné závislosti, která se vyvinula mezi EULPS a právem Evropské unie a která nepochybně ještě poroste, je důvodné zvažovat budoucnost těchto dvou systémů a jejich dalšího vývoj jakoby byly zcela neprostupné, zatím co ve skutečnosti nejsou.⁸⁸ Prezident ESD Iglesias pak své kolegy z ESLP ujistil, že: „ v poslední době oba soudy sdílí závazky ohledně základních hodnot tvořících celkovou část společného dědictví Evropy, založeného na demokracii a základních právech, jejichž prostřednictvím se podílejí spolu s nejvyššími a ústavními národními soudy na vytváření toho, co je nazýváno „ Evropskou ústavní oblastí“⁸⁹ .“

Prezident Iglesias v tomto projevu dále potvrdil, že ESD bude ještě více zohledňovat judikaturu ESLP. Přes tento entusiasmus ale zopakoval, že ESD považuje EULPS za zdroj inspirace a tím všem připomněl autonomii ESD a komunitárního práva.

Vzájemná činnost soudů není vždy zcela přímá, soudci se snaží zejména o to, aby se vyhnuli přímým konfrontacím ohledně institucionálních otázek a jejich setkání nemají podobu bilaterálních řešení konkrétních konfliktů. Místo toho jsou zaměřeny na prezentace a debaty o vývoji jejich rozhodovací praxe a o vzájemném sdílení řešení podobných případů. Porovnání nedávných rozhodnutí nemá význam pouze pro vzájemnou inspiraci, ale také pomáhá k tomu, aby byla omezena možnost kontradiktorních rozhodnutí.

Jedním z dalších způsobů jak zlepšit a prohloubit dialog mezi oběma soudy je vytvoření moderní a srozumitelné databáze případů, která by přinesla lepší znalost judikatury a jejího vývoje. Případy obou soudů jsou nyní dostupné na jejich webových stránkách, ale

⁸⁸ “The European Union now intends to consider the future of the Charter and the question of the European Community’s accession to the European Convention on Human Rights. The Council of Europe has always regarded those two options as complementary rather than as alternatives. Indeed, it is legitimate to ask whether, in view of the level of interdependence which has naturally evolved between the Convention and European Union law, and which will no doubt continue to grow, it is still justifiable to envisage the future of the two systems and their subsequent developments as if they were completely impermeable, whereas in reality they are not.”

⁸⁹ “Lastly, the two Courts share an essential commitment to basic values forming an integral part of the common heritage of Europe, founded on democracy and fundamental rights, by virtue of which they contribute, together with the Supreme Courts and Constitutional Courts, to the emergence of what has been termed a “European constitutional area”

rozhodnutí se tu objevují se značným zpožděním. Soudci se tak mohou seznámit s rozhodovací praxí druhého soudu, ale nic je nenutí k tomu, aby ve svých případech rozhodovali stejně, proto mají tedy setkání mezi zástupci těchto soudů stále stejný ne-li větší význam.

Zdá se, že soudci ESD v poslední znásobují prohlášení o důležitosti judikatury ESLP. Během společného rozhovoru pro magazín *Pouvoirs* uvedl soudce ESD Jean-Pierre Puissochet, že ESD se snaží o to, aby se nedistancoval od výkladu ESLP a že eventuální kontradiktorní rozhodnutí jsou pouhým nedorozuměním, neboť vztahy mezi oběma soudy musí být viděny ve světle dialogu o principech a ne ve světle boje o nadřazenost.

Kapitola III

Konkurence mezi ESD a ESLP – některá kontradiktorní rozhodnutí

Přestože se oba soudy navzájem ovlivňují a tento vzájemný vliv je velmi silný, existuje řada rozhodnutí, ve kterých se projevuje odlišný výklad některých ustanovení EULPS. Jedná se zejména o tři oblasti: nedotknutelnost obydlí zaručenou článkem 8, svobodu projevu vyplývající z článku 10 a právo na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 EULPS.

Oddíl 1

Nedotknutelnost obydlí (článek 8 EULPS)

V rozsudku Hoechst⁹⁰ ESD odmítl připustit rozšíření ochrany domovní svobody ve smyslu článku 8 EULPS na podnikatelské prostory, což bylo v přímém rozporu s postojem ESLP vyjádřeným v rozhodnutích Chapell⁹¹ a Niemietz⁹². Nicméně postoj ESD se v tomto ohledu zmírnil v rozsudku Roquette Freres SA.⁹³

§1 rozsudek Hoechst v. Komise ESD

Tento rozsudek byl vydán 21.9.1989 na návrh společnosti Hoechst AG, která žádala o zrušení tří rozhodnutí Komise, týkajících se aplikace nařízení 17/62 v oblasti soutěžního práva. Článek 14 tohoto nařízení umožňoval Komisi provádět kontroly v sídlech podniků, které se účastnily řízení před ní. Společnost Hoechst argumentovala tím, že rozhodnutí povolující tuto kontrolu je v rozporu se základními právy zaručenými komunitárním právem, neboť zahrnovalo i prohlídku jejích podnikatelských prostor.

ESD použilo stejnou metodu jako v dřívějších rozhodnutích a odvolával se na ústavní tradice společné členským státům i na mezinárodní instrumenty chránící lidská práva, včetně EULPS, ale nekonstatoval porušení žádného obecného principu komunitárního práva. Ohledně porušování domovní svobody rozhodl, přestože tento princip

⁹⁰ ESD, 21.9.1989, Hoechst v. Komise, 46/87 a 227/88

⁹¹ ESLP, 30.3.1989, Chapell v. Velká Británie, č. 10461/83

⁹² ESLP, 16.12.1992, Niemietz v. Německo, č. 13710/88

⁹³ ESD, 22.10.2002, Roquette Freres SA, C-94/00

v komunitárním právu existuje a je společný právním systémům všech členských států, že se týká pouze obydlí soukromých osob, nikoliv podniků, neboť v této oblasti je praxe v jednotlivých státech rozdílná.

Ohledně článku 8 EULPS ESD zaznamenal, že neexistuje judikatura týkající se podnikatelských prostor, a aplikoval nejužší možný výklad pojmu obydlí. Předmětem ochrany vyplývající z tohoto článku je osobní svoboda jednotlivce a nemůže být rozšířena na podnikatelské prostory.

V souvislosti s tímto rozsudkem je vhodné poznamenat, že nové nařízení 1/2003, které nahradilo nařízení 17/1962 v oblasti soutěžního práva, rovněž umožňuje Komisi provádět kontroly v podnikatelských prostorech a to bez soudního povolení. Naopak, kontroly v jiných prostorech, včetně obydlí ředitelů či jiných zaměstnanců jsou možné pouze s povolením národního soudu, pokud to národní právo vyžaduje. Je tedy zřejmé, že postoj evropských institucí, nejen ESD se nezměnil, přestože judikatura ESLP jasně ukazuje, že článek 8 EULPS je aplikovatelný v případě domovních prohlídek podnikatelských prostor.

§2 Rozsudky Chapell a Niemietz ESLP

Pan Chapell byl provozovatelem klubu výměny videokazet, které byly z velké části nelegálně zkopírované. Státní orgán vydal nařízení, kterým povolil prohlídky v podnikatelských prostorech stěžovatele. Stěžovatel podal stížnost ke Komisi pro lidská práva z důvodu porušení několika článků EULPS a 1. Protokolu, ale Komise uznala pouze porušení článku 8. ESLP, vůbec nepovažovala za nutné zjišťovat, zda dotyčné podnikatelské prostory byly součástí obydlí (domicile) stěžovatele. Nakonec nezaznamenala žádné porušení tohoto článku a stížnost zamítla. Z rozhodnutí je nicméně zřejmé, že ESLP nerozlišuje mezi obydlím soukromých osob a prostory sloužící podnikatelským účelům.

V případě Niemietz byl stěžovatelem advokát, jehož advokátní kancelář byla podrobena domovní prohlídce prováděné národními orgány. Poté co jeden soudce obdržel dopis, který mu nařizoval, jak rozhodnout v určitém případě, bylo zahájeno trestní stíhání proti autorům tohoto dopisu a zároveň nařízena domovní prohlídka v kanceláři stěžovatele, který s nimi byl v úzkém kontaktu. Pan Niemietz podal návrh na zrušení rozhodnutí

nařizující domovní prohlídku, ale tento návrh byl zamítnut jak Regionálním tribunálem v Mnichově, tak Federálním ústavním soudem, proto podal stížnost ke Komisi pro lidská práva z důvodu porušení článků 8 a 13 EULPS a článku 1 Protokolu č.1. Komise rozhodla, že článek 8 EULPS a článek 1 Protokolu č.1 byly porušeny.

ESLP přímo zmínil rozsudek Hoechst ESD, kterým ESD odmítl rozšířit ochranu poskytovanou článkem 8 na podnikatelské prostory, ale rozhodl opačným způsobem. ESLP nejdříve definoval pojem „soukromý život“ (vie privée) a rozhodl, že není možné vyloučit z tohoto pojmu okruh otázek vztahujících se k profesnímu životu. Právo na respektování soukromého života zahrnuje i právo rozvíjet vztahy s ostatními jedinci a neexistuje důvod, proč by obchodní a podnikatelské vztahy měly být vyloučeny, vždyť právě v zaměstnání většina lidí upevňuje vztahy s vnějším světem.

ESLP zaznamenal, že anglický výraz „home“ a francouzský výraz „domicile“, objevující se v různých jazykových verzích úmluvy, mohou zahrnovat i kancelář osoby provozující svobodné povolání.

§3 Rozsudek Roquette Freres SA Evropského soudního dvora

Tento rozsudek se týká rozsahu soudního přezkumu národních soudů rozhodnutí Evropské komise o vstupu, prohlídce a zabavení dokumentů a jiných důkazů v podnikatelských prostorách právnických osob. Francouzský podnik byl Evropskou komisí podezírán z účasti na nedovolených dohodách ve smyslu článku 81 Smlouvy ES. Komise přijala rozhodnutí v souladu s článkem 14 nařízení 17/62, ve kterém stanovila, že k tomu, aby bylo její šetření účinné, je nutné, aby společnost nebyla o připravované prohlídce dopředu informována a aby byla poskytnuta pomoc národních úřadů při prohlídce těchto prostor. Komise obdržela povolení k prohlídce od předsedy soudu 1. stupně v Lille a provedla prohlídku. Společnost Roquette Freres SA se odvolala proti rozhodnutí předsedy soudu v Lille s tím, že tento soud neměl dostatečné informace od Komise týkající se nutnosti a ospravedlnění této prohlídky. Tento spor se dostal až k francouzskému Kasačnímu soudu, který se rozhodl položit ESD předběžnou otázku, zda národní soud může odmítnout vydat povolení k takové prohlídce v případě, že se domnívá, že Evropská komise nemá dostatečné důvody či důkazy k jejímu provedení.

ESD rozhodl, že národní soud může takové povolení k prohlídce vydat pouze v případě, že přezkoumá, že toto opatření není svévolné (arbitrary, arbitraire) a nepřiměřené vzhledem k vytýkanému porušení pravidel hospodářské soutěže. Národní soud však nemůže posuzovat adekvátnost důvodů, které Komisi vedly k přijetí tohoto rozhodnutí, neboť tato kontrola spadá do výlučné působnosti ESD.

Komise musí ke své žádosti přiložit podrobné vysvětlení ukazující účel prohlídky a skutečnost, že má dostačující důkazy o její nezbytnosti. V rámci testu přiměřenosti musí národní soud zkoumat, zda prohlídka nevede k neospravedlněným zásahům do lidských práv.

Před tím než národní soud rozhodne o tom, že povolení na žádost Komise nevydá, musí ji požádat o doplňující informace. Pouze v případě, že Komise tyto informace nedodá, může národní soud její žádost o povolení prohlídky zamítnout.

V případě, že národní soud rozhoduje o žádosti Komise o povolení k prohlídce a pomoci při ní, je nucen hledat rovnováhu mezi ochranou lidských práv a článkem 10 Smlouvy ES, který stanoví závazek členských států spolupracovat v dobré víře s institucemi ES a zaručit účinnost komunitárních aktů.⁹⁴

Principy vyplývající z tohoto rozsudku byly kodifikovány v článku 20 nařízení 1/2003, které nahradilo nařízení 17/62. Tento článek nechává národnímu soudu jistou možnost volného uvážení, ale ve skutečnosti je jeho pravomoc velmi omezená, neboť nemůže ani kontrolovat nutnost prohlídky, ani vyžadovat jiné elementy než vysvětlení Komise o tom, že má důležité indicie vedoucí k její nezbytnosti.⁹⁵

Přestože by tento rozsudek mohl být považován za překonání rozporu mezi ESD a ESLP týkajícího se rozsahu působnosti článku 8 EULPS, není tento závěr zcela jasný, neboť ESD se v tomto rozsudku neodvolával na tento článek EULPS a týkal se pouze případu, kdy národní právní řád vyžaduje rozhodnutí soudu k tomu, aby mohla být Komisi poskytnuta součinnost národních orgánů při prohlídkách, které provádí na území dotčeného státu. Článek 20 nařízení 1/2003 uvádí: "Pokud pomoc podle odstavce

⁹⁴ Ratliff, J., Major Events and Policy Issues in ES Competition Law, *International Company and Commercial Law Review* 2003

6 vyžaduje podle vnitrostátních předpisů povolení soudu, musí být o takové povolení požádáno. O takové povolení lze žádat také jako o předběžné opatření.” Jinak se musí podniky “podřít kontrolám nařízeným na základě rozhodnutí Komise.” Z těchto ustanovení vyplývá, že ani reforma komunitárních předpisů týkajících se hospodářské soutěže nepřinesla uznání aplikace článku 8 EULPS na prostory podniků a to bez ohledu na to, že ESLP tento článek v těchto případech aplikuje již více než patnáct let.

Oddíl 2

Svoboda projevu (článek 10 EULPS)

Dalším případem rozdílných postojů ESD a ESLP je aféra šíření informací o dobrovolném přerušení těhotenství studentskými asociacemi v Irsku.

§1 Okolnosti případu

Irská ústava a legislativa zakazuje umělé přerušení těhotenství. Společnosti Open Door Counselling Ltd a Dublin Well Women Centre Ltd, zaregistrované v Irsku se zabývaly tím, že radily těhotným ženám v Irsku a podávaly jim informace o možnosti přerušení těhotenství mimo území Irska. V roce 1985 Society for the Protection of unborn children zahájila řízení proti těmto dvěma společnostem před High Court a požadovala, aby jejich činnost byla prohlášena za neslučitelnou s článkem 40 irské ústavy, který zaručuje právo na život dětem, které se mají narodit. High Court vydal rozhodnutí, kterým žalovaným společnostem definitivně zakázal radit a pomáhat těhotným ženám ohledně přerušení těhotenství. Vyšší soud potvrdil toto rozhodnutí a společnost Open Door Counselling Ltd zastavila tuto činnost. V roce 1988 obě společnosti, kterých se zákaz týkal, podaly stížnost k Evropské komisi pro lidská práva pro porušení článků 10, 8 a 14 EULPS.

Society for the protection of unborn children zároveň požádala High Court o to, aby prohlásil za protizákonnou činnost studentských asociací, které šířily publikace a informace o jménech a adresách klinik, které provádějí přerušení těhotenství mimo území Irska, a aby zakázal jejich distribuci. V roce 1989 High Court rozhodl položit

⁹⁵ Idot L., Enquetes, l'arrêt Hoechst révisité: importantes précisions sur l'étendue du controle effectué par le juge national dans le cadre de l'assistance fournie par les autorités nationales á la Commission, Europe, no. 12 12 décembre 2002, chronique no. 442, p.17

Evropskému soudnímu dvoru předběžnou otázku týkající se tohoto zákazu šíření informací.

§2 Dva protichůdné rozsudky

V tomto případě byly tedy vydány dva různé rozsudky, jeden v rámci předběžné otázky položené Evropskému soudnímu dvoru a jeden vydaný Evropským soudem pro lidská práva ohledně porušení článku 10 EULPS.

A) Rozsudek Grogan Evropského soudního dvora

High Court položil ESD tři předběžné otázky. První z nich se týkala možnosti podřadit činnost klinik, které provádějí umělé přerušování těhotenství, pod pojem "služba" ve smyslu článku Smlouvy ES. Vzhledem k tomu, že se jedná o lékařskou činnost prováděnou za úplatu, ESD rozhodl, že se jedná o službu ve smyslu Smlouvy ES.

Druhá a třetí otázka se týká toho, zda se komunitární právo staví proti tomu, aby členský stát, ve kterém je umělé přerušování těhotenství zakázáno, zakázal studentským asociacím rozšiřovat informace o klinikách nacházejících se v jiném členském státě, ve kterém je tato činnost v souladu se zákonem. ESD nejdříve konstatoval, že tyto informace nejsou rozšiřovány v zájmu a jménem těchto klinik a že se jedná o uplatnění svobody projevu ve smyslu článku 10 EULPS, které nepatří do pole působnosti článků Smlouvy ES.

Stěžovatel se v tomto případě dovolával toho, že zákaz šíření informací týkajících se umělého přerušování těhotenství je v rozporu s článkem 10 EULPS. Nicméně ESD prohlásil, že není kompetentní k tomu, aby se zabýval rozporem mezi EULPS a národními předpisy, které se nenacházejí v poli působnosti komunitárního práva. Na předběžnou otázku tedy odpověděl, že se komunitární právo nestaví proti tomu, aby členský stát zakázal studentským asociacím rozšiřovat informace o umělém přerušování těhotenství a o klinikách v jiných členských státech, které je provádějí, pokud tyto kliniky nejsou iniciátory šíření těchto informací.

B) Rozsudek Open Door a Dublin Well Women Evropského soudu pro lidská práva

ESLP došel k jinému závěru, neboť podle něho se jedná o porušení článku 10 EULPS, který zaručuje svobodu projevu. Podle ESLP se jedná o zasahování do práv jedince, které je určeno zákonem a které sleduje legitimní cíle, kterými jsou ochrana morálních hodnot ohledně lidského života. Nicméně ESLP odmítl uznat, že by takové omezování svobody projevu bylo nutné v demokratické společnosti. Stát, podle ESLP, nemá neomezenou a libovolnou moc nepodléhající žádné kontrole v oblasti morálky a určování morálních hodnot. Z důvodu absence jednotného pojetí morálky na komunitární a mezinárodní úrovni je v tomto případě možnost volného uvážení státu omezena. Svoboda projevu vyplývající z článku 10 EULPS zahrnuje i informace a ideje, které šokují nebo znepokojují stát nebo část populace. Toto vyplývá z pluralismu, tolerance a otevřenosti, bez kterých by nebyla demokratická společnost. Absolutní a radikální zákaz šíření informací o umělém přerušení těhotenství je tedy nepřiměřený a v rozporu s článkem 10 EULPS.

Je tedy zřejmé, že tyto dva rozsudky jsou v jasném rozporu. Není však možné nepoznamenat, že ESD zde rozhodoval na poli kompetencí a nikoliv v oblasti materiálního práva, proto je možné, že v případě národního předpisu, který by patřil do pole působnosti komunitárního práva, by tento soud také dospěl k názoru, že EULPS byla porušena.

Oddíl 3

Právo na spravedlivý proces (článek 6 EULPS)

Rozdíly v interpretaci článku 6 EULPS se objevují zejména ve dvou oblastech a to ohledně zásady rovnosti zbraní a ohledně práva nesvědčit ve svůj neprospěch, které jsou součástí práva na spravedlivý proces ve smyslu tohoto článku.

§1 Princip rovnosti zbraní a sporného řízení

Rozdílná řešení ESD a ESLP ohledně článku 6 EULPS se týkají zejména postavení a funkce generálních advokátů před ESD. Jedná se o rozsudek Kress⁹⁶ ESLP a nařízení Emesa Sugar ESD.⁹⁷

A) Nařízení Emesa Sugar v. Abiba ESD

Ústní řízení před ESD je zakončeno přečtením stanoviska generálního advokáta. Stěžovatelka, společnost Emesa Sugar, zpochybnila soulad této etapy řízení s článkem 6§1 EULPS. ESD připomněl rozhodnutí ESLP ohledně principu rovnosti zbraní, který zahrnuje povinnost umožnit oběma stranám přiměřenou příležitost vyjádřit své stanovisko za takových podmínek, které je zřetelně neznevýhodňují v porovnání s jejich odpůrci. Pak také připomněl rozsudky *Borgers v. Belgie*⁹⁸ a *Vermeulen v. Belgie*⁹⁹, podle kterých je nemožnost strany vyjádřit se před ukončením přelíčení ke stanovisku generálního advokáta před kasačním soudem a jeho účast, s poradním hlasem, při rozhodování soudu v rozporu s principem rovnosti zbraní.

Podle ESD však stanoviska generálních advokátů nejsou podřízena tomuto principu, neboť generální advokát se veřejně a osobně účastní procesu vypracování rozhodnutí ESD, a tak se účastní i plnění jeho soudní funkce. S ohledem na pouto, jak organické tak funkcionální mezi generálním advokátem a ESD, se zdá, že zmíněné rozsudky ESLP nejsou transponovatelné na stanoviska generálních advokátů před ESD.¹⁰⁰ Někteří autoři, jako například profesor Sudre,¹⁰¹ si kladli otázku, zda je toto rozhodnutí v souladu s rozhodovací praxí ESLP. Rozsudek Kress zčásti odpověděl na tuto otázku.

Společnost Emesa Sugar se rozhodla podat žalobu k ESLP, ale ten rozhodl, že není přípustná. Důvodem tohoto odmítnutí bylo to, že spor nesplňoval definici sporu o občanských právech a povinnostech vyplývajících z článku 6 EULP¹⁰². ESLP se v tomto případě vyhnul otázce přípustnosti stížnosti proti členskému státu EU z důvodu porušování EULPS orgány ES a v tomto případě přímo ESD, neboť nejdříve řešil

⁹⁶ ESLP, 7.6.2001, *Kress v. Francie*, č. 39594/98

⁹⁷ ESD, 4.2.2000, *Emesa Sugar v. Abiba*, C-17/98

⁹⁸ ESLP, 30.10.1991, *Borgers v. Belgie*, č. 12005/86

⁹⁹ ESLP, 20.2.1996, *Vermeulen v. Belgie*, č. 19075/91

¹⁰⁰ „eu regard aux liens tant organiques que fonctionnels entre l'avocat général et la Cour la jurisprudence précitée ne paraît pas transposable aux conclusions de l'avocat général devant la CJCE“

¹⁰¹ Sudre F., *Chronique de la jurisprudence de la Cour de justice des Communautés européennes – 2000*, *Revue trimestrielle des droits de l'Homme*, 2001, p. 801

¹⁰² ESLP, 13.1.2005, *Emesa Sugar v. Nizozemí*, č. 62023/00

materiální otázky případu. Tento postup je při nejmenším zvláštní, neboť z logiky věci vyplývá, že otázka přípustnosti stížnosti by měla být vždy řešena na prvním místě.

B) Rozsudek Kress v. Francii ESLP

Stěžovatelka v tomto případě zpochybňuje soulad mezi článkem 6 EULPS a nemožností se seznámit se stanoviskem vládního komisaře (commissaire du Gouvernement) a reagovat na toto stanovisko v rámci řízení před francouzskou Státní radou (Conseil d'Etat), která vykonává, mimo jiné funkci nejvyššího správního soudu.

Stejně jako ESD měl Evropský soud pro lidská práva za to, že nemožnost seznámit se se stanoviskem vládního komisaře a odpovědět na toto stanovisko není v rozporu s článkem 6 EULPS. Nicméně tento postoj je trochu jiný než postoj ESD v případě Emesa Sugar. Tento aspekt řízení před Státní radou není, podle ESLP, v rozporu s článkem 6 EULPS, neboť v řízení před Státní radou mohou obhájci, kteří si to přejí, požádat vládního komisaře, ještě před přelíčením, aby jim sdělil, jaké bude jeho stanovisko, a strany mohou na toto stanovisko odpovědět poznámkou při rozhodování (note en délibéré), což je podle ESLP velmi důležité z hlediska dodržování principu sporného řízení. Dále ESLP poznamenal: „Za těchto podmínek se ESLP domnívá, že řízení před Státní radou nabízí stranám dostatečné záruky a není problémem z pohledu práva na spravedlivý proces a principu sporného řízení.¹⁰³“

V případě Emesa Sugar ESD nevychází ze stejné logické úvahy. ESD nepodmiňuje zamítnutí žaloby společnosti Emesa Sugar existencí dostatečných záruk dodržování principu sporného řízení. Naopak, ESD tuto žalobu zamítl zejména z pohledu možnosti stran řízení odpovědět na stanovisko generálního advokáta a argumentoval tím, že mezi generálním advokátem a ESD existují organická a funkcionální pouta, která vylučují transposici judikatury ESLP.

¹⁰³ „dans ces conditions, la Cour estime que la procédure suivie devant le Conseil d'Etat offre suffisamment de garanties au justiciable et qu'aucun problème ne se pose sous l'angle du droit à un procès équitable pour ce qui est du respect du contradictoire.“

C) Rozsudek CED Viandes a ostatní v. Francie ESLP¹⁰⁴

Stěžovatelka si i v tomto případě stěžovala jednak na přítomnost vládního komisaře v řízení před francouzskou Státní radou a její nesoulad s článkem 6 EULPS a na příliš dlouhé řízení.

V tomto rozsudku ESLP zamítl stížnost ohledně příliš dlouhého trvání řízení, ale ohledně účasti vládního komisaře v řízení před Státní radou rozhodl ve prospěch žalobce a došel k závěru, že se v tomto případě jedná o porušení článku 6 EULPS. Na rozdíl od rozsudku Kress však ESLP neřešil, zda řízení před Státní radou nabízí stranám dostatečné záruky z pohledu práva na spravedlivý proces a jeho závěr byl stručný a jasný a to, že „pouhá přítomnost vládního komisaře při rozhodování ať už aktivní nebo pasivní, znamená porušení článku 6§1 EULPS.“

Vzhledem k podobnosti funkce vládního komisaře před francouzskou Státní radou a generálních advokátů před soudy ES, je z tohoto to rozsudku rozpor mezi rozhodovací praxí obou soudů zcela zřejmý.

§2 Právo mlčet – právo nesvědčit a nevyprávět ve svůj neprospěch

Právo nesvědčit ve svůj neprospěch bylo uznáno Evropským soudem pro lidská práva v rozsudku Funke¹⁰⁵. ESD v dřívějších rozsudcích, Orkem¹⁰⁶ a Solvey¹⁰⁷ uznala právo podniku, jeho pracovníků, nepodávat informace, které by vedly ke zjištění porušení komunitárních pravidel hospodářské soutěže z jeho strany, ale tato zásada má určité limity, které neexistují v judikatuře ESLP a které byly zpřesněny v rozsudku Tribunálu 1. stupně Mannesmannrohren-Werke.¹⁰⁸

A) Rozsudek Orkem v. Komise Evropských společenství Evropského soudního dvora

Evropská komise zahájila vyšetřování, podle článku 14 nařízení 17/62, účasti společnosti Orkem SA na nedovolených dohodách nebo na jednáních ve vzájemné shodě v oblasti termoplastů. Během tohoto vyšetřování společnost odmítla podat některé informace, o které je inspektoři Komise žádali, proto Komise vydala rozhodnutí, kterým jí nařídila tyto informace podat. Společnost podala k ESD žalobu na

¹⁰⁴ ESLP, 27.7.2006, CED Viandes a ostatní v. Francie, č. 77240/01

¹⁰⁵ ESLP, 25.2.1993, Funke v. Francie, č.10828/84

¹⁰⁶ ESD, 18.10.1989, Orkem v. Komise Evropských společenství, 374/87

¹⁰⁷ ESD, 18.10.1989, Solvay and Cie v. Komise Evropských společenství, 27/88

zrušení tohoto rozhodnutí a jako důvod uvedla, mimo jiné to, že Komise porušila práva na obhajobu (*droits de la défense*) tím, že ji přinutila svědčit v její neprospěch.

Nařízení 17/62 dávalo Komisi rozsáhlé pravomoci v oblasti vyšetřování porušení pravidel hospodářské soutěže a dotčeným podnikům nepřiznávalo žádné právo nevyprávět, spíše naopak jim ukládalo povinnost s Komisí spolupracovat a odpovídat na všechny otázky. ESD konstatoval, že článek EULPS ani judikatura ESLP takové právo nepřiznávají a rozhodl, že Komise může pracovníky společnosti donutit k tomu, aby podaly faktické informace, které mohou být použity jako důkaz porušení pravidel hospodářské soutěže. Tyto faktické informace se v tomto případě týkaly jednání společnosti při stanovení a udržení určité úrovně cen. Na druhé straně ohledně informací týkajících se účelu jednání společnosti a metod umožňujících dosažení těchto cílů ESD rozhodl, že Komise nesmí její pracovníky nutit k jejich vyzrazení. Rozhodnutí Komise nařizující společnosti Orkem vyrazit informace, které vedly k jejímu usvědčení z porušování pravidel hospodářské soutěže, bylo tedy zčásti zrušeno, ale nebylo zcela jasné, které informace jsou ESD považovány za faktické a které musí podniky poskytnout.

B) Rozsudek Funke v. Francie Evropského soudu pro lidská práva

Případ Funke se týká německého státního příslušníka, který odmítl ukázat celním orgánům, které vyšetřovaly eventuelní celní trestní čin, výpisy ze svých zahraničních bankovních účtů. Národní soud mu uložil pokutu a penále za každý další den, dokud tyto dokumenty nepředloží. ESLP konstatoval, že celní orgány získaly od soudu odsouzení za účelem vydání dokumentů, které věřily, že odsouzený vlastní. Speciální aspekty celního práva nemohou ospravedlnit takový zásah do práv jedince, který je obviněn z trestného činu. Takový jedinec má právo mlčet a nesvědčit ve svůj neprospěch, proto ESLP v tomto případě rozhodl, že článek 6 EULPS byl porušen.

¹⁰⁸ Tribunál I. stupně, 20.2.2001, Mannesmannrohren-Werke, T-112/98

C) Potvrzení rozsudku Funke v. Francie, rozsudek Saunders v. Spojené království¹⁰⁹

Tento postoj byl potvrzen v rozsudku ESLP Saunders, který se týkal ředitele společnosti Guinness, jenž při přebírání akcií konkurenční společnosti provozoval nelegální obchodování na burze, aby nabídka jeho společnosti byla nejatraktivnější. Během vyšetřování byl stěžovatel několikrát vyslýchán inspektory z Oddělení obchodu a průmyslu (Department of Trade and Industry) a to před i potom, co proti němu bylo vzneseno obvinění. Tyto výsledky byly vynucené a představovaly velkou část důkazů v tomto případě. Vzhledem k tomu, že obviněný byl k výsledkům donucen a byl pod hrozbou pokut a uvěznění za urážku soudu v případě, že by nevypovídal, byl porušen článek 6 EULPS, neboť právo nevypovídat ve svůj neprospěch nebylo zaručeno. Materiály, které byly pořízeny během těchto výsledků byly použity státním zástupcem během řízení a měly obrovský vliv na jeho výsledek. ESLP zamítl argumenty vlády, podle které se jednalo o velmi komplexní a složitý případ, a proto bylo v obecném zájmu použít omezení práv zaručených článkem 6 EULPS. ESLP však rozhodl, že článek 6 EULPS se aplikuje na všechna trestní řízení, složitá i jednoduchá, bez výjimky. Jestliže ESD v rozsudku Orkem konstatoval, že judikatura ESLP neobsahuje záruku práva nevypovídat ve svůj neprospěch, rozsudek Funke tuto domněnku vyvrátilo, mohlo by se tedy zdát, že ESD v dalších rozhodnutích existenci tohoto práva v rámci ochrany práv EULPS uzná, ale toto se nestalo a rozsudek Orkem byl později potvrzen.

D) Rozsudky Mannesmannrohren-Werke Tribunálu 1. stupně a ESD

V rámci vyšetřování podezřelého kartelu výrobců bezešvých ocelových trubíc poslala Komise společnosti Mannesmann žádost o informace týkající se její účasti na několika schůzkách těchto výrobců a na dohodách, které jejich účastníci uzavřeli. Společnost odmítla na tyto otázky odpovědět a Komise vydala rozhodnutí, kterým jí nařídila podat požadované informace pod hrozbou denního penále. Společnost podala proti tomuto rozhodnutí žalobu na zrušení k Tribunálu 1. stupně a argumentovala tím, že tyto otázky nejsou pouze faktickými otázkami ve smyslu rozsudku Orkem, a zároveň i tím, že

¹⁰⁹ ESLP, 8.2.1996, Saunderv. Spojené království, Rec. 1996-VI, str. 2064-2065

článek 6 EULPS poskytuje daleko širší ochranu práva nesvědčit ve svůj neprospěch než ochranu, která vyplývá z rozsudku Orkem.

Tribunál 1. stupně nejdříve konstatoval, že základní práva jsou součástí komunitárního práva, vyplývající z ústavních tradic společných členským státům a z mezinárodních instrumentů chránících tato práva, ke kterým členské státy přistoupily. Mezi těmito instrumenty sice, podle tohoto tribunálu, EULPS zaujímá velmi důležité místo, ale společnost se nemůže před soudem ES opírat přímo o tuto úmluvu ani o judikaturu ESLP.

Tribunál 1. stupně aplikoval principy vyplývající z rozsudku Orkem a potvrdil povinnost podniku podat informace, které mají faktický charakter. Rozsudek Tribunálu 1. stupně byl potvrzen a celé odvolání zamítnuto ESD dne 25.1.2007¹¹⁰. ESD pouze potvrdil, že judikatura ESLP ohledně trestních řízení se na řízení před Evropskou komisí nevztahuje a že ohledně povinnosti vypovídat a podat veškeré požadované informace se judikatura ESD zabývá zejména svědeckými výpověďmi v rámci trestních řízení.

Z výše uvedeného vyplývá, že v porovnání s rozhodnutími ESLP je tedy ochrana práva nesvědčit ve svůj neprospěch v ES oslabena a její rozsah menší.

Tato judikatura byla kodifikována v nařízení 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy ES, který v poznámce 23 stanoví: „Při plnění rozhodnutí Komise nelze podniky nutit, aby přiznaly, že se dopustily protiprávního jednání, ale v každém případě jsou povinny odpovědět na skutkové dotazy a předložit dokumenty, i když mohou být tyto informace použity k prokázání protiprávního jednání proti nim nebo proti jinému podniku.“ Profesorka Laurence Idot se v souvislosti s těmito pravidly dotazovala, zda soudy ES nezpůsobily úplnou nemožnost ochrany práva nesvědčit ve svůj neprospěch: „V oblasti soutěžního práva nemá rozlišování mezi skutkovými informacemi a ostatními informacemi žádný smysl, v případě stíhání horizontálních dohod, které je založeno právě na skutkových

¹¹⁰ ESD, 25.1.2007, Salzgitter Mannesmann GmbH v. Komise ES, č. C-411/04 P

informacích, neboť skutečnost, že se někdo účastní schůzky, během které si podniky vyměnily určité informace, zároveň znamená důkaz o účasti na zakázané dohodě.¹¹¹»

Přestože je zřejmé, že ESLP a soudy ES se navzájem ovlivňují a inspirují, existuje mezi nimi i vztah konkurence. Nejedná se samozřejmě o otevřenou rivalitu, ale je nutné poznamenat, že v určitých oblastech je rozsah ochrany základních práv a svobod v ES užší než ochrana zaručená EULPS a v judikatuře ESLP. Tyto rozdíly jsou způsobeny zejména tím, že ochrana lidských práv v rámci EU je podřízena cílům vyplývajících ze Smlouvy ES a Smlouvy EU. Tento důvod je zřejmý například v oblasti soutěžního práva, Tribunál 1. stupně například odůvodnil omezení práva nesvědčit ve svůj neprospěch tím, že jeho plná aplikace by znamenala překážky pro činnost Evropské komise v rámci vyšetřování porušování pravidel hospodářské soutěže.¹¹²

¹¹¹ Idot L., note sous la décision Mannesmannrohren-Werke, aff. T-112/98, Europe, no.4, avril 2001, chronique no.141, p.20, „la distinction entre les demandes de renseignements factuels et les autres n'a guère de sens en droit de la concurrence, lorsqu'on poursuit des ententes horizontales et que tout repose précisément sur des faits, que par ailleurs le simple fait que vous avez participé à des réunions au cours desquelles sont échangées des informations commerciales établit votre participation à l'entente.....“

¹¹² Tribunál 1. stupně, 20.2.2001, Mannesmannrohren-Werke, T-112/98

Kapitola IV

Superiorita Evropského soudu pro lidská práva

V judikatuře Evropského soudu pro lidská práva se objevila některá rozhodnutí, kterými tento soud nepřímo kontroluje dodržování práv zaručených EULPS při aplikaci komunitárního práva. Tato kontrola se však týká především sekundárního komunitárního práva, zatímco otázka kontroly primárního komunitárního práva zůstává stále nevyřešena.

Oddíl 1

Kontrola aplikace sekundárního komunitárního práva

ESLP nikdy nepřipustil, že by měl pravomoc přímo kontrolovat soulad komunitárního sekundárního práva s EULPS, ale kontroluje úkony a rozhodnutí státních orgánů členských států, založených na komunitárním právu. V případě porušení práv zaručených EULPS těmito orgány se jedná o odpovědnost dotčeného státu a nikoliv o odpovědnost Evropských společenství, která nejsou smluvní stranou této úmluvy.

§1 Odmítnutí ESLP přímo kontrolovat soulad norem komunitárního práva s EULPS

Otázka přímé kontroly norem komunitárního práva Evropským soudem pro lidská práva byla vyřešena již v sedmdesátých a osmdesátých letech ve dvou rozhodnutích Komise pro lidská práva, která rozhodla, že stížnosti směřující proti těmto normám jsou nepřijatelné. Jedná se o rozhodnutí C.F.D.T v. ES¹¹³ a Dufay v. ES¹¹⁴. Otázka kolektivní odpovědnosti států, které jsou členy jiných mezinárodních organizací byla řešena i v rozhodnutí Ilse Hess v. Velká Británie¹¹⁵

¹¹³ Komise pro lidská práva, 10.7.1978, C.F.D.T. v. ES, č. 8030/77

¹¹⁴ Komise pro lidská práva, 19.1.1989, Christiane Dufay v. ES, č. 13539/88

¹¹⁵ Komise pro lidská práva, 28.5.1975, Ilse Hess v. Velká Británie, č. 6231/73

A) Rozhodnutí C.F.D.T. v. ES

V tomto rozhodnutí musela Komise pro lidská práva určit, kdo nese odpovědnost, z pohledu EULPS, za soulad norem komunitárního práva s touto úmluvou, Evropská společnost nebo jejich členské státy jednotlivě či kolektivně.

C.F.D.T, francouzská odborová organizace podala stížnost k ESLP proti ES a zároveň proti členským státům, jednajícím samostatně nebo kolektivně, z důvodu porušení článků 11, 13 a 14 EULPS. Na základě smlouvy zakládající Společenství uhlí a oceli měl být vytvořen poradní výbor, jehož členové byli jmenováni Radou ES. Přestože C.F.D.T. byla druhou největší odborovou organizací ve Francii, neměla žádného zástupce v tomto poradním výboru. Rada měla tyto zástupce vybrat ze seznamu reprezentativních organizací, které byly určeny vládami jednotlivých států, v tomto případě tedy Francií. Francouzská vláda sestavila tento seznam, ale C.F.D.T. na něm nefigurovala, přestože i mnohem menší organizace byly přítomny. Z tohoto důvodu nebylo možné, aby Rada sestavila poradní výbor, ve kterém by byla C.F.D.T. zastoupena. Tato organizace tedy podala žalobu k ESD na zrušení rozhodnutí Rady, kterým byl jmenován poradní výbor. ESD rozhodl, že tato žaloba je nepřijatelná, neboť pouze členský stát nebo Evropská komise mohou podat žalobu proti rozhodnutí Rady podle článku 38 smlouvy zakládající Společenství uhlí a oceli. C.F.D.T. podala rovněž žalobu ke francouzské Státní radě (Conseil d'Etat), kterou žádala o zrušení rozhodnutí vlády, kterým určil organizace zapsané do seznamu reprezentativních organizací, ze kterých Rada následně vybírala zástupce do poradního výboru. Státní rada, vykonávající funkci nejvyššího správního soudu, však shledala, že nemá pravomoc k tomu, aby v tomto případě rozhodla. Poslední možností, která této organizaci zbývala byla tedy stížnost k ESLP, která se zakládala na porušení svobody sdružovací a shromažďovací, práva na účinné ochranné prostředky a zákazu diskriminace.

Komise pro lidská práva nejdříve poznamenala, že stížnost směřuje proti rozhodnutí orgánu ES týkající se složení dalšího orgánu ES, které má účinky na vnitřní strukturu ES („déploie ses effets dans le cadre interne des Communautés européennes“). Nicméně stížnost směřovala též proti porušování základních práv dotyčné organizace a jejich členů a tato otázka spadá, dle Komise, do pole působnosti EULPS.

Komise pro lidská práva rozhodla, že nemá pravomoc *ratione personae* vůči ES, neboť ES nejsou smluvní stranou EULPS. Ohledně kolektivní odpovědnosti členských států poznamenala, že vzhledem ke skutečnosti, že neexistuje žádná definice pojmu „společenství členských států“ („collectivité des Etats membres“), nemůže mít pravomoc *ratione personae* vůči tomuto společenství. V okamžiku podání této stížnosti Francie ještě nepodepsala protokol umožňující podání stížnosti k ESLP jednotlivcem, proto Komise rozhodla, že neměla pravomoc vůči tomuto státu. Ohledně dalších členských států ES, které nehrály žádnou roli v sestavování seznamu reprezentativních organizací za Francii, Komise konstatovala, že dotyčná organizace nepodléhá jejich jurisdikci ve smyslu článku 1 EULPS, a proto ani v tomto případě nemá pravomoc rozhodnout o porušení úmluvy. Stížnost je tedy v tomto případě nepřípustná.

Z tohoto rozhodnutí je tedy zřejmé, že Komise pro lidská práva odmítá kontrolovat soulad norem komunitárního práva s EULPS, ale ohledně odpovědnosti jednotlivých států otázka zůstala, i po tomto rozhodnutí, nezodpovězená, neboť Komise odmítla rozhodnout o odpovědnosti Francie pouze proto, že tento stát ještě nepodepsal protokol umožňující jednotlivcům podat stížnost k ESLP.

B) Rozhodnutí Ilse Hess v. Velká Británie

Toto rozhodnutí se netýká přímo ES, ale řeší otázku kolektivní odpovědnosti států za akty mezinárodní organizace, která jedná jejich jménem. Stěžovatelkou byla německá občanka, jejíž manžel byl jako válečný zločinec držen ve věznicích, spravovaných britskými orgány, na základě rozhodnutí Norimberského válečného tribunálu a čtyřstranné dohody uzavřené mezi Velkou Británií, Francií, Spojenými státy a SSSR. Paní Hess si stěžovala na porušování článků 3 a 8 EULPS, neboť její právo na rodinný život bylo zadržením manžela porušeno a proto, že její manžel neměl možnost seznámit se svými spisy, s obviněními proti němu a s obhajobou svého obhájce. Komise pro lidská práva analyzovala účast Velké Británie na správě věznic a konstatovala, že tento stát nemohl sám rozhodnout. Ke změně ujednání byla nutná jednomyslnost, což bylo nemožné, neboť SSSR použila právo veta, Komise se tedy opět odvolala na článek 1 EULPS a konstatovala, že tato otázka nespádala do jurisdikce Velké Británie, a proto Komise není kompetentní *ratione personae*. Komise nicméně připomněla, že přenesením

některých kompetencí na mezinárodní organizaci se smluvní strany nemohou zbavit odpovědnosti za dodržování práv vyplývajících z EULPS.

Je však nutné toto rozhodnutí odlišit od rozhodnutí ve věci C.F.D.T., neboť v tomto případě pouze Velká Británie byla smluvní stranou EULPS, zatímco v případě ES všechny členské státy podepsaly tuto úmluvu.

C) Rozhodnutí Dufay v. ES

Z tohoto rozhodnutí je také možné vyčíst pochybnosti Komise pro lidská práva ohledně možnosti přímo kontrolovat soulad norem komunitárního práva s EULPS. Stěžovatelka byla dočasně zaměstnána jako úřednice Evropského parlamentu od 1.7.1973, v roce 1981 byla nucena přijmout některé změny v pracovní smlouvě, včetně snížení mzdy, zrušení některých sociálních výhod, a v roce 1984 byla tato smlouva zcela vypovězena. Její stížnost u orgánů ES zůstala bez odezvy, tak paní Dufay podala žalobu k ESD, ve které se domáhala zvýšení odstupného, znovuzařazení do kategorie B a odškodnění za ztracený výdělek ve výši 200 000 franků. ESD tuto žalobu zamítl s tím, že vztahy mezi ES a jejich úředníky podléhají pouze vnitřním nařízením jednotlivých orgánů.

Paní Dufay tedy podala stížnost ke Komisi pro lidská práva proti ES, společenství států i proti členským státům jednotlivě, pro porušení článku 6§1 EULPS při řízení před ESD ohledně její výpovědi, které podle stěžovatelky nevyhovovalo podmínkám spravedlivého procesu ve smyslu tohoto článku.

Ohledně odpovědnosti Evropských společenství Komise převzala odůvodnění, které přijala již v rozhodnutí C.F.D.T. a rozhodla, že nebyla kompetentní *ratione personae*. Stížnost směřovaná proti státům byla také zamítnuta, neboť Komise konstatovala, že podmínka vyčerpání všech vnitrostátních prostředků nebyla splněna. Zdá se tedy, že Komise přirovnává žaloby, které existují v komunitárním právu za účelem kontroly legality komunitárních norem, k vnitrostátním opravným prostředkům ve smyslu článku 35 EULPS, z čehož vyplývá, že ESD je považován za vnitrostátní soud. Na druhé straně není jasné, které jiné prostředky měla stěžovatelka k dispozici, neboť její žaloba k ESD byla zamítnuta.

Z těchto rozhodnutí je tedy možné dovodit, že Komise pro lidská práva odmítá kontrolovat soulad norem komunitárního práva s EULPS, pokud je stížnost mířena proti

ES, které nejsou smluvní stranou této úmluvy. Na druhé straně se zdá, že nechce zcela vyloučit možnost odpovědnosti jednotlivých členských států v případě, že by některá z těchto norem byla v rozporu s právy, které zaručuje.

§2 Kontrola jednání a rozhodnutí státních orgánů členských států založených na normách komunitárního práva

Komunitární právo má nepochybně velký vliv na legislativu jednotlivých členských států, které mají povinnost zaručit, aby jejich vnitrostátní právo bylo v souladu s právem komunitárním a v případě, že tomu tak není, je nutné aplikovat princip přednosti komunitárního práva před právem národním a princip přímé aplikace komunitárního práva. Z této skutečnosti vyplývá otázka odpovědnosti jednotlivých členských států v případě rozporu vnitrostátních předpisů založených na komunitárním právu s EULPS.

A) Uznání možnosti kontroly souladu vnitrostátních norem založených na komunitárním právu s EULPS a nejistoty z toho vyplývající

Postoj Komise pro lidská práva ohledně možnosti této kontroly je plný paradoxů, neboť na jedné straně tuto kontrolu provádí a na straně druhé, což bylo hodně kritizováno, dala podnět ke vzniku určité nejistoty ohledně rozsahu této kontroly.

a) Uznání možnosti této kontroly: rozhodnutí Komise pro lidská práva Tété v. Francie¹¹⁶

V tomto případě stěžovatel, člen francouzské Strany zelených uvádí, že francouzský zákon ze 7.7.1977 o volbě zástupců do Evropského parlamentu obsahuje několik ustanovení porušujících EULPS, přesněji její článek 14 a článek 3 Protokolu č.1. Svoji stížnost také zdůvodňoval tím, že francouzská Státní rada aplikuje vždy pozdější právní předpis bez ohledu na to, zda dřívější předpis je mezinárodním či vnitrostátním předpisem, což znamená, že v případě rozporu mezi novějším zákonem a EULPS by Státní rada aplikovala tento zákon. Toto by znamenalo, že neexistuje účinná soudní cesta zaručující lidská práva vyplývající z této úmluvy.

První otázka, na kterou musela Komise odpovědět, byla, zda Evropský parlament spadá pod definici „zákonodárného sboru“ ve smyslu článku 3 zmíněného Protokolu. Komise nevyloučila možnost podřadit orgány organizací vzniklých na základě mezinárodní

¹¹⁶ Komise pro lidská práva, 9.12.1987, Etienne Tété v. Francie, č. 11123/84

smlouvy pod tuto definici, ale usoudila, že v případě Evropského parlamentu tomu tak ještě není. Tento názor byl zcela pozměněn v rozsudku *Matthews v. Velká Británie*¹¹⁷ v roce 1999. Z tohoto důvodu rozhodla, že stížnost není přípustná, ale zároveň poznamenala, že smluvní stát je odpovědný za porušení EULPS v případě, že toto porušení vyplývá z jeho smluvních závazků, které uzavřel později. Smluvní stát se tedy nemůže zbavit odpovědnosti za porušení EULPS tím, že přeneše své pravomoci na jiný subjekt mezinárodního práva. Komise zde tedy přijala princip, podle kterého podpis pozdější smlouvy a převedení pravomocí na ES neznamena, že by se členské státy zbavily odpovědnost vyplývající z EULPS a že by národní předpisy přijaté v oblasti přenesených kompetencí mohly uniknout kontrole ESLP.

b) Nejistota a zúžený výklad zásady obdobné ochrany základních práv a svobod

Přestože Komise pro lidská práva potvrdila svou pravomoc kontrolovat soulad národních norem aplikujících komunitární právo v rozhodnutí *Téte v. Francie*, tuto rozhodovací praxi částečně pozměnila v rozhodnutí *M&Co v. SRN*¹¹⁸ v roce 1990 a v dalším rozhodnutí *Procola v. Lucembursku*¹¹⁹ v roce 1993 dala najevo, jak hodlá interpretovat princip kontroly, který zavedla v rozhodnutí *Téte*.

i. Rozhodnutí M & Co v. SRN

Přestože pravomoc Komise pro lidská práva kontrolovat soulad národních norem aplikujících komunitární právo s EULPS není tímto rozhodnutím dotčena, je nutné poznamenat, že vytvořil určité oblasti nejistoty.

Komanditní společnosti M byla rozhodnutím Evropské komise udělena pokuta za porušení článku 81§1 Smlouvy ES v oblasti soutěžního práva. Tato společnost podala žalobu k ESD na zrušení tohoto rozhodnutí na základě porušení článku 6 EULPS. ESD zamítl většinu bodů obžaloby, ale snížil výši pokuty, neboť usoudil, že způsob výpočtu, který Evropská komise použila, nebyl správný. Po vydání tohoto rozsudku se dotčená společnost pokusila soudní cestou zabránit německému Federálnímu ministerstvu spravedlnosti v udělení doložky vykonatelnosti pro tento rozsudek. Doložka vykonatelnosti však byla udělena a společnost se obrátila na Komisi pro lidská práva

¹¹⁷ ESLP, 18.2.1999, *Matthews v. Velká Británie*, č. 24833/94

¹¹⁸ Komise pro lidská práva, 9.2.1990, *M&Co v. SRN*, č. 13258/87

z důvodu porušení článků 1 a 6 EULPS. Podle stěžovatelky nebyl respektován princip *nulla poena sine culpa*, neboť jednání zakládající obvinění bylo jednáním zaměstnance, dále principu *in dubio pro reo*, neboť hlavní svědek pozměnil v poslední chvíli svou výpověď, aniž by na to byl brán zřetel, a dále podotýká, že ředitelé společnosti se nemohli účastnit řízení, klást otázky svědkům ani se osobně obhajovat.

Článek 244 smlouvy ES ukládá členským státům povinnost umožnit vykonatelnost rozsudků ESD a to za podmínek uvedených v článku 256 též smlouvy, tedy po udělení doložky vykonatelnosti státním orgánem dotčeného státu, který ovšem musí svou pravomoc omezit na ověření pravosti rozsudku.

Komise pro lidská práva nejdříve připomněla své rozhodnutí C.F.D.T. a prohlásila, že nemá pravomoc *ratione personae* k tomu, aby rozhodla o odpovědnosti ES. Ohledně odpovědnosti SRN rozhodla, že při vydání doložky vykonatelnosti tento stát jednal jako orgán Evropských společenství, a proto i v tomto případě nebyla kompetentní o porušení EULPS rozhodnout. Komise také připomněla své rozhodnutí Hess v. Velká Británie, podle kterého je smluvní stát odpovědný za porušení EULPS, ať již vyplývá z vnitrostátního práva nebo z mezinárodních závazků dotyčného státu. V případě přenesení pravomocí na jiný subjekt mezinárodního práva zůstává smluvní stát odpovědný za dodržování EULPS, ale toto přenesení pravomocí je v souladu s EULPS pouze v případě, že tento subjekt zaručuje dostatečnou ochranu základních práv a svobod. Zdá se, že se Komise v tomto bodě inspirovala judikaturou německého Federálního ústavního soudu, zejména pak rozsudkem Solange II¹²⁰, ve kterém tento soud analyzoval stupeň ochrany lidských práv v ES a konstatoval, že tato ochrana odpovídá ochraně zaručené v SRN, a proto se vzdává své pravomoci kontrolovat soulad sekundárního komunitárního práva s německým Základním federálním zákonem (ústavou). Této pravomoci se domáhal ve svém rozhodnutí Solange I, ve kterém prohlásil, že lidská práva nejsou v ES dostatečně chráněna.

Komise z těchto argumentů dovodila, přestože členské státy nesou odpovědnost za porušení EULPS i po přenesení pravomocí na ES, že není možné se této odpovědnosti dovolávat, pokud organizace, na kterou byly tyto pravomoci přeneseny, zaručuje

¹¹⁹ Komise pro lidská práva, 1.7.1993, Procola a ostatní v. Lucembursko, č. 14570/89

¹²⁰ Německý ústavní soud, Solange II, 22.10.1986

stejnou ochranu základních práv a svobod („une protection des droits fondamentaux équivalente“)¹²¹. Komise pro lidská práva dále poznamenala, že ES uznávají základní práva a svobody a také zaručují kontrolu jejich dodržování. Přestože ES nemá vlastní katalog těchto práv, ve společném prohlášení z 5.4.1977 Evropský parlament, Rada a Evropská komise zdůraznily důležitost těchto práv a zavázaly se je dodržovat. Komise také připomněla judikaturu ESD v oblasti lidských práv a rozhodla, že vzhledem ke skutečnosti, že právo na spravedlivý proces je jedním ze základních principů komunitárního práva, bylo by v rozporu se samotnou myšlenkou přesunu pravomocí na mezinárodní organizaci, kdyby její členské státy musely přezkoumávat dodržování článku 6 EULPS v řízení o udělení doložky vykonatelnosti rozhodnutím orgánů této organizace. Z tohoto důvodu Komise pro lidská práva rozhodla, že stížnost je nepřijatelná *ratione materiae*.

Význam tohoto rozhodnutí je nejistý, neboť z něho není zřejmé, zda se Komise pro lidská práva zcela vzdala možnosti kontrolovat soulad komunitárních norem s EULPS nebo jestli, po vzoru německého ústavního soudu, pouze nehodlá tuto kontrolu provádět po dobu („so lange“, „aussi longtemps“), kdy lidská práva budou chráněna stejným způsobem v ES a v rámci Rady Evropy. Většina autorů¹²² se shoduje na tom, že je nutné toto rozhodnutí vykládat restriktivně, což znamená, že je nutné omezit jeho význam na oblast vykonatelnosti rozsudků ESD a práva na spravedlivý proces. Komise pro lidská práva pouze rozhodla, že toto právo bylo v ES dostatečně zaručeno, a proto členské státy nejsou povinny kontrolovat jeho respektování v rozsudcích Evropského soudního dvora. Kdyby se jednalo o jinou normu komunitárního práva, jako například nařízení či směrnici, nebo kdyby se jednalo o jiné základní právo, Komise by se této kontroly nevzdala.

ii. Rozhodnutí Komise pro lidská práva Procola a další v. Lucembursko

Zdá se, že v tomto rozhodnutí se Komise přiklonila ke zmíněným autorům a potvrdila, že výklad zásady vyjádřené v rozhodnutí M&Co má být restriktivní. Stížnost se týkala vnitrostátních rozhodnutí, která aplikovala takzvaný režim kvót na mléko, který

¹²¹Tulkens, F., „L'Union européenne devant la Cour européenne des droits de l'homme“, RUDH 2000, str.50

vyplýval z nařízení Rady 856/84 a 857/84. Společnost si stěžovala na porušení článků 6§1 a 7§1 EULPS a článku 1 Protokolu č.1.

Dle článku 7§1 nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Francouzská vláda byla toho názoru, že příplatky, vyplývající z dotyčných nařízení, jsou pouze správními poplatky, nikoli trestem ve smyslu trestního práva a Komise pro lidská práva rozhodla stejným způsobem a tuto námitku zamítla.

Komise zkoumala též soulad mezi těmito vnitrostátními rozhodnutími a článkem 1 Protokolu č. 1, zaručujícího vlastnická práva, neboť společnost Procola namítala, že tento dodatečný příplatek omezuje její vlastnické právo k mléku. Komise přijala tento argument, ale rozhodla, že tyto příplatky jsou prospěšné obecným zájmům ve smyslu druhého odstavce tohoto článku, a stížnost zamítla jako zjevně nepodloženou. Komise tedy uznala, že má pravomoc kontrolovat soulad vnitrostátních norem založených na nařízeních ES, a stížnost nezamítla proto, že nemá pravomoc *ratione materiae* pro jejich kontrolu jako v rozhodnutí M&Co.

Z rozhodovací praxe Komise pro lidská práva tedy vyplývá, že členský stát jednající v poli působnosti komunitárního práva vykonává svou jurisdikci ve smyslu článku 1 EULPS, a to i v případě, že pouze koná povinnosti vyplývající přímo z komunitárního práva. ESLP může tedy kontrolovat soulad rozhodnutí orgánů členských států ES s EULPS. Nicméně rozhodnutí M&Co ukazuje, že Komise váhá s použitím této kontroly v případě, kdy stejná ochrana základních práv a svobod je zaručena přímo Evropskými společenstvími.

c) Rozhodnutí ESLP Bosphorus v. Irsko¹²³

Celý případ začal podáním stížnosti tureckou charterovou společností Bosphorus Airways. V roce 1993 totiž irské úřady zabavily letadlo, které si společnost Bosphorus Airways pronajala od Yugoslav Airlines (JAT) a které se zrovna nacházelo na irském území kvůli údržbě. Toto letadlo bylo zabaveno na základě nařízení Rady ES, které aplikovalo sankce přijaté OSN proti Jugoslávii v době války.

¹²² Např. Cohen-Jonathan G., „La commission européenne des droits de l'homme et le droit communautaire: quelques précédents significatifs“, revue Europe, prosinec 1994, str.3

Společnost Bosphorus Airways požadovala zrušení rozhodnutí o zabavení letadla. V roce 1994 High Court rozhodl, že se zmíněné nařízení na letadlo nevztahuje, ale podle Supreme Court of Ireland to nebylo jisté, proto se rozhodl položit předběžnou otázku ESD o tom, zda se nařízení na dané letadlo vztahuje nebo nikoli. ESD odpověděl, že ano a Supreme Court tedy potvrdil rozhodnutí o zabavení letadla. Mezi tím ale vypršela platnost nájemní smlouva mezi JAT a Bosphorus Airways a sankce proti Jugoslávii zmíněným proto Irsko vrátilo letadlo přímo jeho majiteli, tedy JAT.

Letadlo ale bylo během tří let imobilizováno a společnost Bosphorus Airways ho nemohla používat, proto se rozhodla podat stížnost k ESLP.

Protokol 1 k EULPS chrání soukromý majetek: „Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.“ Podle společnosti Bosphorus Airways Irsko porušilo její právo na majetek pojímáno široce, neboť se zde jednalo o pronájem a nikoli o vlastnictví.

ESLP rozhodl, že Irsko nemělo na výběr, zda letadlo zabaví nebo ne, neboť muselo aplikovat nařízení ES, které je přímo aplikovatelné bez implementace. ESLP mohl rozhodnout, že zabavení letadla bylo závazné ne základě práva ES, ale na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN. Takto ale nerozhodl a zabýval se tím, zda je rozhodnutí o zabavení letadla v souladu EULPS.

ESLP se zabýval rolí ESD při ochraně lidských práv a shrnul svoji judikaturu ohledně záruk v rámci EU. Pak rozhodl, že lidská práva jsou v EU dostatečně chráněna a že mechanismy ochrany jsou účinná.

Podle ESLP neměla irská vláda dostatečný rozsah samostatného rozhodování o tom, zda letadlo zabavit či ne. Podle judikatury, kterou zmínil, může stát přenést část svých pravomocí na mezinárodní organizaci, tato organizace nemůže být ESLP sankcionována, pokud není smluvní stranou EULPS, ale stát zůstává i nadále odpovědný za svou činnost, protože kdyby tomu bylo jinak, mohly by státy porušovat závazky vyplývající z EULPS na základě později uzavřených mezinárodních dohod. Je zde tedy potencionální konflikt mezi mezinárodními závazky státu, který je členem dané mezinárodní organizace, a EULPS. K vyřešení tohoto problému ESLP aplikuje

¹²³ ESLP, 30.6.2005, Bosphorus Airways v. Ireland, stížnost č.45036/98

domněnku, samozřejmě vyvratitelnou, podle které je akt či opatření přijaté touto organizací v souladu s EULPS, pokud tato organizace zaručuje alespoň takovou ochranu jako v rámci systému Rady Evropy. Tato domněnka může být vyvrácena v rámci konkrétního případu, jestliže má ESLP za to, že ochrana práv zaručených EULPS je zcela jasně nedostatečná.¹²⁴ V tomto případě by role EULPS jako ústavního nástroje evropského veřejného pořádku v oblasti lidských práv měla přednost před zájmy mezinárodní spolupráce.¹²⁵

ESLP tedy potvrdil, že stížnosti proti členským státům EU jsou přípustné *ratione personae* v případě implementace práva EU do národního právního řádu. Ohledně jejich odpovědnosti *ratione materie* existuje domněnka záruky ochrany lidských práv v EU, která vede k tomu, že pokud členský stát pouze plnil závazky vyplývající z jeho členství v EU, jeho počínání je v souladu s EULPS. Tato domněnka ovšem platí pouze v případě, že členský stát neměl žádnou možnost se od aktů EU odchýlit. ESLP k ní dospěl abstraktním rozbořem celého systému EU a zejména pak rozsahu soudní ochrany v rámci EU, což je dosti paradoxní vzhledem k omezené možnosti jednotlivce obrátit se na ESD či Tribunál 1. stupně.

d) Rozhodnutí Cooperative des Agriculteurs de Mayenne a Cooperative Laitiere Maine-Anjou v. Francie¹²⁶

ESLP potvrdil svůj postoj vyjádřený v případě Bosphorus v rozhodnutí Cooperative des Agriculteurs de Mayenne a Cooperative Laitiere Maine-Anjou v. Francie dne 10.10.2006.

Celý spor vznikl v návaznosti na nařízení ES obsahující kvóty na mléko. Stěžovatelky jsou zpracovateli mléka a kontrola u nich odhalila překročení lhůt uvedených v nařízení. Celý případ se dostal až před francouzskou Státní radu, neboť stěžovatelky chtěly zpochybnit výši odvodů, které měly za překročení výše uvedených lhůt zaplatit.

Před ESLP se odvolávaly na porušení článků 6, 7 a 13 EULPS a několika protokolů k EULPS. ESLP nejdříve poznamenal, že předmětem sporu je ustanovení komunitárního práva, tj. nařízení č. 857/84, a že nutnost stabilizace trhu s mlékem

¹²⁴ „si la protection des droits garantis par la Convention était entachée d'une insuffisance manifeste“

¹²⁵ „le role de la Convention en tant qu'un instrument constitutionnel de l'ordre public européen dans le domaine des droits de l'homme l'emporterait sur l'onteret de la coopération internationale“

¹²⁶ ESLP, 10.10.2006, Cooperative des Agriculteurs de Mayenne a Cooperative Laitiere Maine-Anjou v. Francie, č. 16931/04

v Evropě je považována za veřejný zájem. Z toho pak ESLP dovodil, že v tomto případě nevyšel najevo žádný zřejmý nedostatek v ochraně práv zaručených EULPS, který by mohl vést k vyvrácení domněnky ochrany těchto práv komunitárním právem vyplývající z rozsudku ESLP *Bosphorus Airways*.

Z tohoto rozsudku vyplývá zejména to, že ESLP vykonstruoval zcela abstraktní domněnku založenou na celkovém pohledu na systém ES a EU. Z rozsudku *Bosphorus Airways* to sice nevyplývalo, ale v rozsudku *Cooperative des Agriculteurs de Mayenne* a *Cooperative Laitiere Maine-Anjou v. Francie* se ukázalo, že ESLP nehodlá zkoumat splnění podmínky obdobné ochrany lidských práv v každém konkrétním případě, což znamená, že neprokáže-li žalobce v obecné rovině, že celý systém ES a EU nezaručuje dostatečnou ochranu práv vyplývajících z EULPS, bude jeho stížnost automaticky odmítnuta a to i když v jeho konkrétním případě třeba k porušení těchto práv došlo. Pokud tedy ESLP v dalších svých rozhodnutích nezvolí jiný přístup, bude mít EU určitou imunitu proti stížnostem pro porušování lidských práv členskými státy implementujícími právo ES a EU.

V tomto kontextu je však nutné podotknout, že na rozsudek *Bosphorus Airways* a následující podobné rozsudky je nutné pohlížet také z politického hlediska. Smlouva o ústavě pro Evropu a teď nově Lisabonská smlouva stejně tak jako Protokol č. 14 k EULPS předpokládají přistoupení EU k EULPS a přestože se toto přistoupení už dlouho předpokládá jako řešení vztahů mezi ESD a ESLP, členské státy EU se k tomu zatím nijak nevyjádřily. Pro ESLP z těchto rozsudků vyplývá velmi široká možnost kontrolovat, alespoň nepřímo, orgány EU a ES a dle např. J.-P. Jacqué¹²⁷ se v důsledku těchto rozsudků stal ESLP nejvyšší instancí ochrany lidských práv v Evropě a ESD stejně jako ostatní orgány EU je podroben jeho kontrole, což by mělo členské státy EU motivovat k co nejrychlejšímu přistoupení EU k EULPS.

B) Odmítnutí uznat komunitární výjimku: rozsudek ESLP *Cantoni v. Francie*¹²⁸

V tomto případě byl ESLP přímo postaven před otázku souladu národního normy, kterou je prováděna norma komunitárního práva, s EULPS a argument francouzské vlády, dle které norma komunitárního práva tvoří „clonu“ („fait écran“) mezi

¹²⁷ Jacqué J.-P., „L'arrêt Bosphorus, une jurisprudence « Solange II » de la Cour Européenne des droits de l'homme?“, *Revue trimestrielle des droits de l'homme*, 2005, str. 761 a násl.

¹²⁸ ESLP, 15.11.1996, *Cantoni v. Francie*, č. 45/1995/551/637

vnitrostátním prováděcím předpisem a EULPS, což znemožňuje, aby ESLP tento prováděcí předpis podrobil kontrole. Francouzská vláda se tedy opírala o takzvanou „komunitární výjimku“ („exception communautaire“), založenou na skutečnosti, že ES nejsou smluvními státy EULPS, proto není možné podrobit národní předpisy provádějící normy komunitárního práva pravomoci ESLP.

Stěžovatel, provozovatel hypermarketu byl v roce 1988 odsouzen za prodej farmaceutického zboží, které mohlo být prodáváno pouze v lékárnách. Odvolací soud rozsudek potvrdil a kasační soud zamítl dovolání, tak pan Antoni podal stížnost ke Komisi pro lidská práva z důvodu porušení článku 7§1 EULPS. Komise rozhodla, že text francouzského zákoníku veřejného zdraví (Code de la santé publique), ve kterém byly vyjmenovány výrobky, jež je zakázáno prodávat mimo lékárny, byl tak nepřesný, že stěžovatel nemohl s přiměřeným stupněm předvídatelnosti (avec un degré raisonnable de prévisibilité) vědět, zda prodej dotyčných výrobků mimo lékárny je trestně stíhatelný. Z tohoto důvodu Komise rozhodla, že zásada zákonnosti trestných činů a trestů byla porušena. Tato definice výrobků, které mohou být prodávány jen v lékárnách byla převzata ze směrnice 65/65/EHS, neboť dotyčná část zákoníku veřejného zdraví implementovala tuto směrnici. Francouzská vláda tedy podala návrh na zrušení tohoto rozhodnutí a namítala „komunitární výjimku“.

Přestože ESLP nakonec rozhodl, že článek 7§1 EULPS nebyl porušen, ohledně námítky francouzské vlády rozhodl, že skutečnost, že do textu sporného ustanovení zákoníku byl převzat text směrnice ES, neznamená, že by toto ustanovení bylo vyňato z pole působnosti článku 7§1 EULPS a z pravomoci ESLP, což znamená, že ESLP zcela vyloučil možnost použití takzvané „komunitární výjimky“.

Z tohoto rozsudku tedy vyplývá, že normy komunitárního práva nejsou podrobeny přímé kontrole ze strany Strasbouržského soudu, ale vnitrostátní předpisy provádějící tyto normy této kontrole nemohou uniknout, což znamená, že ESLP kontroluje normy komunitárního práva zprostředkovaně.

C) Kontrola aplikace článku 234 Smlouvy ES a rozsudek Lutz John v. Německo ESLP¹²⁹

Před ESLP se také dostalo několik stížností na porušování práva na spravedlivý proces z toho důvodu, že národní soud některého z členských států EU nepoložil v rámci sporu zahrnujícím právo ES předběžnou otázku ESD¹³⁰.

ESD sice rozhodl v případě Lutz John v. Německo, že stížnost je nepřijatelná, ale stanovil podmínky, za kterých by bylo možné odmítnutí národního soudu položit předběžnou otázku ESD považovat za porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu článku EULPS.

Ohledně porušení článku 6 §1 a práva na spravedlivý proces ESLP rozhodl, že „Úmluva sama o sobě nezaručuje právo na to, aby byl případ předán ESD k rozhodnutí o předběžné otázce podle článku 234 SES. Nicméně odmítnutí žádosti o položení předběžné otázky může porušit spravedlivost řízení a to v případě, že je svévolné¹³¹.“

V tomto případě se jednalo o právo hospodářské soutěže a porušení článku 81 SES provozovatelem čerpací stanice. Tento provozovatel se domníval, že výklad článku 81 ESD byl rozhodující pro vyřešení otázky, zda distribuční smlouva mezi ním a výrobcem olejů a mazů byla platná či nikoliv a tudíž měla rozhodující vliv na vyřešení celého sporu. Ohledně odvolacího soudu ESLP rozhodl, že se nejedná o soud, proti jehož rozhodnutí není žádný opravný prostředek ve smyslu článku 234 SES, a proto neměl povinnost položit předběžnou otázku ESD. Proti rozhodnutí apelačního soudu bylo možné podat dovolání k Federálnímu soudu a pak ještě pokračovat k soudu ústavnímu.

ESLP rozhodl, že stěžovatel sice žádal apelační soud o to, aby položil předběžnou otázku ESD, neboť jeho interpretace článku 81 SES je nutná proto, aby mohl soud rozhodnout, ale ve svém dovolání pouze odkázal na argumentaci uvedenou v odvolání, což znamená, že nedal Federálnímu soudu dostatečně najevo nutnost položit předběžnou otázku ESD. Z toho pro ESLP vyplývá, že v odmítnutí Federálního soudu

¹²⁹ ESLP, 13.2.2007, Lutz John v Německo, stížnost č. 15073/03

¹³⁰ Např. ESLP, Matheis v. Germany (č. 73711/01), ESLP, Bakker v. Austria (č. 43454/98) nebo ESLP, Schweighofer and others v. Austria (č. 35673/97, 35674/97, 36082/97 a 37579/97)

¹³¹ “The Court recalls that the Convention does not guarantee, as such, any right to have a case referred to the European Court of Justice for a preliminary ruling under Article 234 of the EC Treaty. Nevertheless, refusal of a request for such a reference may infringe the fairness of proceedings if it appears to be arbitrary.”

položít předběžnou otázku ESD není nic svévolného a tudíž se nejedná o porušení práva na spravedlivý proces. Stejně ESLP rozhodl i ohledně Federálního ústavního soudu, jehož rozhodnutí už nebylo možné dále napadnout.

V případě Federálního ústavního soudu se zdá být argumentace ESLP poněkud zvláštní, neboť dle článku 234 SES má soud, proti jehož rozhodnutí už neexistují žádné vnitrostátní opravné prostředky, povinnost položit ESD předběžnou otázku pokaždé, když se objeví otázka ohledně interpretace komunitárního práva, jejíž zodpovězení je nutné pro vyřešení daného případu.

ESLP kontroluje aplikaci článku 234 SES ještě z dalšího pohledu a to z pohledu přiměřenosti trvání soudních řízení. ESLP rozhodl, že délka řízení o předběžné otázce před ESD se do celkové doby trvání řízení před národními soudy členských států EU nepočítá, neboť by to mohlo ohrozit systém předběžných otázek vyplývající ze SES a protože délka tohoto řízení je zcela mimo kontrolu národních soudů. Nicméně v rozsudku Pafitis a další v. Řecko z roku 1998¹³² ESLP rozhodl, že bude brát zřetel na zdržení, kterým se mohly národní soudy členských států vyhnout nebo která mohly aspoň zkrátit. Je tedy možné, že položí-li národní soud předběžnou otázku ESD a tento ji odmítne jako nepřipustnou, bude mít ESLP v budoucnu za to, že se jedná o zdržení, kterému se mohl národní soud vyhnout a odsoudí členský stát EU za porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 EULPS.

Zatím se tedy zdá, že ESLP sice kontroluje národní soudy členských států EU z pohledu dodržování povinností vyplývajících z článku 234 SES, ale tato kontrola se omezuje na případy, kdy by se dalo usoudit, že postoj některého z těchto národních soudů je čistě svévolný, tj. nechává národním soudům velmi široký prostor k tomu, aby rozhodly, zda je položít ESD předběžnou otázku či nikoliv. Na druhé straně výkladem *a contrario* rozsudku Lutz John v. Německo se dá dojít k závěru, že pokud stěžovatel v řízeních před národními soudy zcela jasně vyloží, že je nutné položit ESD předběžnou otázku a z jakých důvodů, měl by ESLP za to, že odmítnutí předběžnou otázku položit bylo svévolné a jeho právo na spravedlivý proces porušeno. Podobný postoj vůči národním soudům zaujal i ESD ve svém rozsudku Kobler¹³³ v roce 2003, ve kterém rozhodl, že

¹³² Rozsudek ESLP, Pafitis a další v. Řecko, 26.2.1998, č. 20323/92

¹³³ Rozsudek ESD, Kobler ze 30. září 2003, C-224/01

národní soudy, proti jejímž rozhodnutí neexistuje žádný další národní opravný prostředek mohou být odpovědné za škodu způsobenou „zřetelně neodůvodněným odmítnutím položit předběžnou otázku.“

V rozsudku *Lutz John v. Německo* se sice jednalo o předběžnou otázku ohledně výkladu komunitárního práva a nikoliv ohledně platnosti aktů orgánů ES, ale v případě, že se stejná pravidla budou aplikovat i na tento typ předběžné otázky, mohlo by to znamenat, že se jednotlivci otevřela další cesta k ochraně proti porušování lidských práv akty ES či EU. Pokud by měl jednotlivec možnost více méně donutit národní soud pod dohledem ESLP, aby položil ESD předběžnou otázku ohledně platnosti aktů orgánů EU, dala by se tím obejít omezení možnosti jednotlivců podávat žaloby na neplatnost k soudům ES.

V této souvislosti je nutné také připomenout, že svým rozhodnutím ze dne 20. prosince 2007 Rada rozhodla o zavedení tzv. naléhavého řízení o předběžné otázce¹³⁴ položené ESD v oblasti společného prostoru bezpečnosti, svobody a spravedlnosti¹³⁵. Jednací řád ESD byl s účinností k 1. březnu 2008 modifikován a jeho článek 104 ter nyní stanoví, že „předběžné otázky položené v rámci části VI Smlouvy EU a části IV třetí hlavy Smlouvy SES mohou být na žádost národního soudu nebo výjimečně i *ex officio* řešeny v rámci naléhavého řízení bez dodržení pravidel řízení o předběžné otázce obsažených v jednacím řádu ESD. Toto rozhodnutí Rady bylo zřejmě přijato v souvislosti s judikaturou ESD a ESLP týkající se opatření proti teroristům přijatých na základě rezoluce OSN. V souvislosti s rozsudky *Kobler* ESD a *Lutz John* ESLP by to mohlo pro ochranu základních práv jednotlivce znamenat znatelné zlepšení.

Oddíl 2

Nevyřešená otázka kontroly primárního komunitárního práva Evropským soudem pro lidská práva

Rozsudek *Matthews*¹³⁶ Evropského soudu pro lidská práva je prvním, ve kterém tento soud akceptuje kontrolovat soulad primárního komunitárního práva s EULPS a zabývat

¹³⁴ Procedure d'urgence en matière de questions préjudicielles

¹³⁵ Rozhodnutí Rady 2008/79/ES

¹³⁶ ESLP, 18.2.1999, *Matthews v. Velká Británie*, č. 24833/94

se kolektivní odpovědností členských států ES. Tento rozsudek otevřel cestu stížnostem směřovaným proti všem členským státům ES, které následovaly po jeho vydání.

§1 Rozšíření odpovědnosti členských států v rozsudku Matthews v. Velká Británie

Paní Matthews, bydlící na Gibraltaru žádala v roce 1994 o zápis do volebního seznamu pro volby do Evropského parlamentu, ale její žádost byla zamítnuta s odůvodněním, že Akt z roku 1976, připojený k rozhodnutí Rady 76/787 o všeobecném přímém hlasovacím právu pro volbu zástupců do Evropského parlamentu, omezil konání těchto voleb pouze na území Spojeného království. Je nutné poznamenat, že vztahy mezi Gibraltarem a Spojeným královstvím jsou specifické. Spojené království převzalo, ve smyslu článku 299§4 odpovědnost za vnější vztahy Gibraltaru, proto musela být výjimka aplikace komunitárního práva přímo zmíněna v tomto Aktu. Paní Matthews se tedy obrátila na Komisi pro lidská práva se stížností na porušení článku 3 Protokolu č.1, podle kterého se smluvní státy zavazují konat v rozumných intervalech svobodné volby. Komise rozhodla, že se nejedná o porušení těchto ustanovení, ale ESLP tento postoj nepotvrdil.

ESLP se musel zabývat dvěma otázkami: zda je možné, aby Spojené království bylo odpovědné za to, že se zde v roce 1994 nekonaly volby do Evropského parlamentu, tedy za porušení práv zaručených EULPS a připojenými protokoly a zda je možné článek 3 Protokolu č.1 aplikovat v případě voleb do Evropského parlamentu, z čehož by vyplývalo, že je nutné ho považovat za zákonodárny sbor ve smyslu tohoto článku.

V rámci první otázky bylo nutné analyzovat povahu norem organizujících volby do Evropského parlamentu. Jejich povaha je nesourodá¹³⁷, skládající se z mezinárodních smluv, které vyžadují souhlas všech členských států (primární právo) a z jednostranných rozhodnutí přijatých Evropským společenstvím na základě smlouvy ES (odvozené, sekundární právo).

Podle ESLP je Akt z roku 1976 mezinárodní smlouvou podepsanou v rámci komunitárního právního zřízení („ordre juridique communautaire“), se kterou Spojené království dobrovolně vyjádřilo souhlas. Tento typ aktů nepatří do jurisdikce Evropského soudního dvora, neboť členskému státu zůstává odpovědnost *ratione*

materiae. Ohledně Maastrichtské smlouvy rozhodl ESLP stejným způsobem a z absence možnosti podat žalobu pro porušení základních práv těmito normami dovodil, že se jedná o odepření spravedlnosti, které musí napravit. Proto rozhodl, že Spojené království, společně s ostatními členskými státy ES, jsou odpovědny *ratione materiae* ve smyslu článku 1 EULPS a z titulu článku 3 Protokolu č.1.

ESLP pokračoval v linii rozhodnutí Komise pro lidská práva, podle kterých akty Evropského společenství nespádají do pole jeho působnosti, neboť ES není smluvním státem EULPS. Tato úmluva nevyklučuje transfer některých pravomocí na jiný subjekt mezinárodního práva, pokud je zaručena obdobná ochrana základních práv a svobod, a tento transfer nemá za následek odpovědnost členských států za dodržování závazků, které z ní vyplývají. ESLP zde rozšířil svou pravomoc na primární komunitární právo, které nespádá do pole působnosti Evropského soudního dvora, protože v tomto případě žádná obdobná ochrana neexistuje.

EULP nakonec rozhodl, že Spojené království má povinnost uznat právo na volbu zástupců do Evropského parlamentu občanům žijícím na Gibraltar, neboť s podpisem Maastrichtské smlouvy souhlasilo s tím, že komunitární právo bude aplikovatelné i na tomto území a tím se změnila situace vyplývající z Aktu z roku 1976.

Ohledně druhé otázky ESLP použil metodu evolutivního výkladu („*méthode de l'interprétation évolutive*“), dle které je nutné EULPS vykládat ve světle současných podmínek a připomněl, že pojem zákonodárny sbor nezahrnuje pouze národní parlamenty. Soud analyzoval roli Evropského parlamentu v ES a konstatoval, že s přijetím Maastrichtské smlouvy se stal hlavním nástrojem demokracie a politické odpovědnosti v komunitárním systému. Z tohoto důvodu spadají volby do Evropského parlamentu pod článek 3 zmíněného protokolu. Tím, že nebylo paní Matthews umožněno se účastnit těchto voleb, bylo porušeno její základní právo zaručené tímto protokolem.

Je však nutné podotknout, že, přestože stížnost směřovala proti všem členským státům ES, ESLP nakonec odsoudil pouze Spojené království, kterému zůstala odpovědnost za dodržování práv zaručených úmluvou i po transferu některých pravomocí na ES.

¹³⁷ Potteau A., *observation sur l'arrêt Matthews*, RTDH 1999, str. 865

Tento rozsudek ESLP byl analyzován velkým množstvím autorů, kteří se shodli na tom, že rozšířením svých pravomocí na kontrolu primárního komunitárního práva tento soud odmítá vzít v úvahu zvláštní povahu Evropského společenství ve jménu celkové ochrany základních práv a svobod v Evropě. Tento postoj Strasbourgského soudu založený na mezinárodním právu, byl kritizován¹³⁸, neboť by mohl vést ke skoro neomezenému rozšiřování pravomocí ESLP, který by mohl mít za to, že za všechny akty přijaté jednomyslně nesou odpovědnost pouze členské státy. Tato hypotéza se však zdá být nepravděpodobnou, neboť tyto akty spadají do pravomoci ESD, tedy alespoň v rámci prvního a částečně třetího pilíře, což by podle rozsudků Matthews a M&Co, mělo stačit k tomu, aby byla zaručena obdobná ochrana základních práv a svobod.

Ze skutečnosti, že ESLP akceptuje, alespoň prozatím kontrolovat pouze primární komunitární právo, které nespadá do pravomoci Evropského soudního dvora, a vnitrostátní předpisy provádějící komunitární normy pouze v případě, kdy ESD nezaručuje obdobnou ochranu základních práv, by bylo možné dovodit, že tento soud upřednostňuje spolupráci s ESD před vztahem nadřízenosti. Je ovšem nutné si položit otázku, jak by ESLP rozhodl, kdyby se jednalo například o akt druhého pilíře, který by nespadal do pravomoci ESD, a přesto by se nejednalo o mezinárodní smlouvu ve smyslu rozsudku Matthews.

Spojené království přijalo v důsledku rozsudku Matthews v. Spojené království zákona, který zaručoval všem „Qualified Commonwealth Citizens“, tj. i osobám, kterým nemají britské občanství a tudíž ani občanství EU, žijícím na Gibraltaru právo účastnit se voleb do Evropského parlamentu. Tento zákon byl z tohoto důvodu napadnut v rámci řízení dle článku 226 SES Španělskem před ESD¹³⁹.

ESD rozhodl, že se nejedná o žádné porušení práva EU ze strany Spojeného království, které výše zmíněný zákon přijalo proto, aby se podrobilo rozsudku ESLP. ESD uvedl, že s ohledem na judikaturu ESLP, který rozhodl, že nekonání voleb na Gibraltaru je odporující článku 3 Protokolu č. 1 k EULPS, neboť „zbavilo žalobkyni, jakožto osobu

¹³⁸ Gori G., „L'arret Matthews: une protection globale des droits de l'homme par une vision réductrice de l'ordre juridique communautaire?“, revue Europe, leden 2000, str.4

¹³⁹ ESD, Španělské království v. Spojené království, 12.9.2006, C-145/04

mající bydliště nebo pobyt na Gibraltar, jakékoli možnosti vyjádřit svůj názor ohledně výběru členů Evropského parlamentu, nelze Spojenému království vytýkat, že přijalo právní předpisy nezbytné pro konání takových voleb.“ Z tohoto rozsudku ESD se tedy mohlo zdát, že tento soud se smířil s kontrolou primárního práva EU a ES ze strany ESLP. V tomto ohledu je však nutné podotknout, že ESD zde nezkoumal přímo rozpor mezi primárním právem ES a EU s EULPS, ale rozpor mezi zákonem přijatým členským státem a primárním právem ES a EU. Dle ESD nevyklučuje primární právo ES a EU to, aby členské státy ve svém volebním systému umožnil účast ve volbách i osobám bez státní příslušnosti daného státu, neboť se jedná o jejich diskreční pravomoc.

§2 Důsledky rozsudku Matthews v. Spojené království

Tento rozsudek otevřel cestu k uznání odpovědnosti smluvních států EULPS i v případě přenesení jejich pravomocí na jiný subjekt mezinárodního práva. Z tohoto principu vyplývá, že členské státy ES jsou odpovědnými v případě porušení závazků vyplývajících z této úmluvy orgány ES.

A) Odpovědnost členských států v případě přenesení kompetencí na jiný subjekt mezinárodního práva

Principy vyplývající z rozsudku Matthews ohledně ES jsou aplikovatelné i na další mezinárodní organizace. ESLP je použil ve dvou rozsudcích ze stejného dne, v rozsudku Waite a Kennedy v. Německo¹⁴⁰ a v rozsudku Beer a Regan v. Německo¹⁴¹, ve kterých vytyčil limity autonomie „práva veřejné funkce“ (droit de la fonction publique) mezinárodních organizací a rozsahu imunity mezinárodních organizací ohledně pravomocí ESLP. Stěžovatelé, němečtí a britští občané byli zaměstnání soukromou společností, která je dala k dispozici Evropské vesmírné agentuře. Poté, co jejich pracovní smlouvy nebyly obnoveny, tyto osoby podaly žalobu k pracovnímu soudu (tribunal de travail), neboť dle německého práva měly získat statut úředníků této agentury. Evropská vesmírná agentura se dovolávala imunity ohledně německých soudů. Pracovní soudy, včetně odvolání a dovolání, zamítly jejich stížnost, stejně tak jako Německý federální ústavní soud, proto se tyto osoby obrátily na ESLP se stížností na porušení článku 6§1 EULPS, neboť v oblasti pracovněprávních vztahů s Evropskou

¹⁴⁰ ESLP, 18.2.1999, Waite a Kennedy v. Německo, č.26083/94

vesmírnou agenturou neexistoval žádný soud, který by byl kompetentní. ESLP stížnost přijal, ale rozhodl, že tento článek nebyl porušen.

ESLP zvažoval, zda imunita Evropské vesmírné agentury je v rozporu s právem na spravedlivý proces zaručeným článkem 6 EULPS. Jestliže státy založí mezinárodní organizaci za účelem spolupráce v určité oblasti, přenesou na tuto organizaci některé ze svých pravomocí a přiznají jí určitou imunitu, ochrana lidských práv je tím dotčena. Bylo by v rozporu s cíly EULPS, kdyby státy byly zbaveny veškeré odpovědnosti ohledně této EULPS v oblasti pravomocí, které byly přeneseny na mezinárodní organizaci. K tomu, aby ESLP určil, zda je imunita Evropské vesmírné agentury před německými soudy v rozporu s článkem 6 EULPS, analyzoval existenci jiných možností uplatnění práv. Soud tedy podmínil soulad imunity před vnitrostátními soudy existencí jiných přiměřených možností uplatnění práv zaručených EULPS stěžovateli. V tomto případě ESLP rozhodl, že stěžovatelé měli jiné možnosti, jak uplatnit tyto práva, článek 6 EULPS tedy nebyl porušen ze strany německých soudů, které nepřekročily rozsah svého uvážení.

Přestože se tyto rozsudky přímo netýkají Evropských společenství, jejich význam ohledně odpovědnosti smluvních států EULPS je značný. V souladu s rozsudkem Matthews potvrzuje, že EULPS hraje významnou roli i mimo vnitrostátní zřízení smluvních států, které nesou odpovědnost za porušování EULPS i v případě, kdy přenesou své pravomoci na jiný subjekt mezinárodního práva a to bez ohledu na to, zda se transfer pravomocí uskutečnil před nebo po uzavření EULPS.

B) Vykonstruované řešení: 15 stížností proti 15 členským státům ES

Vzhledem ke skutečnosti, že stížnosti pro porušení práv zaručených EULPS nemohou směřovat přímo proti Evropským společenstvím, které nejsou smluvní stranou EULPS, a vzhledem k tomu, že judikatura ESLP alespoň teoreticky připustila odpovědnost jednotlivých států po transferu jejich pravomocí na jiný subjekt mezinárodního práva, stěžovatelé se v některých případech rozhodli podat stížnost proti všem, v té době patnácti členským státům ES.

¹⁴⁾ ESLP, 18.2.1999, *Beer a Regan v. Německo*, č. 28934/95

Stížnost před ESLP proti všem členským státům ES byla podána hned v několika případech: případ Senator Lines GmbH v. Německo a ostatní členské státy Evropských společenství¹⁴², případ Guérin v. patnáct členských států EU¹⁴³ či případ Segi v. členské státy EU.¹⁴⁴

a) Případ Guérin v. patnáct členských států EU

V tomto případě se jednalo o stížnost automobilové společnosti Guérin, koncesionáře značek Volvo a Nissan, která zpochybňovala jednání Komise ES. Komise zamítla stížnost této společnosti proti jiné společnosti pro porušování pravidel hospodářské soutěže, toto rozhodnutí mělo formu doporučeného dopisu. Společnost Guérin podala žalobu proti tomuto rozhodnutí před Tribunál 1. stupně a dovolání k ESD, které byly zamítnuty. Společnost tedy podala stížnost ESLP pro porušení článků 6 a 13 EULPS tím, že v rozhodnutí Komise nebyla zmínka o lhůtách a možnosti odvolat se.

ESLP rozhodl, že tyto články EULPS nezaručují toto právo, neboť smluvní státy mají určitou možnost volného uvážení při úpravě této oblasti. Články 6 a 13 EULPS nezaručují právo na dobrou správu (*droit á une bonne administration*) ani právo na právní jistotu, mají pouze zaručit, že regulace těchto procesních aspektů nemá za následek nemožnost domáhat se individuálních práv. ESLP tedy stížnost společnosti Guérin zamítl, protože nebyl kompetentní *ratione materiae*, nikoliv proto, že by neměl kompetence *ratione personae* zabývat se stížností proti všem členským státům EU. ESLP nicméně poznamenal, že není nutné se zabývat tím, zda je nebo není kompetentní *ratione personae* v případě stížností proti všem členským státům z důvodu porušení práv zaručených EULPS institucemi ES, neboť není kompetentní *ratione materiae*.

b) Případ Senator Lines GmbH v. patnáct členských států Evropských společenství

V tomto případě uložila Evropská komise společnosti Senator Lines pokutu za porušování pravidel hospodářské soutěže. Tato pokuta byla ihned vykonatelná, tedy ještě před tím, než se mohla společnost obrátit na Tribunál 1. stupně a zpochybnit legalitu tohoto rozhodnutí. Komise také zamítla žádost této společnosti o odklad splatnosti této pokuty. Společnost se obrátila na soudy ES, kde žádala o odklad

¹⁴² Senator Lines GmbH v. Německo a ostatní členské státy Evropských společenství, stížnost č. 56672/00

¹⁴³ Guérin v. patnáct členských států EU, stížnost č. 51717/99

vykonatelnosti rozhodnutí o uložení pokuty, ale ESD zamítavé rozhodnutí Komise potvrdil.

Společnost Senator Lines podala stížnost k ESLP na základě porušení článků 6 a 13 EULPS, neboť zamítnutí odkladu splatnosti pokuty pro ni znamenalo, že neměla možnost nechat přezkoumat legalitu tohoto rozhodnutí, a tím bylo porušeno její právo na účinné opravné prostředky.

ESLP ovšem o tomto případě nakonec nerozhodoval, neboť Tribunál 1.stupně rozhodnutí Komise o uložení pokuty zrušil v řízení o žalobě pro nezákonnost.¹⁴⁵

c) Případ Segi v. členské státy EU ESLP

Tento případ má zvláštní význam v tom smyslu, že se zde nejedná o komunitární akt, ale o akt přijatý v rámci třetího pilíře, hlavy VI Smlouvy EU. Jednalo se o společný postoj 2001/931 a nařízení 2580/2001 přijatých Radou ministrů EU na základě rezoluce OSN o sankcích proti teroristům. ESLP stížnost zamítl, neboť rozhodl, že stěžovatel nebyl v postavení oběti, ani potenciální oběti, ale až poté, co konstatoval, že tento společný postoj nedává orgánům EU žádné nové pravomoci vůči stěžovateli.¹⁴⁶

Z tohoto rozhodnutí ESLP tedy vyplývá, že jednotlivec může být takovýmto společným postojem dostatečně dotčen a považován za oběť porušení práv zaručených EULPS ve smyslu článku 34 EULPS v případě, že je jím svěřena některému orgánu pravomoc, kterou vůči takovému jednotlivci může uplatnit.

ESLP v tomto rozhodnutí jasně ukázal, že odpovědnost členských států EU může vyplývat i z aktů přijatých v rámci nekomunitárních pilířů, tedy mimo rámec Evropských společenství. A vzhledem k tomu, že EU, v jejímž rámci se tyto dva pilíře uplatňují, nemá právní subjektivitu, by ani nebylo jiné řešení možné.

Stejný případ se dostal i před Tribunál 1. stupně, který žalobu zamítl, neboť nebyl příslušný k tomu, aby rozhodl o případné náhradě škody způsobené žalobci. Rozhodnutí, která měla žalobci způsobit škodu, byla přijata na základě článku 34

¹⁴⁴ Segi v. členské státy EU, stížnost č. 9916/02

¹⁴⁵ Tribunál 1. stupně, spojené případy T-191/98, T-212/98, T-213/98 a T-214/98, 30.9.2003

¹⁴⁶ „la position commune n'ajoute pas de nouveaux pouvoirs pouvant être exercés à l'encontre des requérants“

Smlouvy EU. Článek 35 Smlouvy EU umožňuje v tomto případě pouze předběžnou otázku a žalobu na zrušení a žádná další možnost v hlavě VI Smlouvy EU obsažena není, proto Tribunál 1. stupně nemůže rozhodovat o náhradě škody způsobené rozhodnutími přijatými v rámci této části VI. Tribunál 1. stupně sice uznal, že je příslušný rozhodovat o kompetencích ES a jejich překročení, ale v tomto případě jednala Rada v souladu s hlavou VI Smlouvy EU. Žalobce se odvolal k ESD¹⁴⁷, ale i v tomto případě byla žaloba zamítnuta a to ze stejného důvodu, tj. v rámci VI Smlouvy EU neexistuje pro jednotlivce žádný typ řízení, kde by se mohl domáhat náhrady škodu mu způsobené rozhodnutími orgánů EU. Jedinou možností by bylo podat žalobu k národnímu soudu a doufat, že položí předběžnou otázku ESD, což opět ukazuje nedostatky v ochraně práv jednotlivce proti rozhodnutím orgánům EU a to zejména pak mimo 1. pilíř. Stejně rozhodl ESD i v případě *Gastoras Pro Amnestia v. Rada EU*¹⁴⁸ ze stejného dne.

Mnoho lidí ze seznamu teroristů, proti kterým směřovaly sankce OSN implementované nařízením Rady ministrů EU, se obrátilo na Tribunál 1. stupně, ale většina žalob skončila zamítnutím¹⁴⁹. Zatím pouze ve dvou případech bylo rozhodnuto alespoň částečně ve prospěch žalobce¹⁵⁰ a před ESD i Tribunálem 1. stupně je ještě mnoho podobných nevyřešených případů¹⁵¹.

Vzhledem ke skutečnosti, že ESLP předpokládá, že práva zaručená EULPS jsou dostatečně chráněna komunitárním právem a že jednotlivec má v rámci EU velmi omezenou možnost napadnout akty orgánů EU a to ať už v rámci prvního nebo jiného pilíře, dalo by se říci, že jednotlivci nezbyvá nic jiného než se obrátit na národního soudce a doufat, že položí předběžnou otázku ohledně platnosti aktů přijatých orgány EU. Ovšem i možnost pokládat předběžné otázky soudům EU je omezená takže se paradoxně dostáváme do situace, kdy se jednotlivec v některých případech ocitá bez

¹⁴⁷ ESD, *Segi, Izaga a Galarraga v. Rada EU*, 27.2.2007, č. C-355/04 P

¹⁴⁸ ESD, *Gastoras Pro Amnestia v. Rada EU*, 27.2.2007, č. C-354/04 P

¹⁴⁹ Např. *Abdirisak Aden and Others v. Rada EU*, 25.9.2005, č. T-306/01 pak C-402/05 P, *Chafiq Ayadi v. Rada EU*, 12.7.2006, č. T-253/02 nebo *Jose Maria Sison v. Rada EU*, T-110/03 pak C-266/05 P

¹⁵⁰ ESD, *Kurdistan Workers Party (PKK) and Kurdistan National Congress (KNK) v. Rada EU*, č. C-229/05 P, případ vrácen Tribunálu 1. stupně, a *Organisation des Modjahedines du Peuple d'Iran (OMPI) v. Rada EU*, T-228/02, zde se ovšem žalobce domohl pouze částečného zrušení napadnutého rozhodnutí.

¹⁵¹ Např. Tribunál 1. stupně, *Sanabel Relief Agency Ltd. v. Rada EU*, T-136/06 nebo ESD, *Gerda and Christiane Möllendorf v. Rada EU*, C-117/06 P

účinné právní ochrany díky dvěma soudům v Evropě, které by měly na dodržování lidských práv a zejména těch obsažených v EULPS dohlížet. Tento problém by mohl být alespoň částečně vyřešen tím, že se ESLP odhodlal kontrolovat soudy členských států při aplikaci článku 234 SES a dodržování povinnosti pokládat ESD předběžné otázky.

Kapitola V

Posílení ochrany základních práv v EU

Přibývající počet žalob a stížností týkajících se dodržování základních práv a zejména pak těch zaručených EULPS vedl k přijetí několika modifikací Smlouvy ES a Smlouvy EU zabývající se otázkou ochrany lidských práv. Celý tento proces vyústil ve vyhlášení Charty základních práv EU v Nice. Kromě těchto základních dokumentů se ochrana základních práv začala odrážet i v sekundárním právu EU a byla například zřízena Agentura základních práv EU.

Oddíl 1

Posílení ochrany základních práv vyplývající z Amsterdamské smlouvy

Reforma základajících smluv vyplývající z Amsterdamské smlouvy měla za cíl potvrdit význam ochrany lidských práv v rámci EU a ES a rozšíření kompetencí ES a ESD. V padesátých letech, kdy byly podepsány zakládající smlouvy tří Evropských společenství, byly cíle takto vzniklých organizací výhradně hospodářské, tyto smlouvy tedy neobsahovaly žádnou zmínku o lidských právech. Jednotný evropský akt z roku 1986, který doplňuje Římskou smlouvu, obsahuje zmínku o EULPS ve své preambuli, ale nemá žádný konkrétní význam pro ochranu základních práv.

Maastrichtská smlouva zahrnuje zmínku o lidských právech do Smlouvy EU: "Unie ctí základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950 a ta, jež vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, jako obecné zásady práva Společenství." A do Smlouvy ES, do článku týkajícího se rozvojové spolupráce: "...politika Společenství v této oblasti přispívá k obecnému cíli rozvoje a upevnění demokracie a právního státu, jakož i zachování lidských práv a základních svobod." Nicméně ani tato ustanovení nemají žádný konkrétní význam, zůstávají na úrovni obecných cílů a ESD neměl žádné pravomoci v oblasti druhého a třetího pilíře.

Amsterdamská smlouva přinesla některé důležité změny v oblasti ochrany lidských práv a umístila ji do středu zájmů evropské integrace. V článku 6§1 Smlouvy EU je nadále

uvedeno, že: „Unie je založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu, zásadách, které jsou společné členským státům“. Tyto principy se staly opravdovými základními zásadami EU a jejich dodržování je zaručeno zvláštním kontrolním mechanismem popsaným v článku 7 Smlouvy EU. Tento článek uvádí, že Rada EU, na návrh alespoň třetiny členských států nebo Komise ES a po udělení souhlasného stanoviska Evropským parlamentem, se může usnést, že určitý členský stát zásadním a trvalým způsobem porušuje principy vytyčené v článku 6§1 Smlouvy EU. Deklarace porušování článku 6 musí být schválena jednomyslně, přičemž však stát, o jehož praktiky se jedná, nehlasuje.

Dále je nutné zmínit, že respektování zásad uvedených v článku 6§1 Smlouvy EU, se podle článku 49 této smlouvy, stalo podmínkou členství v Unii.

Podle F. Sudre¹⁵² mají změny provedené Amsterdamskou smlouvou za následek to, že posudek 2/94 ztrácí na významu a kontroverze kolem otázky, zda je ochrana lidských práv jedním z cílů ES se stala bezpředmětnou. Podle článku 309 Smlouvy ES může Společenství rozhodnout o sankcích proti státům, které soustavně porušují vážným způsobem základní principy EU. Navíc s částečnou komunitarizací třetího pilíře a vytvořením nové hlavy IV Smlouvy ES se ES zavázala vytvořit prostor svobody, bezpečnosti a práva. Článek 46 Smlouvy EU pak dává ESD pravomoc dohlížet na dodržování lidských práv komunitárními akty, přijatými v rámci třetího pilíře EU, neboť stanovil, že ustanovení Smlouvy ES, které se týkají pravomocí ESD se vztahují na tuto hlavu IV za podmínek uvedených v článku 35 Smlouvy ES a na článek 6§2 Smlouvy EU ve vztahu k jednání orgánů, pokud má ESD pravomoc podle smluv o založení ES a Smlouvy EU.

Tento autor podporuje tezi absorpce EULPS Evropským soudním dvorem (la these d'absorption de la CEDH par la Cour de justice), neboť Amsterdamská smlouva napomohla přechodu od osvojení si EULPS Evropským soudním dvorem k její inkorporaci do primárního komunitárního práva¹⁵³. Do přijetí Amsterdamské smlouvy

¹⁵² Sudre F., *La Communauté européenne et les droits fondamentaux apres le traité d'Amsterdam: vers un nouveau systeme européen de protection des droits de l'homme?*, JCP – La semaine juridique 1998, édition G, I,

¹⁵³ „Le traité d'Amsterdam favorise le passage de l'appropriation de la Convention par le juge communautaire a son incorporation dans le droit communautaire originaire.“

byla ochrana lidských práv zaručována ESD, který používal techniku obecných principů komunitárního práva, a mohl rozhodovat o tom, která práva a v jaké podobě bude chránit. Inkorporace práv zaručených EULPS do komunitárního práva byla tedy prováděna výběrem principů, které byly přizpůsobeny struktuře a cílům Společenství. ESD však nepoužívá pouze tuto úmluvu, ale i další instrumenty ochrany lidských práv, a jeho hlavním úkolem, na rozdíl od ESLP, není ochrana individuálních práv, neboť musí brát ohledy na obecné zájmy Společenství, což ho může vést k jiné interpretaci EULPS. Instituce Společenství mají velkou možnost uvážení ohledně aplikace EULPS.

F. Sudre dovedl z nových ustanovení, vyplývajících z Amsterdamské smlouvy, že ESD, který má nadále za úkol zaručovat ochranu lidských práv, má obecnou pravomoc kontrolovat přímo a nezávisle soulad mezi vnitrostátními předpisy a EULPS a to bez ohledu na to, zda se jedná o předpisy náležící do kompetencí Společenství. Tato teorie byla odmítnuta velkou většinou autorů i samotným Evropským soudním dvorem, který vždy odmítal kontrolovat soulad vnitrostátních předpisů s právy zaručenými EULPS, pokud tyto předpisy nepatřily do pravomocí Společenství¹⁵⁴. Členské státy mají tedy povinnost respektovat povinnosti vyplývající z EULPS pouze v rámci kompetencí Společenství a ESD může kontrolovat jejich respekt také pouze v rámci těchto kompetencí, mimo tyto kompetence mohou být členské státy žalovány pouze před ESLP.

Podle profesora Arnolda¹⁵⁵ lze článek 6§2 Smlouvy EU vykládat maximálně tak, že se jedná o komunitárněprávní závaznost, nikoliv závaznost mezinárodněprávní, EULPS, neboť ES nejsou smluvní stranou této úmluvy. Tato konstrukce by však v žádném případě neznamenala podřízení se jurisdikci Evropského soudu pro lidská práva. Pro tohoto autora je jediným správným výkladem tohoto ustanovení, že se ES jednostranně zavázala uznávat a respektovat lidská práva analogicky EULPS, nikoliv tedy zásadně stejně, ale s možnými odchylkami. Skutečnost, že práva obsažená v EULPS nemají být jako taková zcela závazná pro EU, vyplývá z toho, že komunitární lidská práva v podobě nepsaných právních zásad jsou sama prameny komunitárního práva. To

¹⁵⁴ ESD, 29.5.1997, *Kremzow v. Rakousko*, č. 299/95 nebo ESD, 17.2.1998, *Grant v. South-West Trains*, č. 24/96

¹⁵⁵ Arnold R., *Amsterdamská smlouva a ochrana lidských práv v Evropské unii*, *Evropské právo*, 6/1999, str.9

znamená, že se komunitární lidská práva musí přizpůsobit právnímu systému ES a EU, protože prameny práva v určitém právním řádu jsou vždy strukturovány tak, aby se přizpůsobily tomuto právnímu řádu a nevykazovaly rozpory s ostatními normami tohoto řádu, tedy aby byly celkově začleněny do daného právního systému. ESD tedy hledá při vymezení komunitárních lidských práv způsob, jak tato lidská práva začlenit do právního řádu ES. Toto přizpůsobení se konceptu lidských práv struktuře Evropských společenství vyjádřil ESD v rozsudku *Internationale Handelsgesellschaft*.¹⁵⁶ Tato metoda přizpůsobení vyjadřuje, že striktní vázanost ES Evropskou úmluvou o ochraně základních lidských práv a svobod není dána. ES a EU se pouze musí orientovat podle EULPS, nikoliv se touto úmluvou řídit v každém jejím detailu.

Oddíl 2

Charta základních práv Evropské unie a její vliv na dualitu systémů ochrany lidských práv v EU

Charta základních práv a svobod EU byla vyhlášena v prosinci 2000 na zasedání Evropské rady na mezivládní konferenci v Nice. Byla vypracována konventem složeným především ze členů parlamentů členských států a členů Evropského parlamentu za předsednictví bývalého prezidenta SRN Romana Herzoga. Vyhlášení Charty je všeobecně považováno za čistě politickou událost, která nezpůsobuje právní závaznost tohoto dokumentu. Otázkou však je, nehledě na tuto skutečnost, zda je Charta normativně závazná, či jestli a kdy tuto povahu získá. Prohlášení Charty lze chápat jako proces sebezavazování členských států k tomu, že budou dodržovat Chartu, což je významné v případě aplikace komunitárního práva členskými státy. Tento závazek by měl rovněž platit pro druhý a třetí pilíř EU, pokud členské státy jednají v kooperaci. Co se týče vlastních komunitárních institucí, tyto se samy zavázaly dodržovat Chartu, z níž pro ně vyplývá závazný účinek ve všech oblastech činnosti, Charta existuje ve formě společné Deklarace Evropského parlamentu, Rady a Komise, tedy také jako dokument právně nezávazný. Komise rozhodla, že Charta pro ní bude závazná a vytvořila vnitřní procedury, které mají zaručit její dodržování¹⁵⁷. Článek 58 vnitřních předpisů Evropského parlamentu stanoví, že Evropský parlament dbá zejména

¹⁵⁶ ESD, *Internationale Handelsgesellschaft*, 17.12.1970, 11/70

o to, aby legislativní akty ES a EU respektovaly Chartu. Nicméně ESD, který je garantem lidských práv, nemá povinnost Chartu aplikovat, ani dbát o její dodržování. Někteří generální advokáti ve svých stanoviscích Chartu zmiňovali jako dokument potvrzující již uznaná práva¹⁵⁸. Soud 1.stupně, v rozsudku Max Mobil¹⁵⁹ také Chartu zmínil, jakožto dokument potvrzující obecný princip komunitárního práva vyplývající z ústavních tradic společných členským státům. Nicméně ESD zrušil rozsudek¹⁶⁰ Tribunálu 1.stupně, který se opíral o ustanovení Charty, na základě které rozšířil možnost podání žaloby k ESD jednotlivci proti aktům Společenství¹⁶¹.

Přínos Charty spočívá nejen v tom, že poprvé katalogizuje práva, která již byla deklarována dříve, ale také v tom, že formuluje a rozvíjí práva nová. Skládá se z preambule a sedmi kapitol a obsahuje všechny důležité kategorie práv, tedy práv osobních, politických, sociálních, hospodářských i kulturních.

Charta je inspirována třemi různými zdroji práva, které jsou navzájem propojeny: komunitární právo, EULPS a Evropská sociální charta a práva členských států. Vztahy mezi těmito zdroji jsou vyjádřeny v článku 6§2 Smlouvy EU, který jednostranně zavazuje ES k dodržování EULPS a obecných principů komunitárního práva, vyplývajících i z obecných ústavních zásad společných členským státům.

Role EULPS jako zdroje inspirace pro vypracování Charty byla velmi důležitá. Úkolem jejích tvůrců nebylo vymyslet nová práva, ale učinit dosažitelnými pro občany EU již existující práva. Občanská a politická práva obsažená v Chartě byla převzata z EULPS a v některých bodech lehce pozměněna, neboť EULPS byla podepsána v roce 1950, a od té doby se objevila nová pole aplikace lidských práv jako například na poli bioetiky. Autoři Charty brali ohled také na vývoj výkladu EULPS Strasbouruským soudem, preambule Charty se odvolává na jeho judikaturu a zdůrazňuje, že Charta zaručuje zejména práva vyplývající z této judikatury. Bylo by tedy možné říci, že Charta základních práv EU je kodifikací vzájemného vlivu mezi oběma systémy ochrany lidských práv, systému existujícího v rámci EU a toho existujícího v rámci Rady

¹⁵⁷ Communication „application de la Charte“, SEC 2001, 380/3, 13.3.2001

¹⁵⁸ Např. Generální advokát Tizzano, stanovisko z 8.2.2001, Broadcasting Entertainment, Cinematographic and Theatre Union, C-173/99

¹⁵⁹ Tribunál 1.stupně, 30.1.2002, Max Mobil v. Komise, T-54/99

¹⁶⁰ Tribunál 1.stupně, 3.5.2002, Jeco-Quéré, T-177/01

Evropy. Další zmínku EULPS obsahuje Charta v článku 52§3, který stanoví: „Pokud tato charta obsahuje práva, která odpovídají právům garantovaným Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, význam a rozsah těchto práv je stejný, jako je uveden ve zmíněné úmluvě. Tato ustanovení nezabraňuje poskytování rozsáhlejší ochrany právem Unie“.

Podle profesora Arnolda¹⁶² Charta nepůsobí chaos v evropské ochraně lidských práv, protože může pozici jednotlivce pouze posílit, nikoliv oslabit. Toto tvrzení vychází ze zmíněného článku 52§3 Charty, nelze však zapomínat, že článek 52§2 této Charty omezuje rozsah ochrany práv, které zaručuje, na pole působnosti Smluv zakládajících ES a EU, neboť stanoví: „Práva uznaná touto Chartou, která se zakládají na Smlouvách Společenství nebo Smlouvě o Evropské unii, musí být uplatňována za podmínek a v rámci omezení stanovených těmito smlouvami“. Je tedy možné, že v rámci kompetenci ES a EU bude ochrana lidských práv rozsáhlejší než v rámci Rady Evropy, ale mimo tyto kompetence jedinou možnou ochranou zůstane podání stížnosti k ESLP, a že EULPS představuje minimální standard ochrany¹⁶³.

Ustanovení Charty budou tedy interpretována ve světle EULPS, je proto možné říci, že koexistence komunitární ochrany lidských práv a EULPS se v podstatě s přijetím Charty nezměnila a tyto dva systémy si ponechaly vlastní autonomii¹⁶⁴.

Jednou z otázek doprovázejících existenci a použití Charty je také otázka jejího horizontálního účinku. Článek 51 Charty sice stanoví, že je přímo závazná jen pro orgány a instituce Evropské unie a pro její členské státy za předpokladu, že provádějí právo ES, ale některá její ustanovení obsahově odpovídají spíše použití na horizontální úrovni, tedy ve vztazích mezi jednotlivci. Například článek 32 Charty zakazuje dětskou práci a článek 3 obsahuje zákaz klonování lidí. Dále pak Charta třeba zaměstnanecká práva jako právo na bezpečné a zdravé pracovní podmínky a ochranu před neoprávněným propuštěním, z pracovního poměru. Tato práva vyplývají většinou ze zcela soukromoprávního vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, proto by se dalo

¹⁶¹ ESD, 25.7.2002, Union de Pequenos Agricultores, C-50/00P

¹⁶² Arnold R., Evropská charta základních práv a svobod, Evropské právo 10/2001, str.6 a násl.

¹⁶³ Benoit-Rohmer F., L'adhésion de l'Union à la Convention européenne des droits de l'homme, RUDH 2000, str.57

předpokládat, že by měla mít horizontální účinek. Jelikož by se Charta v případě přijetí Lisabonské smlouvy stala vlastně primárním zdrojem komunitárního/evropského práva, dala by se pro výklad jejího horizontálního účinku použít judikatura ESD ohledně horizontálních účinků zakládajících smluv ES. Problémem ale zůstává roztržičnost výkladu tohoto pojmu, neboť na základě judikatury ESD lze rozeznat tři druhy ustanovení zakládajících smluv a každý druh má jiný účinek. Existují tedy ustanovení, jako například článek 28 SES o volném pohybu zboží¹⁶⁵ nebo článek 141 SES o zákazu diskriminace na základě pohlaví¹⁶⁶, které mají jak vertikální tak horizontální přímý účinek. Pak jsou ustanovení, které mají pouze vertikální přímý účinek. Jedná se třeba o článek 16 SES o zákazu vybírání vývozních daní a cel¹⁶⁷ nebo o článek 12 zakazující diskriminaci na základě národnosti¹⁶⁸. A nakonec přicházejí ustanovení SES, která vůbec přímý účinek nemají jako například článek 5 zakotvující zásadu subsidiarity¹⁶⁹ nebo články 136 a 137 týkající se sociální politiky¹⁷⁰. Již v rozsudku *Van Gend en Loos*¹⁷¹ ESD stanovil podmínky pro přímou aplikaci primárního práva ES: jedná se o jasné a bezpodmínečné ustanovení bez doplnění výhrady ze strany členského státu podřizující jeho provedení pozitivnímu aktu na národní úrovni. S použitím těchto kritérií by pak bylo možné rozřadit i ustanovení Charty podle toho jaký účinek by mohly mít v jednotlivých členských státech.

Nicméně v rámci zefektivnění aplikace Charty a zvýšení ochrany základních práv by bylo více než vhodné, aby byla možnost dovolávat se práv zaručených Chartou specifikována v samotném textu tohoto dokumentu. Nedá se předpokládat, že by každý jednotlivec znal judikaturu ESD ohledně přímého účinku primárního komunitárního práva a i kdyby tomu tak bylo, je aplikace a interpretace pravidel vytvořených ESD v některých případech značně nejasná. Otázka toho proti komu mohou práva zaručená Chartou je zcela zásadní, proto by tedy měla být jasně vyřešena. Jedním z řešení by bylo obecné ustanovení o vyloučení horizontálního účinku ohledně všech ustanovení Charty a

¹⁶⁴ Duheil de la Rochere J., *La Convention sur la Charte des droits fondamentaux et le processus de construction européenne*, *Revue du Marché commun et de l'Union européenne*, duben 2000, str.223

¹⁶⁵ ESD, *Dansk Supermarked*, 58/80

¹⁶⁶ ESD, *Defrenne*, 43/75

¹⁶⁷ ESD, *Denkavit*, 61/79

¹⁶⁸ ESD, *Kenny*, 1/78

¹⁶⁹ *Závěry Evropské Rady v Edinbourgu*, 1992

¹⁷⁰ ESD, *Sloman Neptun*, C-72 a 73/91

za druhý způsob lze označit rozšíření každého z příslušných článků Charty o ustanovení specifikující rozsah a účinek daných práv a zejména pak možnost jejich horizontálního účinku.¹⁷¹ Bohužel ale ani Lisabonská smlouva se touto otázkou nezabývá a s ohledem na to, že její přijetí je více než nepravděpodobné Charta zatím nemá ani právní závaznost natož přímý účinek jak už vertikální tak horizontální.

Summit v Laekenu v prosinci 2001 zdůraznil nutnost dalšího pokroku v rozvoji demokratické a občanské dimenze Evropské unie s poukazem na to, že „Evropa se nachází na křižovatce“. V deklaraci, vydané na závěr tohoto summitu, bylo rozhodnuto o ustavení nového Konventu, který měl rozhodnout spolu s dalšími otázkami i o budoucím právním životě Charty. Struktura tohoto Konventu se velmi podobá složení konventu, který vytvořil Chartu a jeho práce byla završena návrhem Smlouvy o ústavě pro Evropu. O tomto návrhu jednala mezivládní konference v říjnu 2004, která jej trochu zkorigovala a přijala jeho textaci. Smlouva o ústavě pro Evropu však byla odmítnuta v referendu o její ratifikaci a to jak v Nizozemí tak ve Francii v roce 2005. Po dvouleté pauze nutné k překonání krize vyvolané odmítnutím této smlouvy se zástupci jednotlivých států EU opět sešli na podzim roku 2007 a přijali tzv. Lisabonskou smlouvu, která má sice „pouze“ pozměnit současné smlouvy EU a ES, ale ve své podstatě se původní Smlouvě o ústavě pro EU velmi podobá a ve většině věcí se od ní vůbec neliší.

Oddíl 3

Evropský ombudsman

Instituce Evropského ombudsmana byla založena Smlouvou EU v roce 1992 a v roce 1995 zvolil Evropský parlament prvního Evropského ombudsmana. Evropský ombudsman vyšetřuje případy špatné správy v institucích a orgánech ES, jako jsou Evropská komise, Rada EU a Evropský parlament. Soudní dvůr a Tribunál 1. instance do jeho pravomoci nespádají vzhledem ke své nestrannosti a nezávislosti, která je soudům vlastní.

¹⁷¹ ESD, Van Gend en Loos, 26/62

¹⁷² Schwarz, J., « Charta základních práv Evropské unie a Úmluva o ochraně lidských práv », EMP, č.3-4, 2002

Evropský ombudsman provádí vyšetřování zejména na základě stížností jednotlivců, ale může jednat i z vlastní iniciativy. Evropský ombudsman šetří případy nedostatečné či nedobré správy a nesprávného úředního postupu (tzv. maladministration) institucí a orgánů Evropské unie. Jedná se o situace, kdy instituce nejedná v souladu s právem, nerespektuje zásady dobré správy nebo porušuje lidská práva. Ombudsman prošetřuje stížnosti proti institucím jako jsou například Evropská komise, Rada Evropské unie, Evropský parlament, Evropská agentura pro životní prostředí a Evropská agentura pro bezpečnost a zdraví při práci.

Většina stížností se týká administrativních průtahů, nedostatečné průhlednosti nebo odepření přístupu k informacím. Některé se také týkají pracovních vztahů mezi institucemi a jejich zástupci, přijímání zaměstnanců a průběhu výběrových řízení nebo také smluvních vztahů se soukromými firmami, např. při náhlém ukončení smlouvy.

Podat stížnost je oprávněn občan EU nebo kterákoliv fyzická nebo právnická osoba mající pobyt nebo registrované sídlo v některém z členských států EU. Stížnost musí být podána do dvou let od doby, kdy se občan dozvěděl o skutečnostech, na kterých je založena jeho stížnost. Není nutné, aby byl špatnou administrativou postižen osobně, stížnost by se však měla podat až poté, co byla dotyčná instituce nebo orgán na chybu upozorněna, například dopisem. Evropský ombudsman se nezabývá záležitostmi, které jsou současně projednávány soudem, nebo které již byly soudem urovnány.

Evropský ombudsman má docela široké vyšetřovací pravomoci a instituce a orgány ES mají povinnost mu poskytnout veškeré informace, které požaduje. Členské státy EU mu musí zase poskytnout informace, které mohou přispět k objasnění případů špatné správy institucí a orgánů ES. Nicméně tato vyšetřovací pravomoc sice může pomoci odhalit případné porušení základních práv institucemi a orgány ES, ale tím v podstatě pravomoci Evropského ombudsmana končí, neboť může pouze navrhnout řešení nápravy a v případě, že instituce jeho doporučení neakceptuje, může podat mimořádnou zprávu o případu Evropskému parlamentu. Tomu také každý rok předkládá výroční zprávu o své činnosti.

Instituce Evropského ombudsmana tedy znamená pro jednotlivce určitou možnost ochrany základních práv v případě jejich porušení ze strany institucí a orgánů ES.

Nicméně i v případě, že Evropský ombudsman shledá, že se stala chyba, jednotlivec nemá záruku, že dotčená instituce přijme jeho doporučení a problém bude vyřešen, neboť ombudsman nemá možnost jakkoliv zasáhnout v případě, že se tak nestane. Jeho zpráva Evropskému parlamentu sice může celou záležitost vnést na světlo a tím i na vědomí veřejnosti, ale v konkrétním případě to rozhodně nemusí znamenat, že se postižený jednotlivec domůže svých práv. Navíc nemůže nijak sledovat dodržování základních práv v případě aplikace komunitárního práva a práva EU jednotlivými členskými státy.

Oddíl 4

Zřízení Agentury Evropské Unie pro základní práva

Nařízením č. 168/2007 ze dne 15. února 2007 byla zřízena Agentura Evropské unie pro základní práva (dále jen "Agentura"), která nahradila Evropské středisko pro sledování rasismu a xenofobie. Agentura zahájila svou činnost dne 1. března 2007 ve Vídni, kde má své sídlo.

Agentura je decentralizovaným orgánem EU a měla by shromažďovat objektivní, spolehlivé a srovnatelné informace o dodržování základních práv a vývoji situace v této oblasti, analyzovat tyto informace se zaměřením na příčiny, důsledky a účinky nedodržování základních práv a zkoumat příklady správného postupu při řešení těchto záležitostí.

Předseda Evropské komise Barroso při zahájení činnosti Agentury ve Vídni řekl: „Zřízení agentury pro základní práva je krokem kupředu, který zajistí EU potřebnou odbornost v boji s diskriminací.“ Místopředseda Komise a zároveň komisař pro spravedlnost a vnitřní záležitosti Franco Frattini u této příležitosti prohlásil: „Musíme prosazovat dodržování základních lidských práv, pokud chceme žít v Evropě, na kterou můžeme být pyšní.“

Agentura má poskytovat příslušným orgánům a úřadům EU a jeho členskými státy pomoc a odborné znalosti o základních právech při provádění právních předpisů ES a EU a při přijímání opatření a rozhodování o postupech. Agentura však nemá zmocnění k prověřování jednotlivých stížností ani k výkonu normotvorných rozhodovacích pravomocí.

Akční plán Agentury bude stanoven během tvorby pětiletého víceletého rámcového programu, který má Rada přijmout po konzultaci s Evropským parlamentem. Mezi prioritní oblasti Agentury má patřit boj proti rasismu, xenofobii a s nimi spojené netoleranci.

Agentura bude úzce spolupracovat s ostatními orgány a institucemi jak na vnitrostátní, tak na evropské úrovni a rozšíří spolupráci s Radou Evropy a občanskou společností formou vytvoření Platformy pro základní práva.

Agentura pokrývá EU a jejích 27 členských států. V návaznosti na rozhodnutí příslušné Rady přidružení, která určuje konkrétní charakter, rozsah a způsob účasti, bude Agentura rovněž otevřena pro kandidátské země (Turecko, Chorvatsko a Bývalá jugoslávská republika Makedonie).

Klíčové je, že se činnost Agentury nebude překrývat s působností Rady Evropy, která je stále autoritou číslo jedna v oblasti lidských práv na evropském kontinentu. Agentura pro základní práva se zaměří pouze na základní práva v legislativním kontextu EU. S Radou Evropy by měla být v blízké době uzavřena dohoda o spolupráci. Agentura bude také úzce kooperovat s institucemi pro lidská práva jednotlivých členských států.

Podle nařízení č. 168/2007 Agentura koordinuje svou činnost s činností Rady Evropy za účelem zamezení duplicity a zajištění komplementarity a přidané hodnoty. Za tímto účelem uzavře Společenství dohodu s Radou Evropy s cílem navázat úzkou spolupráci mezi Radou Evropy a agenturou. Jednání mezi Komisí a generálním tajemníkem Rady Evropy započala v březnu 2007. Výsledek těchto jednání je nyní Radě EU předložen ke schválení.

Agentura má tedy za úkol koordinovat svoji činnost s radou Evropy a ne ji v oblasti ochrany lidských práv jakkoliv konkurovat. Vzhledem k působnosti a úkolům Agentury by však toto ani nebylo možné, neboť Agentura nemá žádné rozhodovací pravomoci a nemůže se zabývat stížnostmi jednotlivců na porušování základních práv. Agentura je tedy spíše konzultativním a monitorovacím orgánem orgánů EU a jeho vliv na postavení jednotlivce nemá a ani nemůže mít žádné přímé důsledky.

Z výše uvedeného je zřejmé, že novelizacemi primárního práva ES a EU se k žádnému uspokojivému řešení ochrany základních lidských práv v EU ani vztahů mezi ESD a ESLP zatím nedospělo. Tento proces je však v neustálém běhu a stále je diskutována několik možností jak tuto situaci vyřešit.

Kapitola VI

Možnosti úpravy vztahů mezi ESLP a ESD

Již po ratifikaci EULPS Francií v roce 1974 se někteří autoři a instituce ES začali zabývat otázkou vztahů mezi ESD a ESLP. Po vydání posudku ESD, kterým tento soud zamítl možnost přistoupení ES k EULPS se však tato diskuse přiostrčila a v současné době je řešena v rámci ratifikačního procesu tzv. Lisabonské smlouvy.

Oddíl 1

Nástupnictví ES nebo EU za členské státy v systému Rady Evropy

Poté, co se všechny členské státy staly zároveň smluvními stranami EULPS, řada autorů měla za to, že ES je vázáno touto úmluvou, neboť v rámci kompetencí, které mu byly svěřeny, nahradilo Evropské společenství členské státy. Tento názor vychází z článku 307 smlouvy ES týkajícího se smluvních závazků členských států uzavřených před nabytím účinnosti Smlouvy ES a na rozsudku ESD *International Fruit Company*¹⁷³ týkajícího se Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT).

Podle soudce Pescatore¹⁷⁴ jsou Evropská společenství vázána EULPS ve smyslu teorie mezinárodního práva o nástupnictví států. Evropské společenství bylo vytvořeno státy, které jsou vázány touto úmluvou. Vytvořením ES se tyto státy rozhodly vykonávat společně některé pravomoci, zejména v ekonomických a sociálních oblastech, ale výkon těchto pravomocí společně vytvořenými orgány neznamena, že dotyčné státy nejsou v těchto oblastech vázány EULPS. ES je tedy stejně zavázané EULPS jako její členské státy, které jej vytvořily a ESD je touto úmluvou vázáno stejně jako vnitrostátní soudy těchto států, z čehož vyplývá, že má povinnost nikoliv možnost EULPS aplikovat. Tato situace je důsledkem principu substituce (*effet de substitution*), který ESD uznal ohledně obchodních a celních mezinárodních smluv, zejména ohledně GATT. V rozsudku *International Fruit Company* ESD uznal, že ES bylo vázáno touto dohodou a popsal podmínky, za kterých je takovéto nástupnictví možné. Tyto podmínky jsou následující: státy byly vázány touto dohodou ještě před uzavřením smlouvy ES, vůle členských států, aby ES plnilo závazky vyplývající z této dohody, sledování stejných

¹⁷³ ESD, 12.12.1972, *International Fruit Company NV a další v. Produktschap voor Groenten en Fruit*, č. 21-24/72, Sběrka rozhodnutí ESD 1972, str. 1219.

cílů oběma organizacemi (zejména vzhledem k článku 131 smlouvy ES o společné obchodní politice), dodržování závazků vyplývajících z této dohody orgány ES a uznání transferu kompetencí členských států ES na ES ostatními smluvními státy dohody.

Podle Pescatore se jedná o teorii nástupnictví známou z mezinárodního práva veřejného, ale v tomto případě se nejedná ani o územní nástupnictví, ani o všeobecné nástupnictví, nýbrž o limitované funkcionální nástupnictví (*succession fonctionnelle limitée*). V rámci této teorie ES nemůže vykonávat pravomoci, které mu byly svěřeny zcela neomezeně. Naopak, orgány ES musí tyto pravomoci vykonávat tak, aby byla dodržována základní práva vyplývající z EULPS a ze společných ústavních tradic jeho členských států.

Profesor Paul Reuter¹⁷⁵ podporoval podobnou teorii a prohlásil, že je nutné uznat, že ES je vázáno přímo EULPS. Jeho odůvodnění je založeno zejména na skutečnosti, že EULPS předchází smlouvě ES: „Zcela jistě by bylo v rozporu s mezinárodním smluvním právem předstírat, že uzavřením nové mezinárodní smlouvy jsou státy zbaveny odpovědnosti vyplývající z EULPS, proto ES nastoupilo na místo smluvních států ohledně závazků vyplývajících z této úmluvy.“

Stejnou tezi podporuje i Dr. Toth¹⁷⁶, který má za to, že EULPS je závazná pro ES, neboť všechny členské státy ES jsou touto úmluvou také vázány.

Nicméně tato teze byla odmítnuta velkou částí autorů, podle nichž není možné jednoznačně tvrdit, že ES je vázáno EULPS z důvodu nástupnictví do práv a povinností jeho členských států¹⁷⁷. ESD použil teorii nástupnictví pouze v případě GATT a podmínky nástupnictví, které musí být v tomto případě splněny jsou velmi restriktivní, a

¹⁷⁴ Pescatore, P., „La Cour de Justice des Communautés européennes et la Convention européenne des droits de l'homme“, *Mélanges Wierde*, 1988, str. 441

¹⁷⁵ Profesor na fakultě ekonomie a právnických studií v Paříži

¹⁷⁶ Toth A. G., *Legal protection of individuals in the European Community*, North Holland publishing Co. Amsterdam, 1978, Volume 1- The individual and Community law, str. 109

¹⁷⁷ Cohen-Jonathan, G., *La Convention européenne des droits de l'homme et la Communauté européenne*, *Mélanges F. Dehousse*, 1979, volume 1, str. 157, Jacqué, J.-P., *Communauté Européenne et Convention européenne des droits de l'homme*, *Mélanges Boulouis*, Dalloz, 1991, str. 325, Lambert, E., *Les effets des arrêts de la Cour européenne des droits de l'homme*, Bruylant Bruxelles 1999, str. 463 a násl., Monet, H., *La Communauté européenne et la Convention européenne des droits de l'homme*, *RTDH* 1994, str.501, Rideau, J. -Renucci, J.-F., *Dualité de la protection juridictionnelle européenne des droits fondamentaux: atout ou faiblesse de la sauvegarde des droits de l'homme?*, *Justices*, No.6, duben/červen 1997, str. 95, Weitzel, L., *La Commission européenne des droits de l'homme et le droit communautaire*, *Mélanges Velu*, Bruylant Bruxelles 1992.

vůbec není jisté, že jsou splněny i v případě EULPS. Vzhledem k tomu, že ESD určil podmínky nástupnictví takto restriktivně, by bylo přehnané tvrdit, že implicitně uznal, že je EULPS vázán¹⁷⁸.

Oddíl 2

Přistoupení ES nebo EU k EULPS

Otázka přistoupení ES k EULPS je diskutována již delší dobu. V roce 1979 vydala Evropská komise Memorandum¹⁷⁹, ve kterém Radě navrhovala, aby ES přistoupila k EULPS. Evropský parlament tento návrh podpořil v resoluci z 27.4.1979¹⁸⁰, ale Rada nedosáhla konsensu ohledně této otázky.

Přistoupení ES k EULPS bylo také podporováno velkou částí doktríny¹⁸¹, neboť v něm spatřuje několik výhod. Instrukce Evropských společenství by byly podřízeny externí soudní kontrole, což by zvýšilo demokratickou věrohodnost Společenství, které by se takto ocitlo ve stejné situaci jako jiné smluvní strany EULPS. Jednotlivec by měl další možnost soudní ochrany proti porušování jeho základních práv a svobod, neboť po přistoupení by mohl podat stížnost přímo k ESLP, který by přímo rozhodoval o porušení práv zaručených EULPS normami komunitárního práva nebo vnitrostátními předpisy provádějícími komunitární právo.

Jestliže připustíme, že přednost komunitárního práva před vnitrostátním právem mohla být zpochybněna v souvislosti s ochranou lidských práv po vzoru rozhodnutí Solange německého ústavního soudu, tyto pochyby by byly odstraněny, neboť nedostatky ochrany lidských práv by byly odstraněny a tato práva procedurálně i materiálně zaručena.¹⁸²

¹⁷⁸ Jacqué, J.-P., *Communauté européenne et Convention européenne des droits de l'homme*, Mélanges Boulouis, Dalloz, 1991, str.325

¹⁷⁹ Memorandum Komise, 4.4.1979, Bulletin CE, suppl. 2/79

¹⁸⁰ Resoluce Parlamentu, 27.4.1979, JOCE, 21.5.1979, C 127, str.69

¹⁸¹ Benoit-Rohmer, F., *L'adhésion de l'Union à la Convention européenne des droits de l'homme*, RUDH 2000, str.57, Cohen-Jonathan G., *La problématique de l'adhésion des Communautés européennes à la Convention européenne des droits de l'homme*, Mélanges Teitgen, 1984, str.83, Toussaint, G., *L'adhésion de la Communauté européenne à la Convention européenne des droits de l'homme – Avis de la CICE* 2/94 du 28 mars 1996, Légipresse, Hjen 1996, str. 126, Wachsmann, P., *La Charte et le système de protection mise en place par la Convention européenne des droits de l'homme*, in *Regards sur l'actualité, Vers une Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne*, La documentation française, No. Spécial 264, srpen 2000, str. 81

¹⁸² Benoit-Rohmer, F., *L'adhésion de l'Union à la Convention européenne des droits de l'homme*, RUDH 2000, str.57

Na druhé straně je nutné zmínit i některé nevýhody vyplývající z přistoupení ES k EULPS. Největším problémem by byla podřízenost (subordination) Evropského soudního dvora Evropskému soudu pro lidská práva, což by nevyhnutelně znamenalo, že by ESD přestal být suverénním v oblasti výkladu základních lidských práv a svobod a musel by se podřítit rozhodovací praxi ESLP, neboť jeho rozsudky by byly kontrolovány Soudem ve Strasbourgu. V okamžiku, kdy Evropská komise navrhla Radě, aby ES přistoupila k EULPS, nebyla toho názoru, že by tato subordinace byla v rozporu s komunitárním právem, ale rozsudky ESLP jsou právně závazné, což je v rozporu s principem přednosti komunitárního práva¹⁸³. Další problém by mohl být spatřován ve skutečnosti, že ESLP je složen ze soudců pocházejících v některých případech ze států, ve kterých se koncepce demokracie a lidských práv liší od západoevropských demokracií¹⁸⁴. Tento argument je ovšem poněkud zvláštní, neboť jednotlivě členské státy by se podřítily soudu ve stejném složení a přistoupením ES k EULPS by vznikl závazek mezi všemi státy, které jsou členy Rady Evropy, těžko by bylo možné, aby

byl ESLP v případech zahrnujících ES složen pouze ze soudců z členských států ES. Tím by byl celý koncept ochrany lidských práv v rámci Rady Evropy zredukován na ochranu lidských práv v rámci daleko užším, tedy v rámci ES.

Další otázka je, kdo z EU, ES nebo členských států by nesl odpovědnost za porušení práv zaručených EULPS předpisy komunitárního práva. A dále není zřejmé, kterými protokoly by byla ES vázána, neboť ne všechny členské státy ES podepsaly všechny protokoly připojené k úmluvě, a členské státy vydaly různé deklarace a rezervy ohledně těchto protokolů a EULPS.

Dále byla diskutována otázka formy přistoupení ES k EULPS. Nejméně závaznou formou by byla možnost ESD přerušit řízení o žalobě a požádat ESLP o posudek ohledně ochrany lidských práv. Tento posudek by nebyl pro ESD závazný a mohl by rozhodnout jiným způsobem. Dále by bylo možné založit systém předběžných otázek po vzoru článku 234 Smlouvy ES. ESD by měl povinnost přerušit řízení a položit ESLP

¹⁸³Toussaint, G., L'adhésion de la Communauté européenne à la Convention européenne des droits de l'homme – Avis de la CJCE 2/94 du 28 mars 1996, *Légipresse*, říjen 1996, str. 126

¹⁸⁴Benoit-Rohmer, F., L'adhésion de l'Union à la Convention européenne des droits de l'homme, *RUDH* 2000, str.57

předběžnou otázku ve všech případech interpretace práv zaručených EULPS. ESLP by o této otázce rozhodl a ESD by měl povinnost se podřídít tomuto výkladu, což by znamenalo, že by ESLP měl poslední slovo ohledně souladu předpisů komunitárního práva s EULPS. Nevýhodou tohoto systému by nepochybně bylo prodloužení celého řízení. Nejdiskutovanější možností se nakonec stalo přistoupení ES k EULPS jako smluvní strana. Rada Evropy je ovšem otevřena pouze státům, proto by bylo nutné změnit její zakládající smlouvy a upravit zvláštní podmínky participace ES v tomto systému soudní ochrany lidských práv.

Ještě je důležité zmínit, že pravomoci Evropských společenství jsou omezené, mimo pravomocí, které členské státy přenesly na ES zůstávají plně suverénními, proto i po přistoupení ES k EULPS by byly i nadále odpovědny za porušení práv zaručených EULPS v oblasti všech pravomocí, které nepřenesly na ES. Na druhé straně ES by byla odpovědna za dodržování práv zaručených EULPS pouze v oblasti kompetencí, které jí byly svěřeny členskými státy.

§1 Posudek ESD 2/94

Tato debata trvala až do roku 1994, kdy se Rada rozhodla požádat ESD o posudek, ve kterém měl rozhodnout, zda má ES kompetence k tomu, aby přistoupilo k EULPS, a jestli je kontrola předpisů komunitárního práva Strasbourským soudem v souladu s komunitárním právním zřízením, zejména pak s pravomocemi Evropského soudního dvora. ESD vydal posudek 28.3.1996¹⁸⁵, ale zabýval se pouze otázkou kompetencí ES nikoliv otázkou souladu přistoupení k EULPS s komunitárním právem. Aby mohla být plně odpovězena otázka, zda přístup k EULPS bude slučitelný se zásadami Smlouvy ES, především s články 220 a 292 vztahující se k jurisdikci ESD, musí mít ESD dostatečné informace o ujednáních, kterými Společenství zamýšlí přistoupit k nynějšímu i budoucímu způsobu soudní kontroly, založeném EULPS. ESD měl za to, že nedostal podrobnější informace o řešeních, jak bude vypadat praktický efekt toho, že se ES podrobí jurisdikci mezinárodního soudu.

Při posuzování otázky, zda má ES pravomoc přistoupit k EULPS, vycházel ESD z článku 5 Smlouvy ES, podle kterého ES jedná v mezích pravomocí svěřených mu

¹⁸⁵ Posudek ESD, 28.3.1996, 2/94, posudek vydaný na základě článku 228§6 smlouvy ES

touto smlouvou a cílů v ní stanovených. To znamená, že ES má jen ty pravomoci, které na něj byly členskými státy přeneseny. Tento princip delegovaných pravomocí musí být respektován jak ve vnitřní činnosti, tak na poli mezinárodních vztahů.

Společenství jednají běžně na základě specifických pravomocí, které nemusejí být nutně projevem zvláštních ustanovení Smlouvy ES, ale musejí z nich vyplývat. Soud tedy stanovil, že kdykoliv komunitární právo vytvořilo pro instituce ES pravomoci v rámci svého vnitřního systému za účelem dosažení specifického cíle, je ES oprávněno vstoupit do mezinárodních závazků, které jsou nezbytné pro dosažení tohoto cíle, dokonce i v případech neexistence takového výslovného ustanovení¹⁸⁶.

Ovšem žádné ustanovení Smlouvy ES neposkytuje orgánům Společenství oprávnění vydávat předpisy nebo uzavírat smlouvy v oblasti lidských práv. Protože chybějí výslovná i implicitní zvláštní zmocnění, je nutno přezkoumat, zda článek 308 Smlouvy ES může být právním základem přistoupení k EULPS.

Článek 308 Smlouvy ES má tvořit pojistku v případech, kdy orgánům Společenství chybí výslovně nebo implicitně poskytnuté pravomoci ve zvláštních ustanoveních Smlouvy ES, které jsou však nutné k tomu, aby Společenství mohla, s ohledem na dosažení cíle zakotveného ve Smlouvě ES, plnit své úlohy¹⁸⁷.

Toto ustanovení sice tvoří nedílnou součást institucionálního systému založeného na principu delegovaných pravomocí, ale nemůže sloužit jako základ pro rozšíření rozsahu pravomocí

Společenství nad rámec vytvořený ustanoveními Smlouvy ES celkově, a zvláště těmi ustanoveními, které definují úkoly a činnosti Společenství. Článek 308 nemůže být v žádném případě použit jako základ pro přijetí ustanovení, jejichž účinek může ve své podstatě změnit Smlouvu bez dodržení procedury, která je pro tento účel stanovena.

ESD dále konstatoval, že ochrana lidských práv tvoří nedílnou součást obecných principů komunitárního práva, jejichž dodržování Soud zajišťuje. Pro tento účel Soud čerpá inspiraci z ústavních tradic společných pro členské státy a z hlavních směrů

¹⁸⁶ Šišková, N., Posudek č.2/94 Evropského soudního dvora ze dne 28.3.1996 přistoupení Společenství k Úmluvě na ochranu lidských práv a základních svobod, *Evropské Právo* 8/2002, str. 14

¹⁸⁷ Arnold, R., K předpokladům přistoupení Evropských společenství k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, *Právní rozhledy* 10/1996, str. 490

poskytovaných mezinárodními smlouvami na ochranu lidských práv, na kterých se členské státy podílejí nebo jsou jejich signatáři. V tomto ohledu má EULPS v rámci Společenství zvláštní význam.

Respektování lidských práv je sice předpokladem zákonnosti jednání Společenství, avšak přistoupení k EULPS by mělo za následek podstatnou změnu systému ochrany lidských práv ve Společenství, protože by představovalo svázání ES s jiným, a sice mezinárodním institucionálním systémem a převzetí všech ustanovení EULPS do právního řádu Společenství.

Takováto změna systému ochrany lidských práv v ES, která by měla zásadní institucionální dopad jak na Společenství, tak na členské státy, by měla ústavněprávní rozměr a svou podstatou by překračovala meze článku 308 Smlouvy ES. Proto tato změna může být uskutečněna pouze změnou Smlouvy ES.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že: „Společenství při současném stavu komunitárního práva nejsou kompetentní k přistoupení k Evropské úmluvě“.

§2 Význam posudku ESD 2/94

Tento posudek má velký význam pro vývoj ochrany lidských práv v právním řádu Společenství. ESD vypracoval ve své judikatuře rozsáhlou ochranu lidských práv, vytvořil tak soudní katalog základních práv, které podmiňují zákonnost předpisů přijatých institucemi ES. Při tvorbě tohoto katalogu ESD používá metodu kritického hodnocení, tedy srovnáváním práva zjišťuje, jaké koncepce ochrany lidských práv existují v určité otázce v členských státech ES. Takto nalezená koncepce je pak začleněna do struktury a cílů práva ES. Zdá se tedy, že tato koncepce je přijata jen potud, pokud se zdá být vhodná pro uskutečňování cílů Společenství¹⁸⁸. Přistoupením ES k EULPS by bylo nutné tento postoj změnit v souladu s výkladem práv zaručených EULPS Evropského soudu pro lidská práva.

Posudek tedy rámcově nastolil otázky nutnosti ústavních a institucionálních změn jak na úrovni Společenství, tak na úrovni EULPS. ESD podmínil přistoupení ES k EULPS změnou zřizovacích smluv ES a účastí Společenství v činnosti ESLP a ve Výboru

¹⁸⁸ Arnold R., K předpokladům přístupu Evropských společenství k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, Právní rozhledy 10/1996, str. 490

ministrů Rady Evropy. Zároveň soud prohlásil, že respektování lidských práv je podmínkou legality (lawfulness, právnost) aktů Společenství, což vedlo k otázce, zda ochrana lidských práv podmiňuje všechny činnosti a aktivity EU¹⁸⁹. Dle JUDr. Šiškové¹⁹⁰ je vhodné spojit odpověď na tuto otázku s cíli Společenství. Pokud efektivní realizace cílů Společenství vyžaduje přistoupení k EULPS a dohled ze strany Strasbourgského soudu pro lidská práva, což je názor Evropského parlamentu, Rady, Evropské komise i některých členských států, pak je možné tento závěr ESD vztáhnout i na další komunitární akce v tom smyslu, že tyto nikdy nesmějí být vedeny v rozporu se základními lidskými právy a zásadami demokracie. Mimo okruh této odpovědi ovšem zůstává otázka legality aktů přijatých institucemi EU v rámci třetího a zejména druhého pilíře.

Posudkem 2/94 tedy ESD naznačil, že ochrana lidských práv v EU a případné rozšíření jejích pravomocí musí vycházet ze společné vůle členských států. Tento postoj je nutné považovat za jediný správný, neboť ESD nemá sám o sobě pravomoc rozšiřovat kompetence ES nebo EU. Jedině členské státy v rámci Rady mohou dělat politická rozhodnutí, kterým by přistoupení ES k EULPS nepochybně bylo. Je pravda, že soudci ESD se spoléhali na to, že jejich výzva bude neprodleně vyslyšena a že se Rada bude tímto problémem zabývat. Otázka přistoupení k EULPS je však tak citlivá, že bylo zřejmé, že členské státy nedosáhnou potřebného konsensu k tomu, aby se něco vyřešilo. Teprve Konvent, který se zabýval sepsáním Smlouvy o ústavě, znovu otevřel otázku přistoupení k EULPS a jedna z jeho pracovních skupin dospěla k názoru, že nejlepším řešením vztahů mezi ESD a EULPS je právě přistoupení EU k EULPS.

Ještě před zasedáním Konventu o Smlouvě o ústavě zasedal Konvent, který byl pověřen sepsáním Charty základních práv EU. I v tomto kontextu byla probírána otázka přistoupení k EULPS. Autoři Charty se totiž museli odvolávat na některá práva již zaručená EULPS. Tato práva, zejména občanská a politická, pak do Charty převzali. Tato Charta sice nebyla považována za právně závaznou, ale generální advokáti a v některých případech i soudci ESD se na ni odvolávají. Existuje tedy reálné riziko různé interpretace stejných práv.

¹⁸⁹ Betten L. and Grief N., *EU Law and Human Rights*, London, 1998

¹⁹⁰ Šišková N., Posudek č.2/94 Evropského soudního dvora ze dne 28.3.1996 přistoupení Společenství k Úmluvě na ochranu lidských práv a základních svobod, *Evropské Právo* 8/2002, str. 14

§3 Výhody přistoupení

Výhod přistoupení ES k EULPS je hned několik. Toto přistoupení by zvýšilo ochranu lidských práv jednotlivců v poli působnosti komunitárního práva, neboť by to znamenalo možnost vnější soudní kontroly ochrany, čímž by byly odstraněny nedostatky soudní ochrany těchto práv uvnitř EU a to zejména velmi omezená možnost individuálních stížností na zrušení obecnějších komunitárních aktů.

Jednou z největších výhod by bylo podrobení komunitárních institucí vnější kontrole ze strany ESLP, pokud by se jednalo o porušení práv obsažených v Chartě a zaručených EULPS. Pokud by EU tuto kontrolu přijala, získala by legitimitu a demokratickou důvěryhodnost. Jednotlivec by měl možnost podat stížnost proti komunitárním aktům před opravdu nezávislým soudem, což by zvýšilo právní jistotu.

EU by se tak nacházela v podobné situaci jako smluvní státy EULPS. V tomto případě má jednotlivec možnost podat stížnost k ESLP pouze pokud vyčerpal všechny vnitrostátní cesty k dosažení určitého práva. Znamenalo by to tedy, že ESD by vlastně hrál stejnou roli jako vnitrostátní soudy členských států. Jednotlivec by hledal nápravu nejdříve komunitární cestou a ESD a/nebo TPI by kontroloval soulad napadeného komunitárního aktu s právy zaručenými Chartou a EULPS a teprve pak by měl jednotlivec možnost podat stížnost k ESLP. Pokud by jednotlivec neměl možnost hledat nápravu před komunitárními soudy, což je vzhledem k uzavřenosti přístupu k těmto soudům možné, mohl by se obrátit rovnou k ESLP, neboť by mu nemohlo být vyčítáno, že nevyužil všechny možné vnitřní cesty ochrany svých práv. EULPS by tak představovala vlastně subsidiární možnost ochrany práv jednotlivců, kteří se nacházejí v poli působnosti komunitárního práva.

Tato podřízenost ESD jinému soudu patřícímu do rozdílného mezinárodního institucionálního systému však byla zcela odsouzena samotným ESD v posudku 2/94. Je pravda, že v případě konfliktu v interpretaci lidských práv by měl ESLP poslední slovo, ale autonomie komunitárního práva by nebyla nijak závažně ohrožena, neboť ESLP vydává pouze deklaratorní rozhodnutí. Nemůže zrušit stávající legislativu ani ji nikterak měnit a omezuje se konstatování nesouladu vnitrostátních předpisů s právy zaručenými EULPS. Je pak na národních institucích, aby tyto předpisy změnily podle vlastních

pravidel. Z toho vyplývá, že by toto rozhodnutí i nadále náleželo do pravomocí komunitárních institucí, tedy vlastně členským státům.

Tato subordínace ESD, která by byla důsledkem přistoupení ES k EULPS, byla také kritizována z důvodu složení ESLP, který by o komunitárních aktech rozhodoval. Většina soudců, kteří tvoří ESLP, pochází v současné době ze států mimo EU a to ze států, jejichž demokratická tradice ještě není dostatečně zakořeněná, tedy alespoň ne v takové podobě, v jaké ji znají západoevropské státy.¹⁹¹ Tito soudci by také nemohli zcela zohlednit všechny zvláštnosti komunitárního práva. Tato kritika se ale nezdá být zcela opodstatněná, protože každý členský stát EU jednotlivě přijal pravomoci ESLP, aniž by zpochybnil jeho složení. Mimo to je možné přijmout některá opatření k tomu, aby byla reprezentace Unie v ESLP zaručena.

Ochrana lidských práv uvnitř EU by také byla posílena. Uznání pravomocí ESLP by vedlo k odstranění možných rozdílů v interpretaci a aplikaci ustanovení Charty základních práv EU, která byla převzata z EULPS. Inkorporace ustanovení EULPS do Charty nevyřešila všechny otázky. Spíše naopak, neboť stejná práva jsou vepsána do dvou různých dokumentů a jsou aplikována dvěma různými soudy, což nepochybně znamená, že mohou být vykládána odlišně. Skutečnost, že práva v Chartě jsou někdy koncipována jinak než v EULPS a ekonomický kontext EU, v jehož světle by měla být tato práva aplikována, vedou ESD k tomu, aby tato práva interpretoval jinak a to jak ohledně jejich obsahu tak jejich eventuálních omezení.

Vyhlášení Charty základních práv EU však tato rizika nikterak nezhoršuje. I kdyby Charta přijata nebyla, rozdíly ve výkladu ustanovení EULPS by mohly existovat, protože ESD vyvinul vlastní interpretaci práv obsažených v EULPS a to prostřednictvím obecných principů komunitárního práva.

Přistoupení EU k EULPS by vedlo k tomu, že práva převzatá z EULPS do Charty by byla v posledním stupni kontrolována jediným soudem a to ESLP. Byl by tak zaručen soulad v interpretaci základních práv a minimální standard lidských práv a to ve prospěch právní jistoty všech občanů EU.

Jednou z největších výhod přistoupení by pak bylo rozšíření procedurálních možností jednotlivce v případě porušení jeho základních práv. Jednotlivec v podstatě nemá

možnost podat stížnost k ESD v případě porušení základních práv obecným komunitárním aktem, tedy zejména směrnicí nebo nařízením. Může tak pouze podat žalobu proti rozhodnutím nebo absenci rozhodnutí, která se ho přímo a osobně týkají nebo kterých je adresátem. Proto by bylo vhodné, stejně jako to požaduje Evropský parlament, aby ESD rozšířil možnost podání žaloby na zrušení komunitárních aktů a to zejména v oblasti ochrany lidských práv. Z judikatury ESD je ale zřejmé, že se takovému rozšíření brání a to ze dvou důvodů. Jednak se obává toho, že nebude schopen řešit všechny žaloby, jejichž počet by se tak radikálně zvýšil, a pak nechce zasahovat do rozhodovacích kompetencí Rady a členských států, neboť se domnívá, že by se v podstatě jednalo o změnu zakládajících smluv, které podmínky přijetí žaloby ESD přímo definují. Podle samotného ESD není tento nedostatek příliš závažný, protože jednotlivec může vždy podat žalobu na mimosmluvní odpovědnost ES za nezákonný akt¹⁹². Podle judikatury ESD je ES odpovědna za „poškození vyššího zájmu“¹⁹³, kterým ochrana základních lidských práv nepochybně je.

Dále je pak nutné zmínit, že národní soudce má docela širokou možnost požádat ESD o posouzení interpretace nebo platnosti komunitárních aktů v rámci předběžné otázky. V případě zpochybnění platnosti komunitárního aktu má sice národní soudce povinnost otázku položit, ale může tuto žalobu sám zamítnout, aniž by otázku ESD položil, a to i kdyby se jednalo o porušení základních práv. Jednotlivec může na národním soudci požadovat, aby předběžnou otázku položil, ale je na jeho volném uvážení, jestli tak učiní nebo ne. I toto uvážení však není neomezené. V rozsudku Salamander¹⁹⁴ TPI naznačil, že v rámci článku 10 SES jsou členské státy povinny loajálně spolupracovat a přispívat k vytvoření uceleného systému cest stížností¹⁹⁵ vytvořených SES a určených k tomu, aby komunitárním soudům umožnil kontrolovat zákonnost komunitárních aktů. V případě Kobler¹⁹⁶ týkajícího se předběžné otázky o podmínkách odpovědnosti státu za porušení komunitárního práva pak ESD uvedl, že původem porušení může být i rozhodnutí národního soudu, v tomto případě rakouského nejvyššího správního soudu.

¹⁹¹ Benoit-Rohmer, F., „L'adhésion de l'Union à la Convention européenne des droits de l'homme“, RUDH 2000, str.58

¹⁹² Rozsudek TPI, Salamander a ostatní z 27 června 2000, spojené případy T-172/98 a T-175/98

¹⁹³ „atteinte à un intérêt supérieur“

¹⁹⁴ Rozsudek TPI, Salamander a ostatní z 27 června 2000, spojené případy T-172/98 a T-175/98

¹⁹⁵ „système complet de voies de recours“

¹⁹⁶ Rozsudek ESD, Kobler ze 30. září 2003, C-224/01

Pokud národní soud rozhodující v posledním stupni zcela neodůvodněně odmítne¹⁹⁷ položit ESD předběžnou otázku, může to být považováno za porušení komunitárního práva, které by vedlo k odpovědnosti členského státu za toto porušení. V tomto případě se nejednalo o porušení základních práv, ale zdá se, že ESD využil příležitosti k tomu, aby národním soudům naznačil, že komunitární soudní systém nemůže bez používání předběžných otázek fungovat. Soudci ESD si jsou dobře vědomi toho, že správná aplikace komunitárního práva je závislá na tom, jak k němu přistupují národní soudci, kteří jsou považováni za „obecné soudce komunitárního práva“^{198a}.

Francouzští soudci, kteří by po skoro padesáti letech aplikace komunitárního práva s ním neměli mít žádné problémy, sami přiznávají, že vše raději řeší podle národních předpisů a teprve v případě, že samy strany navrhnou, aby se věc posuzovala i podle komunitárního práva, se jím zabývají.¹⁹⁹ Z toho vyplývá, že význam rozsudku Kobler je obrovský. Pokud je možné odsoudit členský stát v rámci žaloby na porušení komunitárního práva²⁰⁰ a/nebo ho učinit odpovědným za toto porušení za to, že národní soud neaplikuje nebo špatně aplikuje komunitární právo a/nebo nepoloží předběžnou otázku v případě, kdy ji položit měl, každý soudce bude více méně nucen se komunitárním právem zabývat a to i tehdy, kdy by to podle dosavadní praxe nedělal.

Principy vyplývající z rozsudku Kobler byly ESD potvrzeny a upřesněny v rozsudku *Traghetti del Mediterraneo SpA v. Itálie*,²⁰¹ ve kterém ESD rozhodl, že národní legislativa, která obecně vylučuje odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva soudem, proti jehož rozhodnutím není opravný prostředek, s odůvodněním, že tento soud vykládal právo a hodnotil důkazy, je v rozporu s komunitárním právem. Stát bude v tomto případně odpovědný za škodu způsobenou jednotlivci, jestliže daný soud zcela zjevně ignoroval (zneuctil) právo, které měl použít.²⁰² Toto „zjevné ignorování práva“ se posuzuje podle stupně jasnosti a přesnosti porušených ustanovení a omluvitelné či neomluvitelné povahy chyby, kterou

¹⁹⁷ „refus manifestement injustifié“

¹⁹⁸ „juge commun du droit communautaire“

¹⁹⁹ Rozhovor se soudci Obchodního tribunálu v Paříži v rámci setkání mezi soudci a studenty práva v Justičním paláci v březnu 2005 (Rencontre entre étudiants de droit et magistrats du Tribunal de commerce de Paris au Palais de justice, Mars 2005)

²⁰⁰ Recours en manquement

²⁰¹ ESD, rozsudek z 13.6.2006, *Traghetti del Mediterraneo SpA v. Itálie*, C-173/03

²⁰² „La responsabilité de l'Etat peut être engagée, si la juridiction judiciaire a méconnu de manière manifeste le droit applicable.“

soud při svém rozhodování udělal. V tomto případě se opět jednalo o to, že soud nejvyšší instance nepoložil ESD předběžnou otázku, jejíž zodpovězení ESD bylo rozhodující pro řešení celého případu.

Je to nepochybně posun k efektivnější ochraně lidských práv v EU, protože pravděpodobnost toho, že se komunitární akt porušující lidská práva dostane v rámci předběžné otázky k ESD je vyšší. Nicméně je nutné poznamenat, že vyřízení předběžné otázky ESD je velmi zdlouhavé a čím dál zdlouhavější, takže efektivita ochrany lidských práv tím může být dotčena. Jedním z kritérií efektivní soudní ochrany je právě doba, za kterou je soud schopen o věci rozhodnout. Judikatura týkající se článku 6 EULPS a práva na spravedlivý proces klade na toto kritérium velký důraz a to jak ESD tak ESLP. Paradoxem však je, že doba řízení před oběma těmito soudy se stále prodlužuje a v některých případech byla až šest let, což může být jen těžko považováno za dobu přiměřenou.

Je tedy zřejmé, že komunitární soudní systém neposkytuje jednotlivci dostatečnou možnost domáhat se ochrany jeho základních práv při jejich porušení ze strany institucí ES. Dokud nebude mít možnost zpochybnit zákonnost komunitárních aktů a to hlavně obecných přímo před ESD, aniž by byla přípustnost žaloby podmíněna jako nyní, nebude soudní ochrana základních práv v poli působnosti komunitárního práva dostatečně účinná.

Jednotlivec také nemá možnost zpochybnit legalitu národního předpisu aplikujícího komunitární akt, kterým jsou porušena lidská práva, před ESD. I zde může pouze žádat národního soudce, aby položil ESD předběžnou otázku o platnosti tohoto komunitárního aktu. Další možností, kterou má jednotlivec v tomto případě je podat stížnost na stát přímo před ESLP, ale to až po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků, což může také trvat velmi dlouho. Pokud by v tomto případě ESLP rozhodl, že národní předpis aplikující komunitární akt porušuje práva zaručená EULPS, dotyčný členský stát by se nacházel ve svízelné situaci. Musel by se rozhodnout, zda bude respektovat rozhodnutí ESLP nebo se bude držet pravidla aplikační přednosti komunitárního práva. Pokud by se členský stát rozhodl, že nebude aplikovat komunitární akt, který byl ESLP prohlášen za porušující lidská práva, mohla by proti němu Komise zahájit řízení podle článku 226 SES. Má-li Komise za to, že členský stát neplní povinnosti, které pro něho vyplývají ze SES, může tento stát požádat, aby se k tomuto porušení SES vyjádřil a

není-li toto vyjádření uspokojivé může celou záležitost předat ESD, který rozhodne, zda byla SES opravdu porušena.

Pokud by ESD rozhodl, že členský stát své povinnosti porušil, vydal by o tom rozsudkem kterému by se stát musel podřídit, neboť v opačném případě by mohla Komise zahájit další řízení, tentokrát podle článku 228 SES, které by mohlo vést až k uložení sankcí dotyčnému členskému státu. Tato sankce by měla podobu buď paušální částky nebo denního penále. EULPS žádnou takovou sankci nepředpokládá. Tato situace však v souvislosti s ochranou lidských práv nikdy nenastala a s největší pravděpodobností ani nenastane, protože v rámci řízení podle článků 226 a 228 SES probíhají jednání mezi zástupci Komise a členského státu, během kterých by se sama Komise nepochybně snažila o to, aby byl problém nesouladu komunitárního aktu s EULPS vyřešen, aniž by byl stát odsouzen za respektování rozsudku ESD. A pokud by se případ dostal až před ESD, tak by se tento soud nejspíš snažil o to, aby členský stát za takové porušení komunitárního práva nemusel odsoudit. Otázkou je, zda ESD může v rámci řízení podle článků 226 a 228 SES prohlásit, že komunitární akt, který měl být členským státem porušen, je neplatný pro nezákonnost, tedy v tomto případě pro porušení lidských práv. V rozsudku z roku 1988²⁰³ ESD tuto možnost nepřipustil, ale v tomto případě se jednalo o individuální rozhodnutí adresované přímo danému členskému státu a ESD chtěl tímto odmítnutím potrestat to, že se stát nepokusil o zrušení tohoto rozhodnutí v rámci článku 230 SES. V jiném rozsudku,²⁰⁴ ve kterém se jednalo o nařízení, ale ESD projednával argumenty členského státu o neplatnosti určitých jeho ustanovení. Zdá se tedy, že členský stát se může v průběhu řízení podle článku 226 SES dovolávat neplatnosti nařízení nebo některých jeho ustanovení. Tato možnost je se zdá být v rozporu s obecnou zásadou nezávislosti jednotlivých řízení před ESD vyjádřenou v rozsudku z roku 1988. Na druhé straně mohou být platnost obecných komunitárních aktů zpochybněna v rámci výjimky neplatnosti, zatím co u individuálních aktů to možné není. "Nezákonné nařízení tedy není nedotknutelné, zatím co individuální akt v zásadě ano."²⁰⁵

²⁰³ ESD, rozsudek z 30. června 1988, Komise v. Řecko, 226/87

²⁰⁴ ESD, rozsudek z 18. září 1986, Komise v. Německo, 116/82

²⁰⁵ Manin P., *Droit constitutionnel de l'Union Européenne*, Pedone, 2004, nové vydání, str.389

Přistoupením ES a/nebo EU k EULPS by se tyto problémy a nejasnosti v judikatuře ESD ohledně možnosti zpochybnění platnosti komunitárních aktů vyřešily, protože by se výklad práv zaručených EULPS sjednotil a ESLP by rozhodoval vždy v poslední instanci. Stížnost podaná k ESLP není vázána na lhůty běžící od vydání aktu, ale na lhůty běžící od posledního národního rozhodnutí ve věci. Proto by lhůta běžela od rozhodnutí ESD nezávisle na době vydání komunitárního aktu a mohla by být zpochybněna i platnost aktů, pro které vypršela lhůta dvou měsíců před ESD, tedy lhůta pro podání žaloby na neplatnost podle článku 230 SES. Otázkou však zůstává, zda by vypršení této dvouměsíční lhůty, tedy nemožnost podání stížnosti pro neplatnost komunitárního aktu k ESD, byla považována za překážku podání stížnosti k ESLP pro porušení práv zaručených EULPS. Stížnost k ESLP musí být podána do šesti měsíců od posledního vnitrostátního rozhodnutí, ale úmluva už neupravuje případ, kdy stěžovatel nedodržel lhůty k podání vnitrostátních opravných prostředků. Námitku, že stěžovatel nevyčerpal všechny dostupné vnitrostátní opravné prostředky, podává vláda dotčeného státu, v případě ES by se tedy jednalo o Komisi. Stěžovatel se hájí tím, že namítaný právní prostředek byl vyčerpán nebo že takový právní prostředek není efektivní a adekvátní. „Při své obhajobě by stěžovatel měl vznést, že v rámci vnitrostátního řízení dodržel procesní lhůty při všech podáních vedoucích k vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků.²⁰⁶“ Pokud by tedy členský stát nedodržel dvouměsíční lhůtu pro podání žaloby pro neplatnost daného komunitárního aktu, mohlo by se stát, že by ESLP jeho stížnost nepřijal.

Na druhou stranu, pokud by byl stěžovatelem jednotlivec, jehož možnosti podat žalobu na neplatnost komunitárního aktu jsou velmi omezené, je pravděpodobné, že by ESLP nepovažoval za překážku to, že případ nebyl projednán před ESD. Kdyby byly pravomoci ESD ohledně žalob jednotlivců rozšířeny, což se zatím nepředpokládá, neboť ani Smlouva o ústavě s takovým rozšířením nepočítá, je možné, že i jednotlivec by nejdříve musel podat žalobu k ESD.

Tyto hypotézy však předpokládají, že přistoupení ES a/nebo EU k EULPS bude mít za následek určitou subordinaci ESD ESLP, že bude ESD považován za vnitrostátní soud. Vzhledem k tomu, že ESD ve svém stanovisku 2/94 prohlásil, že taková subordinace by

²⁰⁶ Prouzová A., Evropský soud pro lidská práva, organizace, pravomoci, řízení, Linde Praha a.s., 2004,

byla v rozporu s komunitárním právním systémem, zdá se, že by toto přistoupení mělo jinou formu než pro státy. Nejpravděpodobněji by pak vznikl jakýsi systém předběžných otázek směřujících z Lucemburku do Strasbourg.

Dalo by se to tedy shmout tak, že přistoupením k EULPS by byla vyloučena možnost, aby byla zpochybněna přednost komunitárního práva. Ohledně rozdílného výkladu práv zaručených EULPS by měl členský stát dvě možnosti. Buď bude respektovat požadavky EULPS a bude riskovat, že bude odsouzen ESD v rámci řízení podle článku 226 SES, nebo tyto požadavky respektovat nebude a bude mít mezinárodní odpovědnost za porušení mezinárodní smlouvy. Za těchto podmínek by členský stát mohl začít systematicky kontrolovat soulad komunitárních aktů, které má aplikovat s požadavky vyplývajícími z EULPS. V případě, že by se tento akt byl v rozporu s těmito požadavky, členský stát by jej pak odmítl aplikovat. Existuje tedy reálné riziko toho, že se vrátíme k logice judikatury německého ústavního soudu Solange nebo italského ústavního soudu Frontini²⁰⁷. Přistoupení k EULPS by zaručilo existenci jednoho systému kontroly souladu komunitárního práva s právy zaručenými EULPS, která by rozptýlila obavy národních ústavních soudů. Toto by pak umožnilo lépe zaručit jednotnou aplikaci komunitárního práva v rámci EU.

Přistoupení k EULPS by mělo i obrovský politický význam a důvěryhodnost EU na mezinárodní scéně by byla posílena. EU vždy respektovala lidská práva a práva menšin, ale ve vztahu ke státům mimo EU by bylo její postavení rozhodně posíleno. V dnešní době se zdá být trochu absurdní, že EU udělala z respektování lidských práv jednu z nejdůležitějších podmínek udržování obchodních vztahů v rámci zahraniční obchodní politiky a rozvíjení společné zahraniční politiky, aniž by byla sama vázána EULPS. Stejně tak vyžaduje od přistupujících zemí, aby lidská práva respektovaly, aniž by byla sama ochotná se podřídit vnější kontrole jejich dodržování a to přes to, že má normativní pravomoci dopadající na občany EU. Přijetí Charty základních práv EU tyto nedostatky odstraňuje jen částečně, ale kontrola ze strany Strasbourského soudu by ukázala, že práva zaručená EULPS tvoří součást hodnot společných celé Evropě.

str. 46

²⁰⁷ Rozsudek Italského ústavního soudu, č. 183/73 z 27. prosince 1973, Frontini e Pozzani v. Min. Fin.

§4 Modality přistoupení

Pokud by se EU rozhodla k EULPS přistoupit, toto přistoupení by mohlo mít různé podoby. Nejvýznamnější otázkou by pak bylo, zda by se jednalo o plné a kompletní přistoupení nebo naopak omezené.

Nejméně závaznou modalitou by byla možnost ESD požádat ESLP o stanovisko pokaždé, když by řešil otázku souladu komunitárního práva se základními lidskými právy zaručenými EULPS. Soud v Lucemburku by pak musel přerušit řízení až do doby, kdy by soudci ze Strasbourgu vydali své stanovisko. Toto řešení je doporučované Radou Evropy a jeho výhodou by bylo zachování autonomie komunitárního práva, protože ESD by si mohl ze stanoviska ESLP vybrat pouze ty prvky, které by považoval za nutné pro vyřešení daného případu. Stanovisko ESLP by ale nebylo pro ESD závazné, což by znamenalo, že by se od něho mohl odchýlit a problém rozdílné interpretace práv zaručených EULPS by přetrvával, tedy alespoň teoreticky, neboť by bylo absurdní se domnívat, že ESD by schválně rozhodl v rozporu s názorem ESLP.

Další možností přistoupení, více závaznou pro ESD, by byl systém předběžných otázek. ESD by měl povinnost přerušit řízení, jestliže by se jednalo o otázku týkající se práv zaručených EULPS, a případ odkázat ESLP. Soud ve Strasbourgu by tak měl poslední slovo, neboť by sám o daném případě rozhodoval, rozhodoval by tedy přímo o souladu komunitárního práva s EULPS. Toto řešení však nemá podporu samotného ESD, který argumentuje tím, že vzhledem k tomu, že on sám často odpovídá na předběžné otázky, celé řízení by se ještě značně protáhlo, kdyby se muselo čekat ještě na odpověď ESLP. Tak bylo ohroženo dodržování zásady přiměřené lhůty v rámci práva na spravedlivý proces, přestože podle samotného ESLP se doba vyřizování předběžných otázek do celkové doby řízení nezapočítává²⁰⁸. Ještě navíc by tento systém nijak nepomohl zlepšit procesní postavení jednotlivce v rámci ochrany lidských práv, neboť jediným, kdo by mohl předběžnou otázku ESLP položit, by byl pouze ESD. Jednotlivec by se na ESLP sám obrátit nemohl.

Z tohoto hlediska se zdá být přímé přistoupení EU k EULPS nejlepším řešením, protože by záleželo na iniciativě jednotlivce, zda se ochrany svých práv porušovaných komunitárním právem bude u ESLP domáhat. Toto řešení by odpovídalo filosofii EULPS, která nechrání pouze konkrétní práva jednotlivce, ale zároveň se snaží o to, aby

měl jednotlivec procesní možnosti se těchto práv domáhat. V tomto případě by se pak mohl sám ovlivnit délku řízení, která by se podáním žaloby k ESLP nepochybně prodloužila.

Dalším přínosem přímého přistoupení by byla možnost samotné EU se před ESLP bránit a bránit komunitární akty, které by byly stěžovatel označeny jako porušující práva zaručená EULPS. V současnosti se může totiž EU bránit pouze prostřednictvím členských států, které jsou smluvními stranami EULPS.

§5 Nezbytné technické úpravy

Pokud by se Rada ministrů rozhodla změnit zakládající smlouvy a umožnit tak přistoupení EU nebo ES k EULPS, bylo by nutné přistoupit k některým technickým úpravám. Tyto úpravy by byly předmětem jednání uvnitř Rady Evropy se všemi státy, které jsou smluvními stranami EULPS. Účinností Protokolu č. 11 k EULPS (od 1.11.1998) byly odstraněny některé překážky přistoupení a to zejména intervence Výboru ministrů ve stádiu vypořádání sporů.

Nový Protokol č. 14 byl pak podepsán dne 13.5.2004, jehož hlavním záměrem je vypořádání se se stále narůstajícím počtem individuálních stížností²⁰⁹, ve svém článku 17 obsahuje návrh změny článku 59 EULPS o otevírá cestu k přistoupení EU k EULPS. Otázka zda k EULPS přistoupí EU nebo ES by se tím mohla zdát vyřešená, neboť výše zmíněný Protokol č. 14 EULPS jasně říká, že „EU může přistoupit k EULPS.“ Toto odpovídá i ustanovením Lisabonské smlouvy, která má nahradit odmítnutou Smlouvu o ústavě pro EU. Tato smlouva stanoví, že „EU přistoupí k EULPS“, čímž dává EU potřebné kompetence pro takové přistoupení. Ochrana lidských práv a kontrola ze strany ESLP by se tak měly vztahovat i na druhý a třetí pilíř. Bylo by absurdní, kdyby se práva obsažená v Chartě základních práv EU vztahovala na všechny tři pilíře zatím, co práva zaručená EULPS by byla omezena pouze na oblast prvního pilíře.

Někteří argumentují tím, že EU zatím nemá právní subjektivitu, ale tento argument neodpovídá tomu, co se děje na mezinárodní scéně, neboť EU například rozšířila aplikaci Schengenské smlouvy na Island a Norsko, aniž by se to stalo předmětem zpochybnění ze strany jiných subjektů mezinárodního práva. EU také vysílá své

²⁰⁸ ESLP, rozsudek z 26. února 1998, Pafitis a ostatní v Řecko ; č. 20323/92

zástupce nebo pozorovací mise do zahraničí. Za těchto podmínek nic nebrání tomu, aby byla uznána její mezinárodní odpovědnost za porušení pravidel mezinárodního práva v souladu s judikaturou Mezinárodního soudního tribunálu o odškodnění za škody způsobené v rámci služby v OSN. Podle kritérií vyplývajících z této judikatury by tak EU mohla přistoupit k EULPS.

Rozsah přistoupení EU by byl limitován jejími kompetencemi, takže členské státy by zůstaly odpovědnými za porušení práv zaručených EULPS akty v rámci jim ponechaných kompetencí zatím, co EU by se odpovídala za porušení vyplývající z aktů přijatých v rámci jejích kompetencí uvedených v zakládajících smlouvách nebo vyjádřených v judikatuře ESD.

Dalším problémem je to, kdo by byl za porušení EULPS komunitárním právem odpovědný, zda EU, ES nebo členské státy jednotlivě. EU nebo ES by byla odpovědná pouze v případě, že členskému státu v rámci aplikace komunitárního práva nenechala žádnou nebo velmi omezenou možnost volného uvážení. V opačném případě by byl za toto porušení odpovědný samotný členský stát. Mohlo by tak dojít k tomu, že některé státy budou komunitární akt nechávající jim širokou možnost volného uvážení aplikovat způsobem porušujícím práva zaručená EULPS a některé státy se takového porušení nedopustí. V tomto případě by tak nebylo spravedlivé, aby se takové porušení nesly odpovědnost všechny státy prostřednictvím EU nebo ES.

Podmínka vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků by nemělo činit potíže, neboť stěžovatel by musel podat žalobu i u ESD pouze v případě, kdy mu to článek 230 SES umožňuje. Nebo by mohl nejdříve podat žalobu k národnímu soudu, který by pak položil ESD předběžnou otázku v souladu s článkem 234 SES. V případě Dufay²¹⁰ týkajícího se výpovědi úředníka Evropského parlamentu Komise pro lidská práva rozhodla, že bude ESD považovat za vnitrostátní soud a řízení před ním za jeden z opravných prostředků, které musí stěžovatel vyčerpat, aby byla jeho stížnost k ESLP přijatelná. Důsledkem tohoto řešení je, že pravidlo vyplývající z článku 35 odst.2 b EULPS, tedy že obdobná stížnost nebyla projednána jiným mezinárodním soudem, se nepoužije a že tedy řízení před ESD nijak přijatelnosti stížnosti před ESLP nevyklučuje.

²⁰⁹ Např. pro srovnání v roce 1998 bylo těchto stížností 5979 a v roce 2001 už 13858, což nárůst o více než 130%.

²¹⁰ Christiane Dufay, stížnost č. 13539/88, 19. ledna 1989

Pokud by byla zavedena individuální stížnost proti komunitárním aktům před ESLP, někteří mají za to, že by bylo nutné vyloučit možnost EU nebo ES podávat mezistátní stížnosti podle článku 33 EULPS. Nebylo by vhodné, aby mohly komunitární instituce podávat stížnosti proti členským státům k ESLP a tak nechat externí soudní instanci řešit její vnitřní problémy. K řešení těchto problémů jsou určeny jiné postupy a to zejména článek 7 SEU, který umožňuje pozastavení práv vyplývajících ze zakládajících smluv členskému státu, který by soustavně vážným způsobem porušoval základní práva zmíněná v článku 6 SEU.

Nejdůležitější otázkou je pravděpodobně zastupování ES a/nebo EU před ESLP. V současné době nemá ES potřebné prostředky k tomu, aby se mohla před Strasbourgským soudem hájit v případě stížnosti přímo proti komunitárnímu aktu nebo proti národnímu opatření aplikujícímu takový akt. Evropská komise již ve svém Sdělení z roku 1990 zdůraznila že: „k tomu, aby byla zaručena plná účast ES v orgánech Rady Evropy, musí být ES reprezentována jako taková před Komisí pro lidská práva a před ESLP²¹¹.“

Není možné žádat od soudců mající národnost členských států EU, aby převzali roli EU/ES a hájili ji před ESLP. EU/ES by se tak nacházela v v jiném postavení než ostatní smluvní státy EULPS a to přesto, že jsou vázány stejnými ustanoveními. Navíc tyto soudci nejsou vybírány na základě jejich znalostí komunitárního práva, ale na základě znalostí jednotlivých národních právních řádů, takže by byla EU/ES znevýhodněna v porovnání s ostatními stranami EULPS.

Jedním z řešení by bylo, aby byl do Strasbourgu jmenován soudce *ad hoc*, který by zasedal vždy, pokud by se jednalo o případ týkající se EU/ES. Umožnilo by EU/ES se hájit vhodným způsobem před ESLP. Na druhou stranu by ale soudce, který by zasedal pouze takto příležitostně, neměl čas se dostatečně seznámit s fungováním a způsobem uvažování soudu, takže i v tomto případě by mohla být EU/ES znevýhodněna oproti ostatním smluvním stranám EULPS.

Dále by bylo možné ustanovit zvláštní soudní senát složený z větší části ze soudců pocházejících z členských států EU/ES. Toto řešení má podporu některých soudců

²¹¹ Communication de la Commission de 1990, „Afin d'assurer a la Communauté la pleine participation au sein des organes de la Convention, la Communauté devra être représentée en tant que telle auprès de la Commission et de la Cour des droits de l'homme.“

ESLP a mohlo by EU/ES zaručit, aby byly případy, ve kterých je implikována, souzeny soudci znajícími komunitární právo a jeho zvláštnosti. Odpůrci tohoto řešení ovšem namítají, že by se tak EU/ES stala zároveň soudcem i stranou sporu, a proto by bylo lepší, kdyby bylo ES zastoupeno jedním „komunitárním soudcem“ zvoleného za tímto účelem. Bylo by pouze nutné najít způsob volby tohoto soudce a to takový, který by zahrnoval i intervenci Evropského parlamentu, jež by mu dala určitou legitimitu.

Přistoupení ES a/nebo EU k EULPS se zdá být nevyhnutelným krokem k tomu, aby byla EU považována za společenství respektující lidská práva. Velkou roli hraje také Charta základních práv EU, neboť EU nemůže ve světě hlásat lidská práva a vyžadovat jejich ochranu, aniž by byla sama vázána nějakým oficiálním dokumentem zahrnujícím práva, jejichž respekt sama zaručuje. Přijetí Charty by ale mělo být doprovázeno přistoupením k EULPS, protože tak by byl nahrazen deficit v ochraně lidských práv v rámci EU. Za těchto podmínek by bylo vhodné, aby přijetí Charty jako právně závazného dokumentu a přistoupení k EULPS přišly ve stejnou dobu. Systém ochrany lidských práv by tak byl kompletní a EU by se musela podřídit vnější kontrole dodržování závazků, jejichž respekt sama vyžaduje. Možná by tedy bylo lepší dobrovolné přistoupení EU a/nebo ES k EULPS než přistoupení *de facto* vyplývající z toho, že komunitární i jiné akty EU, stejně jako národní předpisy aplikující tyto akty, mohou být zpochybněny před ESLP, aniž by mohla být EU/ES oficiálně zastoupena v řízení nebo aniž by se mohla vhodně hájit.

Oddíl 3

Lisabonská smlouva modifikující Smlouvu ES a Smlouvu EU

Dne 19. října 2007, tj. 29 měsíců po odmítnutí Smlouvy o ústavě pro Evropu v referendech ve Francii a Nizozemí, se hlavy států a předsedové vlád všech 27 členských států EU shodli na textu tzv. Lisabonské smlouvy. Tato reformní smlouva je založena na zásadě novelizace stávajících smluv a mění tři základní dokumenty: Smlouvu EU, Smlouvu ES a Smlouvu o Euratomu. Smlouva o ES má být dále nazývána „Smlouva o fungování Evropské unie“ a má stejnou hodnotu jako Smlouva o EU. Struktura tří pilířů zavedená Maastrichtskou smlouvou má být zrušena a EU se stává nástupkyní ES a jako takové je jí přiznána právní subjektivita.

Lisabonská smlouva převzala z návrhu Smlouvy o ústavě pro Evropu ustanovení o hodnotách EU, ale přeformulovala cíle EU, což může mít v budoucnu vliv na rozhodovací praxi ESD. Pouze první cíl EU zůstal oproti Smlouvě o ústavě nezměněn: podpora míru, svých hodnot a blahobytu svých obyvatel, jež zastřešuje všechny ostatní její cíle. Lisabonská smlouva uznala právní závaznost Charty základních práv EU a ze Smlouvy o ústavě také převzala znění této Charty včetně některých principů týkajících se interpretace práv a svobod tam obsažených v kontextu pravomocí EU. Výslovně je pak stanoveno, že Charta nijak nerozšiřuje oblast působnosti práva EU ani její pravomoc.

V důsledku zrušení pilířové struktury EU by také mělo dojít k podřízení oblasti „Prostoru svobody, bezpečnosti a práva“ jurisdikci ESD. Oblast společné zahraniční a bezpečnostní politiky však zůstává i nadále vyňata z jurisdikce ESD.

Lisabonská smlouva tedy jednak inkorporuje Chartu základních práv a svobod Unie do primárního práva a zároveň vytváří základ pro přistoupení EU, které výslovně dává právní subjektivitu, k EULPS. Na rozdíl od návrhu Smlouvy o ústavě pro Evropu není návrh Lisabonské smlouvy samostatnou mezinárodní smlouvou, která by zcela nahradila současné smlouvy o ES a EU a omezuje se na to, že mění, i když podstatným způsobem, tyto současné smlouvy. Díky tomuto postupu se tak staly zakládající dokumenty EU a ES ještě nepřehlednějšími a celá struktura ES a EU tím rozhodně nebyla zjednodušena, což bylo jedním z důvodů pro její přijetí. Dle nového znění článku 1 Smlouvy EU je "Unie je založena na této smlouvě a na Smlouvě o fungování Evropské unie (dále jen "Smlouvy"). Ustanovení týkající se lidských práv je tedy nutné hledat hned na několika místech, ale nejdůležitějším se z tohoto pohledu zdá být článek 6 Smlouvy EU.

Dle článku 1 bodu 8 Lisabonské smlouvy se článek 6 Smlouvy EU mění takto:

„1. Unie uznává práva, svobody a zásady obsažené v Listině základních práv Evropské unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku, jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy.

Listina nijak nerozšiřuje pravomoci Unie vymezené ve Smlouvách.

Práva, svobody a zásady obsažené v Listině se vykládají v souladu s obecnými ustanoveními v hlavě VII Listiny, jimiž se řídí její výklad a použití, a s náležitým přihlédnutím k vysvětlením zmíněným v Listině, jež uvádějí zdroje těchto ustanovení.

2. Unie přistoupí k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Přistoupení k této úmluvě se nedotkne pravomocí Unie vymezených Smlouvami.

3. Základní práva, která jsou zaručena Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, tvoří obecné zásady práva Unie."

§1 Inkorporace Charty základních práv a svobod do primárního práva

Na rozdíl od odmítnutého návrhu Smlouvy o ústavě pro Evropu není v návrhu Lisabonské smlouvy Charta základních práv a svobod Evropské unie začleněna přímo do textu smluv. Nový článek 6 odst. 1 Smlouvy EU na ni však odkazuje jako na právně závaznou a uvádí, že má stejnou právní hodnotu jako samotné smlouvy. Tato Charta byla těsně před podpisem Lisabonské smlouvy, tj. dne 12. prosince 2007, slavnostně vyhlášena v Evropském parlamentu. Předpokládá se, že by měla být také vyhlášena v Úředním věstníku EU, ale pravděpodobně až v případě, že Lisabonská smlouva bude ratifikována všemi členskými státy EU a tedy vejde v účinnost.

Znění Charty základních práv a svobod Evropské unie bylo změněno a to, které bylo vyhlášeno dne 12. prosince 2007 je shodné se zněním Charty obsaženým v návrhu Smlouvy o ústavě pro Evropu. V podstatě se dá tedy říci, že to znění, které bylo občany EU odmítnuto v referendech v roce 2005, by mělo být nyní přijato v rámci ratifikačního procesu, který snad kromě Irska referendum nepřipouští.

V případě ratifikace Lisabonské smlouvy všemi členskými státy se Charta stane zdrojem práva a bude závazná pro všechny instituce Evropské Unie a pro členské státy ohledně pravomocí přenesených na ES nebo EU.

V Chartě je stanoveno, že: "Pokud tato listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim přikládá uvedená Úmluva. Toto ustanovení nebrání tomu, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu", nebo: „...pokud tato listina uznává

základní práva, která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, musí být tato práva vykládána v souladu s těmito tradicemi“. Z tohoto ustanovení vyplývá, že autoři upřednostnili výklad Charty v souladu s EULPS a s ústavními tradicemi členských států, ale ochrana základních práv v rámci EU může být v každém případě širší než ta vyplývající z EULPS.

Ustanovení Charty nazvané „úroveň ochrany“, pak dále stanoví, že: „...žádné ustanovení této listiny nesmí být vykládáno jako omezení nebo narušení lidských práv a základních svobod, které v poli své působnosti uznávají právo Unie, mezinárodní právo a mezinárodní smlouvy, jejichž stranou je Unie nebo všechny členské státy včetně EULPS, a ústavy členských států.“ Z tohoto ustanovení je tedy zřejmé, že ochrana základních práv a svobod v rámci EU nemůže být užší než ochrana vyplývající z jiných mezinárodních instrumentů a zejména pak než ochrana zaručená v EULPS.

V Chartě jsou také převzaty některé principy vyplývající z judikatury ESD ohledně rozsahu ochrany lidských práv a stanoví: „Ustanovení této listiny, která obsahují zásady, mohou být prováděna akty přijímanými orgány, institucemi a jinými subjekty Unie a akty členských států, provádějí-li právo Unie, při výkonu svých pravomocí. Před soudem se jich lze dovolávat pouze pro účely výkladu a kontroly zákonnosti těchto aktů“. Dále je pak uvedeno, že: „1. Ustanovení této listiny jsou při dodržení zásady subsidiarity určena orgánům, institucím a jiným subjektům Unie, a dále členským státům, výhradně pokud uplatňují právo Unie. Respektují proto práva, dodržují zásady a podporují jejich uplatňování v souladu se svými pravomocemi, při zachování mezi pravomocí, které jsou Unii svěřeny Smlouvami. 2. Tato listina nerozšiřuje oblast působnosti práva Unie nad rámec pravomocí Unie, ani nevytváří žádnou novou pravomoc či úkol pro Unii, ani nemění pravomoc a úkoly stanovené ve Smlouvách. Z tohoto ustanovení vyplývá, že kompetence EU v oblasti ochrany lidských práv je limitována rozsahem kompetencí, které UE svěřuje zakládající smlouva, takže v tomto ohledu nepřináší Lisabonská smlouva, stejně jako Smlouva o ústavě pro Evropu žádnou změnu.

K Lisabonské smlouvě je také připojena deklarace o Chartě základních práv EU, dle které Charta je právně závazná, potvrzuje základní práva zaručená EULPS a práva vyplývajících s ústavních tradic společných členským státům EU.

Dle článku 1 Protokolu o uplatňování Charty základních práv EU v Polsku a ve Spojeném království se členské státy EU dohodly, že „1. Charta nerozšiřuje možnost ESD ani jakéhokoliv soudu Polska či Spojeného království shledat, že právní a správní předpisy, zvyklosti nebo postupy Polska či Spojeného království nejsou v souladu se základními právy, svobodami nebo zásadami, které Charta potvrzuje. 2. Zejména, a aby se předešlo jakékoliv pochybnosti, nic v hlavě IV Charty nezakládá soudně vymahatelná práva platná v Polsku či ve Spojeném království, pokud tato práva nejsou stanovena ve vnitrostátním právu Polska či Spojeného království.”

Česká republika k Lisabonské smlouvě zase připojila deklaraci, podle které je nutné připomenout, že ustanovení Charty jsou adresována institucím orgánům EU v rámci dodržování zásady subsidiarity a rozdělení kompetencí mezi EU a její členské státy. Dále je nutné připomenout, že tato ustanovení jsou adresována členským státům pouze v případě, že aplikují nebo provádějí právo EU a nikoliv v případě, že aplikuje národní právo. Charta ani nerozšiřuje kompetence EU ani neomezuje kompetence členských států.

Z těchto protokolů a deklarací je zřejmé, že hlavním problémem se pro většinu členských států stala hrozba rozšíření pravomocí EU v důsledku uznání právní závaznosti Charty. Zejména vyjednavací Polska a Velké Británie se z toho hlediska snažili pojistit a ve výše uvedeném Protokolu si vymínili to, že Charta nerozšiřuje možnosti ani ESD ani jejich národních soudů použít Chartu k tomu, aby shledaly nesoulad jejich vnitřních předpisů s Chartou. Význam tohoto Protokolu není příliš jasný, neboť v Lisabonské smlouvě je jasně řečeno, že uznání právní závaznosti Charty nemá za následek jakékoliv rozšíření pravomocí EU a jejich orgánů. Nesoulad mezi vnitřními předpisy členského státu a Chartou může být tak jako tak shledán pouze v případě, že se jedná o aplikaci nebo implementaci práva státními orgány.

§2 Základy přistoupení EU k EULPS

ESD prohlásil ve svém posudku z roku 1996 o přistoupení ES k EULPS, že toto přistoupení není možné „v daném stavu komunitárního práva“, neboť ES nemá potřebné kompetence. Smlouva o ústavě pro Evropu tento problém řešila v článku I-9, 2, který stanoví: „Unie přistoupí k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních

svobod. Přistoupení k této úmluvě se nedotkne pravomocí Unie vymezených Ústavou.“ Toto ustanovení bylo pozměněno v rámci jednání mezivládní konference v říjnu 2004, neboť v původním návrhu Ústavy bylo uvedeno: „ Unie se bude snažit o přistoupení k Evropské úmluvě na ochranu lidských práv a základních svobod“²¹².

Lisabonská smlouva uvádí, že „EU přistoupí k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Přistoupení k této úmluvě se nedotkne pravomocí EU vymezených Smlouvami.“ Vidíme tedy, že znění tohoto ustanovení se oproti Smlouvě o ústavě vůbec neliší.

Podle nového článku 188N Smlouvy o fungování EU (nyní článek 300 Smlouvy ES) by měla procedura vedoucí k přistoupení EU k EULPS následovně: Rada přijme na návrh vyjednávače rozhodnutí o uzavření dohody, ale v případě dohody o přistoupení Unie k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod až po obdržení souhlasu Evropského parlamentu. Rada v tomto případě rozhoduje jednomyslně a rozhodnutí o uzavření této dohody vstoupí v platnost po schválení členskými státy v souladu s jejich ústavními předpisy.

Na summitu hlav států Rady Evropy ve Varšavě v roce 2005 bylo dohodnuto, že rychlé přistoupení EU k EULPS je nutné pro koherenci ochrany lidských práv v Evropě a proto by se mělo dělat vše pro to, aby k němu došlo ihned po přijetí ústavní smlouvy. Tento závazek se sice týkal původního návrhu Smlouvy o ústavě, nicméně vzhledem k proceduře zvolené pro přijetí rozhodnutí o přistoupení EU k EULPS se to pravděpodobně neuskutečnění ani dlouho po případném přijetí návrhu Lisabonské smlouvy.

Jestliže tedy bude Lisabonská smlouva přijata všemi členskými státy a jestliže EU k EULPS opravdu přistoupí, bude Evropská unie vázána EULPS stejně jako většina evropských států. Všechny instituce Evropské unie, včetně ESD a Tribunálů 1.stupně, budou mít povinnost tuto úmluvu aplikovat a v případě nedodržování práv, která zaručuje, bude moci být potrestána stejně jako jednotlivé státy rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva, která toto porušování konstatuje a která zároveň může

²¹² „L'Union s'emploie á adhérer á la Convention européenne des droits de l'homme.“ a ne „L'Union adhère á la Convention européenne des droits de l'homme.“ jako v původním návrhu Smlouvy o ústavě pro Evropu.

poškozené straně přiznat spravedlivé zadostiučinění, na základě článku 41 EULPS. EULPS a její výklad Evropským soudem pro lidská práva by se tak stala základem ochrany lidských práv v rámci EU, ale ohledně práv zaručených jinými instrumenty na ochranu lidských práv by ESD zůstal autonomní a mohl by je vykládat dle svého uvážení.

Dle Protokolu k článku 6 odst. 2 Smlouvy EU o přistoupení unie k EULPS se smluvní strany dohodly na tom, že: „Dohoda o přistoupení EU k EULPS musí odrážet nezbytnost zachování specifických rysů EU a práva EU, zejména pokud jde o:

- a) zvláštní úpravu případné účasti EU v kontrolních orgánech EULPS;
- b) mechanismy nezbytné k zajištění toho, aby žaloby podané jinými než členskými státy a žaloby podané fyzickými osobami byly správně podávány podle případu proti členským státům nebo EU.“

Dle stejného Protokolu má dohoda o přistoupení EU k EULPS také „zajistit, aby se přistoupení nedotklo působnosti EU ani pravomocí jejích orgánů. Zajistí, aby se žádné z jejích ustanovení nedotýkalo zvláštního postavení členských států ve vztahu k EULPS, zejména k jejím protokolům, opatřením přijatým členskými státy odchýlně od EULPS v souladu s jejím článkem 15 a výhradám členských států k EULPS, jež byly formulovány v souladu s jejím článkem 57.“

Vzhledem k tomuto upřesnění představ představitelů jednotlivých států EU je zřejmé, že nalezení kompromisu ohledně obsahu dohody o přistoupení EU k EULPS bude velmi těžké, neboť jak bylo již řečeno dříve ESLP se nezdá být připraven uznat tzv. komunitární výjimku, která by byla nutná pro zachování specifických rysů EU a práva EU, a Rada Evropy by na takovou dohodu pravděpodobně také jen tak nepřistoupila, neboť by to opět mohlo vést k rozdílům v ochraně lidských práv mezi EU a jinými státy rady Evropy.

V deklaraci o článku 6 odst. 2 Smlouvy EU smluvní strany navázaly na výše uvedený Protokol a prohlásily, že „modalíty přistoupení EU k EULPS musí zaručit udržení zvláštnosti právního pořádku EU a v tomto kontextu musí být zaveden pravidelný dialog mezi ESD a ESLP, který bude ještě posílen po přistoupení EU k EULPS.“

§3 Rozšíření pravomocí Evropského soudního dvora

Nový článek 19 Smlouvy EU (článek 9f Lisabonské Smlouvy) stanoví: „ESD zajišťuje dodržování práva při výkladu a provádění Smluv.“ Toto ustanovení má za následek zejména rozšíření pravomocí ESD v rámci původního třetího pilíře. Vytvoření „prostoru svobody, bezpečnosti a práva“ má pro toto rozšíření zásadní význam. Všechny kompetence z původního třetího pilíře a některé nové jsou obsaženy v jediné kapitole. Význam ochrany lidských práv v této oblasti je velmi vysoký, což je vyjádřeno v novém článku 67 (článek 61 Lisabonské smlouvy) Smlouvy o fungování Unie, který zároveň nahrazuje původní článek 29 Smlouvy EU: „Unie vytváří prostor svobody, bezpečnosti a práva při respektování základních práv a různých právních systémů a tradic členských států.“ Nový článek 276 Smlouvy o fungování EU (článek 240b Lisabonské smlouvy) převzal článek 35§5 Smlouvy EU a článek 68§2 Smlouvy ES a uvádí: „Při výkonu svých pravomocí týkajících se ustanovení části třetí hlavy IV kapitol 4 a 5 o prostoru svobody, bezpečnosti a práva nemá Soudní dvůr Evropské unie pravomoc přezkoumávat platnost nebo přiměřenost operací prováděných policií nebo jinými donucovacími orgány členského státu, ani rozhodovat o výkonu odpovědnosti členských států za udržování veřejného pořádku a ochranu vnitřní bezpečnosti.“. ESD by tak měl představovat záruku ochrany lidských práv v rámci této oblasti kompetencí Evropské unie kromě výše uvedené oblasti, která patří do výhradní kompetence členských států.

Nicméně je nutné podotknout, že bez ohledu na zrušení rozdělení do tří pilířů, Společná zahraniční politika nespadá do pravomocí ESD, mimo kontroly zákonnosti omezujících opatření přijatých Radou ohledně fyzických či právnických osob. Dle nového článku 275 (článek 240a Lisabonské smlouvy): „Soudní dvůr Evropské unie nemá pravomoc ve vztahu k ustanovením o společné zahraniční a bezpečnostní politice ani k aktům přijatým na jejich základě. Soudní dvůr Evropské unie však má pravomoc kontrolovat dodržování článku 25b Smlouvy o Evropské unii a rozhodovat o žalobách podaných za podmínek stanovených v čl. 230 čtvrtém pododstavci této smlouvy, které se týkají přezkumu legality rozhodnutí, jimiž se stanoví omezující opatření vůči fyzickým nebo právnickým osobám, přijatých Radou na základě hlavy V kapitoly 2 Smlouvy o Evropské unii.“ Z tohoto ustanovení vyplývá, že dotčeným fyzickým nebo právnickým

osobám je umožněno podat žalobu proti těmto opatřením, ale je nutné konstatovat, že se nejedná o změnu materiální povahy, neboť přijetí ekonomických sankcí proti těmto osobám je již dnes možné na základě článků 224§4 a 308 Smlouvy ES, a ESD je v tomto případě kompetentní na základě této Smlouvy.

Někteří autoři a politici také argumentovali tím, že, pokud by měl ESD pravomoc kontrolovat zákonnost aktů přijatých v rámci Společné zahraniční politiky, účinnost těchto aktů a vývoj této politiky by byly ohroženy a to by mělo za následek porušení rovnováhy mezi institucemi EU²¹³.

§4 Dostupnost soudní ochrany lidských práv v EU v Lisabonské smlouvě

Smlouva o ústavě pro Evropu a nyní návrh Lisabonské smlouvy v souvislosti s integrací Charty do primárního práva EU otevřela diskusi o dostupnosti soudní ochrany jednotlivce v rámci EU. V současné době neexistuje v EU specifické řízení pro ochranu základních práv. Pracovní skupina II Konventu analyzovala tuto možnost, ale většina přítomných odborníků byla proti. Jednalo by se o řízení, ve kterém by mohl jednatel nebo skupina jednotlivců podat žalobu přímo proti komunitárním aktům, které by měly za následek porušování jejich základních práv a svobod. ESD by tak hrál roli ústavního soudu.²¹⁴ Taková žaloba se však zdá být, vzhledem k vývoji práva Unie a jejích institucí, a to i po případném přijetí Lisabonské smlouvy, poněkud utopická, neboť není možné zapomínat, že se jedná pouze o mezinárodní smlouvu a nikoliv ústavu ve smyslu dokumentu zakládajícího stát se všemi atributy, které mu přiznává mezinárodní právo veřejné.

I kdyby byla Lisabonská smlouva ratifikována všemi členskými státy EU a nabyla účinnosti, jedinou možností ochrany práv zaručených v její druhé části jsou ty, které existují na ochranu ostatních práv. Jedná se zejména o žalobu pro porušení legality aktů ES podle článku 230 Smlouvy ES, která jednotlivci umožňuje žádat celkové nebo částečné zrušení takového aktu. Dále se pak jedná o žalobu proti institucím EU pro

²¹³ Rapport complémentaire du cercle de discussion sur la CJCE sur la question du controle juridictionnel portant sur la PESC du 16 avril 2003, doc. CONV 689/1/03 REV 1

²¹⁴ Návrh Prof.Dr. Jurgen Meyer, člena Konventu, „Recours en défense d'un droit fonsamental“, Doc. De travail 03 CERCLE 1 (Cercle de discussion sur la CJCE), podle kterého: „Každá fyzická nebo právnická osoba má možnost podat žalobu proti právnímu aktu Unie z důvodu, že tento akt porušuje práva, které jí jsou zaručena Chartou základních práv Unie, pokud neexistuje žádná jiná možnost jejich ochrany. Je možné vytvořit zvláštní podmínky přípustnosti takové žaloby na ochranu základního práva.“

nepřijetí aktů, které měly povinnost přijmout ve smyslu článku 232 Smlouvy ES a o žalobě na náhradu škody dle článků 235 a 288 Smlouvy ES.

Podle nového článku 263 Smlouvy o fungování EU (článek 230 Lisabonské smlouvy): "Každá fyzická nebo právnická osoba může za podmínek uvedených v odstavcích 1 a 2 podat žalobu proti aktům, které jsou jí určeny, nebo které se jí bezprostředně a osobně dotýkají, jakož i proti podzákonným právním aktům, které se jí bezprostředně týkají a nevyžadují přijetí prováděcích předpisů." Tato formulace se liší od textu článku 230§4 Smlouvy ES. Dostupnost soudní ochrany základních práv jednotlivce je podle judikatury ESD²¹⁵ velmi omezená zejména ohledně obecných právních aktů vydaných institucemi EU. Konvent se proto touto otázkou podrobně zabýval²¹⁶ a tato nová formulace rozšiřuje možnost podání této žaloby jednotlivcem na akty obecného významu (self-executing acts, actes de portée générale), které se ho přímo týkají. Toto ustanovení upřesňuje, že se jedná o podzákonné akty (actes réglementaires) na rozdíl od zákonných aktů (actes législatifs).

Výše uvedené řízení musí být zahájeno ve lhůtě 2 měsíců od uveřejnění rozhodnutí nebo jiného aktu, jeho doručení dotčené osobě nebo od okamžiku, kdy se o tom tato osoba dozvěděla. Nový článek 276 Smlouvy o fungování EU (článek 241 v Lisabonské smlouvě) ale stanoví, že: "Dotýká-li se spor aktu s obecnou působností přijatého orgánem, institucí nebo jiným subjektem Unie, může se každá strana, i když lhůta stanovená v čl. 230 pátém pododstavci uplynula, domáhat z důvodů stanovených v čl. 230 druhém pododstavci před Soudním dvorem Evropské unie nepoužitelnosti tohoto aktu."

Nový článek 263 Smlouvy o fungování EU (článek 230 Lisabonské smlouvy) dále stanoví, že ESD: „Rovněž přezkoumává legalitu aktů institucí a jiných subjektů Unie, které mají právní účinky vůči třetím osobám. Akty zřizující instituce a jiné subjekty Unie mohou stanovit zvláštní podmínky a úpravy týkající se žalob podávaných fyzickými nebo právnickými osobami proti aktům těchto institucí a jiných subjektů, které vůči nim mají právní účinky." Toto ustanovení je pravděpodobně reakcí na některé

²¹⁵ ESD, 1.4.2004, Union de Pequenos Agricultores, C-50/00

²¹⁶ Rapport final du Cercle de discussion sur le fonctionnement de la Cour de justice du 25 mars 2003, Doc. CONV. 636/03, CERCLE I 13

případy, které se objevily před ESLP například ohledně Evropské vesmírné agentury a pracovních smluv, které uzavřela. ESLP se touto otázkou zabýval například v rozsudcích *Waite & Kennedy v. Německo* a *Beer & Regan v. Německo* v roce 1999²¹⁷. Podobně jako v rozsudku *M & Co. v. Německo* ESLP prohlásil tyto stížnosti za nepřijatelné, neboť Evropská vesmírná agentura nespadá do pravomoci ESLP.

Podle Lisabonské smlouvy může jednotlivec tedy podat žalobu proti aktům, jejichž je adresátem (například rozhodnutí), proti legislativním aktům, které se ho bezprostředně a osobně dotýkají a proti nelegislativním aktům obecného významu, které se ho bezprostředně týkají a nevyžadují přijetí prováděcích předpisů. Toto řešení nijak zvlášť nemění nynější systém, zvláště pak roli národních soudů v kontrole platnosti legislativních komunitárních aktů v rámci předběžných otázek týkajících se platnosti aktů přijatých orgány Společenství dle článku 234 Smlouvy ES. Členské státy tedy mají povinnost zaručit účinnou soudní ochranu v oblastech kompetencí ES. Změny vyplývající z Lisabonské smlouvy řeší pouze částečně mezery v ochraně individuálních práv. Dostupnost soudní ochrany byla velmi omezená a s těmito změnami je pouze částečně rozšířena. Je proto možné dojít k závěru, i kdyby se Charta základních práv a svobod stala součástí primárního práva EU, že ochrana práv, které zaručuje, by byla velmi omezena vzhledem k možnostem ponechaným jednotlivci pro jejich uplatnění.

§5 Budoucnost a nezbytnost Lisabonské smlouvy

Otázkou také zůstává budoucnost samotné Lisabonské smlouvy, neboť není vůbec jisté, zda bude ratifikována všemi členskými státy EU a jaké by bylo řešení v případě jejího nepřijetí některým či některými z nich. Kdyby tato smlouva nevešla v platnost, Charta základních práv EU by neměla právní závaznost, EU by neměla právní subjektivitu a ES by nemělo, ve smyslu posudku 2/94, kompetence pro přistoupení k EULPS. Přistoupení EU nebo ES k EULPS by tedy nebylo možné a vztahy mezi ESD a ESLP by zůstaly nevyřešeny. Vzhledem k referendu, které proběhlo 29. května 2005 ve Francii a pak i v Nizozemí, kterými byla odmítnuta ratifikace Smlouvy o ústavě pro Evropu, je budoucnost i Lisabonské smlouvy zatím nejistá.

²¹⁷ ESLP, 18.2.1999, *Waite & Kennedy v. Německo* (č. 26083/94) a *Beer & Regan v. Německo* (28934/95)

Jak již bylo uvedeno výše Lisabonská smlouva se od Smlouvy o ústavě pro Evropu příliš neliší a vzhledem k tomu, že valná většina členských států se rozhodla raději nepořádat referendum ohledně její ratifikace, vzniká zde otázka její demokratické legitimacy, která je v současné době hodně diskutována. Je poukazováno zejména na to, že občané EU ve Francii a v Nizozemí dali v referendech jasně najevo, že si takovou smlouvu pro EU nepřejí, a nyní se jedná o ratifikaci skoro stejné smlouvy, ale na jejich názor už se pro jistotu nikdo neptá. Ve Francii už byla Lisabonská smlouva dokonce i ratifikována národním parlamentem, aniž by se o tom vedla veřejná diskuse, což pro hodně Francouzů vede k tomu, že Lisabonská smlouva je „poznámenána deficitem demokracie“²¹⁸.

Ze všech členských států EU se pro referendum ohledně ratifikace Lisabonské smlouvy zatím rozhodlo pouze Irsko. Nicméně některé průzkumy veřejného mínění zatím ukazují na to, že většina Irů, i když těsná, pro ratifikaci Lisabonské smlouvy v referendu hlasovat nebude. Problémy s ratifikací budou pravděpodobně i ve Velké Británii a Polsku.

Někteří mají pocit, že *status quo* z Nice je nutné udržet, nepřijetí Smlouvy o ústavě stejně jako Lisabonské smlouvy není žádnou tragédií a to ani z pohledu ochrany lidských práv. Nové EU byly v této smlouvě poskytnuty pravomoci rozhodovat o individuálních lidských a občanských právech a povinnostech. 27 soudců ESD by tedy měli pravomoc rozhodovat o těchto právech v širokém spektru oblastí upravených komunitárními/evropskými předpisy. Znamenalo by to tedy, že by se vytvořil určitý jednotný standard ochrany lidských práv, přestože mezi jednotlivými členskými státy existují v tomto ohledu hluboké rozdíly²¹⁹. Význam rozdílů v ochraně lidských práv v jednotlivých členských státech EU se však nesmí příliš zveličovat. Je sice pravda, že v některých zemích je tato ochrana tradičně vyšší, ale ani v takzvaných postkomunistických zemích, kterou je nepochybně i ČR, se nyní ochrana lidských dostala na srovnatelnou úroveň. Proto by bylo přehnané tvrdit, že přijetím Charty základních práv jako právně závazného dokumentu na úrovni EU by vedlo k vytvoření jednotnému standardu, který by nevyhovoval určitým státům, protože by byl příliš nízký

²¹⁸ „Le traité de Lisbonne est entaché du déficit démocratique.“

²¹⁹ Coughlan A., „Co by změnila evropská ústava?“, texty ze semináře „What would the European Constitution change?“ 19.5.2005

a některým jiným naopak proto, že by byl příliš vysoký. Občané zakládajících členských států EU určitě nebyli zbaveni svých základních práv, zatímco půl století čekali na Ústavu EU. Jejich základní lidská práva jsou pevně zakotvena v národních ústavách a na dodržování těchto práv dohlíží Evropský soud pro lidská práva, který vznikl v roce 1959²²⁰. Tento názor je nepochybně správný, ale opomíjí právě otázku ochrany lidských práv proti eventuálnímu jejich porušení ze strany evropských institucí. Soudy členských států nemohou kontrolovat soulad mezi komunitárními akty a právy vyplývajících z národních ústav, protože by porušily zásadu přednosti komunitárního práva před právem národním včetně norem ústavního charakteru a pokud ESLP nemůže kontrolovat, zda komunitární akty respektují práva zaručená EULPS, protože ani EU ani ES nejsou a ani v současné době být nemohou stranou EULPS, ochrana lidských práv má určité mezery. Otázkou je, zda tyto mezery mohou mít i nějaké praktické důsledky nebo zda se jedná pouze o problémy teoretické.

²²⁰ Brodský J., zástupce ředitele politického odboru Kanceláře prezidenta republiky, "Udržme status quo z Nice", Krach evropské ústavy, sborník textů, str.85

Závěr

Na summitu Rady Evropy ve Varšavě²²¹ v roce 2005 byla diskutována otázka budoucnosti Rady Evropy vzhledem k dalšímu rozšiřování Evropské unie. Zástupci smluvních států se shodli na tom, že toto rozšiřování nemá vliv na roli, kterou hrají Rada Evropy a Evropský soud pro lidská práva na evropském kontinentě. Shodli se také na tom, že je nutné, co nejdříve ratifikovat Protokol číslo 14, jež přináší reformu ESLP, která má umožnit jeho lepší a efektivnější fungování. Článek 17 tohoto protokolu uvádí, že do článku 59 EULPS je přidán paragraf 2, podle kterého: "Evropská unie může přistoupit k této Úmluvě"²²². Akční plán²²³ přijatý na závěr summitu ve Varšavě vyzval Radu Evropy k: "posílení svých vztahů s Evropskou unií, aby tak obě organizace vzájemně promítly do své činnosti dosud dosažené výsledky a budoucí práci na tvorbě standardů a k posílení spolupráce s Evropskou unií na poli lidských práv a základních svobod, podpory pluralitní demokracie a právního státu." Součástí tohoto plánu je i směrnice o vztazích mezi Radou Evropy a Evropskou unií, podle níž: "Vůdčími zásadami budoucích vztahů mezi Radou Evropy a Evropskou unií by mělo být partnerství a komplementarita vyšší úrovně, v zájmu posílení praktické spolupráce ve všech oblastech společného zájmu. (...) Přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o lidských právech v brzké budoucnosti by výrazně přispělo k soudržnosti úsilí o prosazování a ochranu lidských práv v Evropě. Je třeba zrychlit přípravné práce, aby Evropská unie mohla přijmout tuto úmluvu co nejdříve poté, co vstoupí v platnost Lisabonská smlouva. S ohledem na kompetence Evropských společenství je třeba zvážit i přijetí dalších úmluv Rady Evropy a využití jejich mechanismů, na základě podrobného přezkoumání."²²⁴ ESLP vydal Memorandum²²⁵, ve kterém vyzval Radu Evropy k otevření jednání o přistoupení EU k EULPS, neboť je to nezbytné pro "zvýšení koherence v ochraně lidských práv v Evropě (...)

Účast Evropské unie v systému EULPS zajistí, že se úmluva stane obecným právem lidských práv, aplikovaným bez ohledu na národní hranice (...) již od začátku prací na

²²¹ 3. summit Rady Evropy, 16-17. května 2005

²²² <http://conventions.coe.int/Treaty/FR/Treaties/Html/194.htm>

²²³ <http://www.radaevropy.cz/clanek.php?id=169>

²²⁴ <http://www.radaevropy.cz/clanek.php?id=169>

Smlouvě o ústavě EU byl zakotven paralelismus mezi přistoupením EU k EULPS a Chartou základních práv EU (...) nutnost zachovat tento paralelismus byla uznána i mezivládní konferencí a zakotvena v článku I-9§§1 a 2 Smlouvy o ústavě EU.²²⁶ Tento princip byl následně přenesen i do nového článku 6 Smlouvy EU.

Z výše uvedeného vyplývá, že zástupci evropských států i institucí si jsou vědomi problémů a nejasností existujících z důvodu duality orgánů chránících lidská práva v Evropě a že jsou rozhodnuti je vyřešit přistoupením Evropské unie k EULPS. Podle zmíněné Směrnice o vztazích mezi EU a Radou Evropy, by měly být tyto dva systémy komplementární, nikoliv ve vztahu konkurence. Je však nutné podotknout, že přistoupením EU k EULPS se potvrdí superiorita ESLP nad ESD, která byla implicitně nastíněna již v rozsudku *Matthews*, neboť ESD se bude muset podrobit ESLP a přijmout jeho judikaturu a výklad EULPS a právní předpisy Evropské unie budou muset být v souladu s tímto výkladem. Toto by znamenalo, že již nebude možné interpretovat práva obsažená v EULPS tak, aby se přizpůsobila účelům a zvláštnostem ES či EU.

²²⁵ <http://www.echr.coe.int/Eng/EDocs/SummitCourtMemo.htm>

²²⁶ „La participation de l'UE au système de la CEDH (...) accroîtrait la cohérence dans la protection des droits de l'homme en Europe en consacrant formellement la CEDH comme droit commun des droits fondamentaux en Europe, applicable au-delà des frontières nationales et systématiques (...) dès les premiers travaux sur le Traité constitutionnel de l'UE, un parallélisme a été établi entre l'adhésion de l'UE à la CEDH et la Charte des droits fondamentaux de l'UE. (...) la nécessité de maintenir un tel parallélisme a été reconnue (...) par la Conférence Intergouvernementale, notamment à travers l'article I-9 §§ 1 et 2 du Traité constitutionnel.“

Seznam použité literatury

Knihy

- Alston P., EU and Human Rights, Oxford 1999
- Betten L. and Grief N., EU Law and Human Rights, London, 1998
- Cohen-Jonathan G., Aspects européens des droits fondamentaux, Montchrestien, 2002
- Cohen-Jonathan G., Convention européenne des droits de l'homme, Economica 1989
- Lambert E., Les effets des arrêts de la Cour européenne des droits de l'homme, Bruylant Bruxelles 1999
- Petiti L. E., Decaux E. et Imbert P. H., Convention européenne des droits de l'homme: commentaire article par article, Economica 1999
- Prouzová A., Evropský soud pro lidská práva, Linde 2004
- Renucci J.-F., Droit européen des droits de l'homme, LGDJ, 3e édition, 2002
- Sudre F., Droit international et européen des droits de l'homme, PUF, 2001
- Šišková N., Evropská unijní ochrana lidských práv, Linde 2001
- Šišková N., Dimenze ochrany lidských práv v EU, ASPI 2003
- Šturma P., Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, C.H. Beck, Praha 1999
- Toth A. G., Legal protection of individuals in the European Community, North Holland publishing Co. Amsterdam, 1978, Volume 1- The individual and Community law

Články

- Andriantsimbazovina J., „La Convention européenne des droits de l'homme et la Cour de justice des Communautés européennes après le Traité d'Amsterdam: de l'emprunte à l'appropriation?“, revue Europe, octobre 1998, p.3
- Arnold R., „K předpokladům přístupu Evropských společenství k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod“, Právní rozhledy 10/1996, str. 490
- Arnold R., „Amsterdamská smlouva a ochrana lidských práv v Evropské unii“, Evropské právo, 6/1999, str.9-11
- Arnold R., Evropská ochrana lidských práv, Evropské právo 12/1999, str. 8
- Arnold R., Vliv Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod na ES, Evropské právo 4/1998, str. 16
- Arnold R., Ochrana lidských práv v EU – jednání o problematice lidských práv v EP, Evropské právo 2/1999, str. 11
- Arnold R., „Evropská charta základních práv a svobod“, Evropské právo 10/2001, str.6 a násl.
- Benoit-Rohmer F., „L'adhésion de l'Union a la Convention européenne des droits de l'homme“, RUDH 2000, str.57
- Brodský J., „Udržme status quo z Nice“, Krach evropské ústavy, sborník textů, str.85
- Canor I., „Primus inter pares, who is the ultimate guardian of fundamenta rights in Europe?“, European Law Review, 2000, no.25, p. 5

- Cohen-Jonathan G., „La commission européenne des droits de l’homme et le droit communautaire: quelques précédents significatifs“, revue Europe, prosines 1994, str.3
- Cohen-Jonathan G., „La Convention européenne des droits de l’homme et la Communauté européenne“, Mélanges F. Dehousse, 1979, volume 1, str. 157,
- Cohen-Jonathan G., „La problématique de l’adhésion des Communautés européennes a la Convention européenne des droits de l’homme“, Mélanges Teitgen, 1984, str.83
- Cohen-Jonathan G., „Droit au juge, accès à la justice européenne“, in Les cours européennes-Luxembourg et Strasbourg, Revue Pouvoir n. 96, Seuil 2001, str. 138
- Coughlan A., „Co by změnila evropská ústava?“, texty ze semináře “What would the European Constitution change?” 19.5.2005
- Dutheil de la Rochere J., „La Convention sur la Charte des droits fondamentaux et le processus de construction européenne“, Revue du Marché commun et de l’Union européenne, duben 2000, str.223
- Francová J., „Co nového by měla přinést Evropské unii Reformní smlouva“, Právní zpravodaj, č. 12/2007, str. 1 a násl.
- Gori G., „l’arrêt Matthews: une protection globale des droits de l’homme par une vision réductrice de l’ordre juridique communautaire?“, revue Europe, leden 2000, str.4
- Grygar J., „Problematická ustanovení Charty základních práv Evropské unie“, EMP, 2002, č.7
- Grygar J., „Ochrana základních práv v EU“, EMP, 2002, č.1
- Idot L., „Enquêtes, l’arrêt Hoechst révisité: importantes précisions sur l’étendue du contrôle effectué par le juge national dans le cadre de l’assistance fournie par les

- autorités nationales á la Commission“, Europe, no. 12: décembre 2002, chronique no. 442, p.17
- Idot L., note sous la décision Mannesmannrohren-Werke, aff. T-112/98, Europe, no.4, avril 2001, chronique no.141, p.20
 - Jacobs T.G., „Human Rights in the EU“, European Law Review, 2001, vol. 26, no 4, p. 332
 - Jacqué J.-P., „Communauté Européenne et Convention européenne des droits de l'homme“, Mélanges Boulouis, Dalloz, 1991, str. 325
 - Kohout J., „Evropská ústavní smlouva“, EMP, 2004, č.3
 - Monet H., „La Communauté européenne et la Convention européenne des droits de l'homme“, RTDH 1994, str. 501
 - Mucha J., Právo na respektování soukromého života a korespondence, Soudní rozhledy 7/1998, str. 193
 - Mucha J., Evropská komise a Evropský soud pro lidská práva, Evropské právo 3/1998, str. 6
 - Pescatore P., „La Cour de Justice des Communautés européennes et la Convention européenne des droits de l'homme“, Mélanges Wierde, 1988, str. 441
 - Potočný M., Nový Evropský soud pro lidská práva, Právní rozhledy 9/1994, str.308
 - Potteau A., observation sur l'arrêt Matthews, RTDH 1999, str. 865
 - Ratliff J., „Major Events and Policy Issues in ES Competition Law“, International Company and Commercial Law Review 2003
 - Rideau J. et Renucci J.-F., „Dualité de la protection juridictionnelle européenne des droits fondamentaux: atout ou faiblesse de la sauvegarde des droits de l'homme?“, Justices, No.6, duben/červen 1997, str. 95

- Sander G.G., „Poznámky k Chartě základních práv EU“, EMP, 2001, č.7
- Schwarz J., « Charta základních práv Evropské unie a Úmluva o ochraně lidských práv », EMP, č.3-4, 2002
- Schwarz J., „Charta základních práv EU a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod“, EMP, 2002, č.3
- Sudre F., Chronique de la jurisprudence de la Cour de justice des Communautés européennes – 2000, Revue trimestrielle des droits de l’Homme, 2001, p. 801
- Sudre F., La Communauté européenne et les droits fondamentaux apres le traité d’Amsterdam: vers un nouveau systeme européen de protection des droits de l’homme?, JCP, La semaine juridique 1998, édition G, I, 100
- Svoboda P., Ke vztahu mezinárodních závazků EU a jejích členských států, Evropské právo 11/2002, str. 6
- Šišková N., Posudek č.2/94 Evropského soudního dvora ze dne 28.3.1996 přistoupení Společenství k Úmluvě na ochranu lidských práv a základních svobod, Evropské Právo 8/2002, str. 14
- Šišková N., „Lidská práva v intencích acquis communautaire“, Evropské právo 6/2002, str. 1
- Šišková N., „Ochrana lidských práv podle Evropské úmluvy“, EMP, 2002, č.5
- Šišková N., „Štrasburský mechanismus dodržování lidských práv, EMP, 2002, č.5
- Šlosarčík I., „Evropský soudní systém a ústavní smlouva EU“, EMP, 2003, č.4
- Šturma P., Implementace rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, Evropské právo 11/2002, str. 1-6
- Šturma P., „Vztah Charty základních práv EU k dosavadnímu systému ochrany lidských práv v Evropě“, Právní rozhledy 9/2004, str.321

- Tichý L., Principy právního státu v EU a vynucování jejich respektování, Evropské právo 12/1998, str. 2
- Tizzano A., « La personnalité juridique de l'Union européenne », in Mélanges Waelbroeck, tome 1, Bruylant, Bruxelles, 1999
- Tomášek M., „Zhojí Evropská ústavní smlouva demokratický deficit evropského práva?“, EMP, 2004, č.1
- Tulkens F., „L'Union européenne devant la Cour européenne des droits de l'homme“, RUDH 2000, str.50
- Toussaint G., „L'adhésion de la Communauté européenne a la Convention européenne des droits de l'homme – Avis de la CJCE 2/94 du 28 mars 1996“, Légipresse, říjen 1996, str. 126
- Van Raepenbusch S., « L'émergence de l'UE dans l'ordre juridique international », in Mélanges Ignaz Seidl-Hohenveldern, Kluwer International Law, 1998
- Vavrák T., „Princíp prednosti euópskeho práva pred národným ústavným právom a ochrana ľudských práv Súdnyim dvorom Európskych spoločenstiev“, EMP,2002, č.7
- Vignes D., « L'absence de personnalité juridique de l'UE : Amsterdam persiste et signe », in Mélanges Ignaz Seidl-Hohenveldern, Kluwer International Law, 1998
- Wachsmann P., „La Charte et le système de protection mise en place par la Convention européenne des droits de l'homme“, in Regards sur l'actualité, Vers une Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne, La documentation française, No. Spécial 264, srpen 2000, str. 81
- Weitzel L., „La Commission européenne des droits de l'homme et le droit communautaire“, Mélanges Velu, Bruylant Bruxelles 1992
- Zemánek J., „Charta základních práv EU“, EMP, 2004, č.3

Seznam použité judikatury

Evropský soud pro lidská práva a Evropská komise pro lidská práva

- ESLP, Tyrer c/ Spojené království, 25.4.1978, A, č.26, 2 EHRR 1
- ESLP, Costello-Roberts c/ Spojenému království, (1995) 19 EHHR 112
- ESLP, National and Provincial Building Society and others c/ Spojené království, (1998) 25 EHHR 127
- EKLP, Cambell and Consans c/ Spojené království, (1981) 3 EHR 531
- ESLP, rozsudek Nolkenbockoff, 25.8.1987, A 123, odst. 33
- ESLP, Eckle c/ Německu, (1983) 5 EHRR 1
- ESLP, 13.10.1983, Allan c/ Itálii, 9621/81, DR 217
- ESLP, Pauger c/ Rakousko, (1998) 25 EHRR 105
- ESLP, 10.7.2003, Hartman c/ České republice, č. 53341/99
- ESLP, Campbell a Cosans c/ Spojenému království
- ESLP, 18.2.1991, Moustaquim c/ Belgie, č. 12313/86
- ESLP, 27.4.1995, Piermont c/ Francie, č.15773/89 a 15774/89
- ESLP, 17.3.1997, Niegel c/ France, č. 18725/91
- ESLP, 8.12. 1999, Pellegrin c/ France, č. 28541/95
- ESLP, 30.3.1989, Chapell c/ VB, č. 10461/83
- ESLP, 16.12.1992, Niemietz c/ Německo, č. 13710/88
- ESLP, 7.6.2001, Kress c/ France, č. 39594/98

- ESLP, 30.10.1991, *Borgers c/ Belgie*, č. 12005/86
- ESLP, 20.2.1996, *Vermoulen c/ Belgie*, č. 19075/91
- ESLP, 25.2.1993, *Funke c/ Francii*, č.10828/84
- ESLP, 8.2.1996, *Saunder c/ Spojenému království*, Rec. 1996-VI, str. 2064-2065
- Komise pro lidská práva, 10.7.1978, *C.F.D.T. c/ ES*, č. 8030/77
- Komise pro lidská práva, 19.1.1989, *Christiane Dufay C/ ES*, č. 13539/88
- Komise pro lidská práva, 28.5.1975, *Ilse Hess C/ Velké Británii*, č. 6231/73
- Komise pro lidská práva, 9.12.1987, *Etienne Tété c/ Francie*, č. 11123/84
- ESLP, 18.2.1999, *Matthews c/ Velké Británii*, č. 24833/94
- Komise pro lidská práva, 9.2.1990, *M and Co c/ SRN*, č. 13258/87
- Komise pro lidská práva, 1.7.1993, *Procola a ostatní c/ Lucembursku*, č. 14570/89
- ESLP, 15.11.1996, *Cantoni c/ Francii*, č. 45/1995/551/637
- ESLP, *Senator Lines GbmH c/ Německu a ostatním členským státům Evropských společenství*, stížnost č. 56672/00
- ESLP, *Guérin c/ patnácti členským státům EU*, stížnost č. 51717/99
- ESLP, *Segi c/ členským státům EU*, stížnost č. 9916/02
- ESLP, 30.6.2005, *Bosphorus Airways v. Ireland*, stížnost č.45036/98
- ESLP, *Dangeville and Cabinet Diot et SA Gras v. Francie*, z 16.4.2002 a 22.7.2003
- EKLP, *Soc. Divegsa v. Španělsko*, z 12.5.1993
- EKLP, *Fritz and Nana v. Francie*, z 28.6.1993

- ESLP, Maria Isabel Aistimuno Mendizabal v. Francie, 12.6.2005, č. 51431/99
- ESLP, Robert Grifhorst v. Francie, 7.9.2006, č. 28336/02
- ESLP, Kefalas a ostatní v. Řecku, 27.4.2006, č. 40051/02
- ESLP, AON Conseil et Courage S.A. a ostatní v. Francie, 25.1.2007, č. 70160/01
- ESLP, 13.1.2005, Emesa Sugar v. Nizozemí, č. 62023/00
- ESLP, 27.7.2006, CED Viandes a ostatní v. Francie, č. 77240/01
- ESLP, 10.10.2006, Cooperative des Agriculteurs de Mayenne a Kooperative Laitiere Maine-Anjou v. Francie, č. 16931/04
- ESLP, 18.2.1999, Waite a Kennedy v. Německo, č.26083/94
- ESLP, 18.2.1999, Beer a Regan v. Německo, č. 28934/95
- ESLP, 13.2.2007, Lutz John v Německo, stížnost č. 15073/03
- ESLP, Matheis v. Germany, č. 73711/01
- ESLP, Bakker v. Austria, č. 43454/98
- ESLP, Schweighofer and others v. Austria, č. 35673/97, 35674/97, 36082/97 a 37579/97
- ESLP, Pafitis a další v. Řecko, 26.2.1998, č. 20323/92

Evropský soudní dvůr a Tribunál 1. stupně

- ESD, 2000, Tanja Kreil, C-285/98
- ESD, posudek „ Přistoupení Společenství k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod“, z 28.3.1996, č. 2/94

- ESD, 16.6.1993, Francie v. Komisi, C-325/91
- ESD, 7.7.1992, Parlament s podporou Komise v. Radě, C-295-90
- ESD, 11.6.1991, Komise v. Radě, „Dioxide de titane“, C-300/89
- ESD, 31.3.1971, Komise v. Radě, „AETR“, 22/70
- ESD, 14.7.1976, Kramer, 3,4 et 6/76
- ESD, posudek z 15.11.1994, Dohoda o Mezinárodní organizaci obchodu, 1/94
- ESD, 15.7.1963, Plumann, 25/62
- ESD, 2.12.1971, Zuckerfabrik Schoppenstedt, 5/71
- ESD, 10.6.1982, Lord Bethell, 246/81
- ESD, 16.5.1991, Extramet Industrie v. Radě, C-358/89
- ESD, 5.5.1998, Dreyfus v. Komisi, C-386/96
- ESD, 15.5.1986, Johnston, 222/84
- ESD, 22.10.1987, Foto-Frost, 314/85
- ESD, 9.3.1994, TWD Textilwerke Deggendorf, C-188/92
- ESD, 12.12.1996, Accrington Beef S.A., C-241/95
- ESD, 15.2.2001, Nachi Europe GmbH, C-239/99
- Tribunál 1. stupně, 3.5.2002, Jégo-Quéré v. Komisi, T-177/01
- ESD, 25.7.2002, Union Pequeños Agricultores v. Radě, C-50/00
- Tribunal 1.stupně, VVG International et Metalsivas v. Komisi, T-155/02R
- ESD, 1.4.2004, Jégo –Quéré v. Komisi, C-263/02P

- ESD, 11.5.2002, Deutsche Post AG a IECC, C-428/98P
- ESD, 26.4.1988, Asteris, 27, 193, 99 a 215/86
- ESD, 2.3.1989, Pinna, 359/87
- ESD, 13.5.1981, International Chemical Croperation, 66/88
- ESD, 19.10.1977, Ruckdeschel, 124/76
- ESD, 12.11.1969, Stauder v. ville d'Ulm, 29/69
- ESD, 17.12. 1970, Internationale Handelsgesellschaft v. Einfuhr und Vorrastsstelle für Getreide und Futtermittel, 11/70
- ESD, 14.5.1974, Nold v. Komise, 4/73
- ESD, 27.10.1975, Rutilli v. Francie, 36/75
- ESD, 15.6.1978, Defrenne v. Sabena, 149/77
- ESD, 2.2.1988, Blaizot v. Université de Liege, 24/86
- ESD, 18.10.1989, Orkem v. Komise, 374/87
- ESD, 13.12.1979, Hauer v.Land Rheinland-Pfalz, 44/79
- ESD, 29.10.1980, Heintz van Landewijck v. Komise, 209-215 a 218/78
- ESD, 7.6.1983, Musique diffusion francaise v. Komisi, 100-103/80
- ESD, 15.5.1986, Johnston v. Chief Constable of the RUC, 222/84
- ESD, 15.10.1987, UNECTEF v. Heylens, 222/86
- ESD, 17.12.1998, Baustahlgewebe GmbH v. Komisi, C-185/95
- ESD, 17.2.1998, Grant v. South-West Trains Ltd. C-249/96

- ESD, 21.9.1989, Hoechst v. Komise, 46/87 a 227/88
- ESD, 22.10.2002, Roquette Freres SA, C-94/00
- ESD, 4.2.2000, Emesa Sugar v. Abiba, C-17/98
- ESD, 18.10.1989, Orkem v. Komisi Evropských společenství, 374/87
- ESD, 18.10.1989, Solvay and Cie v. Komisi Evropských společenství, 27/88
- Tribunál 1. stupně, 20.2.2001, Mannesmannrohren-Werke, T-112/98
- Tribunál 1. stupně, spojené případy T-191/98, T-212/98, T-213/98 a T-214/98, 30.9.2003
- ESD, 12.12.1972, International Fruit Company NV a další v. Produktschap voor Groenten en Fruit, č. 21-24/72, Sbíрка rozhodnutí ESD 1972, str. 1219.
- ESD, Dansk Supermarked, 58/80
- ESD, Defrenne, 43/75
- ESD, Denkavit, 61/79
- ESD, Kenny, 1/78
- ESD, Sloman Neptun, C-72 a 73/91
- ESD, Van Gend en Loos, 26/62
- ESD, Pupino, 16.6.2005, C-105/03
- ESD, PIS and Cornwall County Council, 30/4/1996, C-13/94
- ESD, Baustahlgewebe GmbH, 17.12.1998, C-185/95
- ESD, Schmidbeger Internationale Transporte und Planzuge, 12.6.2003, C-112/00

- ESD, Familiapress, 26.6.1997, C-368/95
- ESD, Omega Spielhallen und Automatenausstellungen GmbH, 14.10.2004, C-36/02
- ESD, 25.1.2007, Salzgitter Mannesmann GmbH v. Komise ES, č. C-411/04 P
- ESD, Španělské království v. Spojené království, 12.9.2006, C-145/04
- ESD, Segi, Izaga a Galarraga v. Rada EU, 27.2.2007, č. C-355/04 P
- ESD, Gastoras Pro Amnestia v Rada EU, 27.2.2007, č. C- 354/04 P
- Tribunál 1. stupně, Abdirisak Aden and Others v. Rada EU, 25.9.2005, č. T-306/01
pak ESD, C-402/05 P,
- Chafiq Ayadi v. Rada EU, 12.7.2006, č. T-253/02
- Jose Maria Sison v. Rada EU, T-110/03 pak ESD, C-266/05
- ESD, Kurdistan Workers Party (PKK) and Kurdistan National Congress (KNK) v.
Rada EU, č. C-229/05 P
- Tribunál 1. stupně, Organisation des Modjahedines du Peuple d'Iran (OMPI) v.
Rada EU, T-228/02
- Tribunál 1. stupně, Sanabel Relief Agency Ltd. v. Rada EU, T-136/06
- ESD, Gerda and Christiane Möllendorf v. Rada EU, C-117/06 P
- ESD, rozsudek z 13.6.2006, Traghetti del Mediterraneo SpA v . Itálie, C-173/03

Ostatní

- Memorandum Komise, 4.4.1979, Bulletin CE, suppl. 2/79
- Rezoluce Parlamentu, 27.4.1979, JOCE, 21.5.1979, C 127, str.69
- Communication „application de la Charte“, SEC 2001, 380/3, 13.3.2001
- Rapport complémentaire du cercle de discussion sur la CJCE sur la question du controle juridictionnel portant sur la PESC du 16 avril 2003, doc. CONV 689/1/03 REV 1
- Návrh Prof.Dr. Jurgen Meyer, člena Konventu, „Recours en défense d'un droit fondamental“, Doc. De travail 03 CERCLE 1 (Cercle de discussion sur la CJCE)
- Rapport final du Cercle de discussion sur le fonctionnement de la Cour de justice du 25 mars 2003, Doc. CONV. 636/03, CERCLE 1 13
- Raport final du Groupe de travail IX „simplification“ du 29 novembre 2002, Doc. CONV 424/02 WG IX 13
- DG II (2002)006, CDDH (2002)010 Addendum 2, 28 juin 2002, Etude des auestions juridiques et techniques d'une éventuelle adhésion de l'UE á la Convention des droits de l'homme
- European Commission for democracy through law (Venice Commission), Implication of a legally binding EU Charter of Fundamental Rights on Human Rights Protection in Europe, opinion no. 256/2003, CDL-DI (2003) I

Internet:

<http://www.echr.coe.int>

<http://www.coe.int/>

<http://www.europa.eu.int>

<http://www.curia.eu.int>

<http://ombudsman.europa.eu>

<http://eumc.europa.eu>

<http://www.psp.cz>

<http://www.senat.cz>

<http://www.euroskop.cz>

<http://www.mzv.cz>

<http://www.euractiv.com>

<http://www.openeurope.org.uk>

<http://www.senat.fr>

<http://conventions.coe.int>

<http://www.radaevropy.cz>